

نهینییه کانی

بارزان

دکتور ئیسماعیل ئه رده لان

وه رگیپران و ئاماده کردنی

ره نجبه ر شه وکته ت پیرانی

دمسته ی ئینسکالۆپیدیای پارتی دیموکراتی کوردستان

- ناوی کتیب: نهښییه کانی بارزان
- نووسینی: دکتور ئیسماعیل ئه رده لآن
- وه رگیړان و ناماده کردنی: په نجبه ر شه وکته پیرانی
- پیداجوونه وهی: که ریم قادر - د. سه نگر حاجی - سه بری عه بدولا قادو
- سال و شوینی چاپ: ۲۰۲۲- هه ولیر
- چاپخانه: روکسانا
- تیراژ: ۲۰۰۰

له بهرپوه به رایه تی گشتی کتیبخانه گشتیه کان / هه ریمی کوردستان
ژماره ی سپاردنی (۵۴۳) سالی ۲۰۲۲ پیدراوه.

پیشکەشە بە

گیانی پاکی ریبەری بزووتنەوہی رزگارخوازی کوردستان
سەرۆک مستەفا بارزانی

ئەو شۆرشگێرانە ی لە پیناوە گە یاندنی گە لە ژێردەستە کان بە
ئامانج، گیانی خوێان کردە قوربانی

هەموو ئەو نووسەرانی ی بۆ گە یاندنی دەنگی کێکراوی گە لە
بەشمەینەتە کان، دێرێکیان خستە سەر کاغەز

باوکی روحی و نه ته وه پی
سه رۆک مسته فا بارزانی

پېرست

- ۹ ----- روونکردنه وه په کی پېوېست
- ۱۳ ----- نهیښه کانی بارزان
- ۱۶ ----- با چند سالیك بگه پړینه وه دواوه
- ۱۸ ----- چند وشه په ك له باره ی بارودوخی بارزان
- ۲۰ ----- ٹاكارى مه لا مسته فا
- ۲۲ ----- ٹاماده كاريه كانی شوړش
- ۲۳ ----- حزبی هیوا
- ده ستپوهردانی ده ولته تی ئینگلیز - كهوتنی كاینه - سه ركوتكردنی
- ۲۴ ----- شوړش - پړولی ماجد مسته فا
- ۲۸ ----- گوښه په ك له سیاست
- ۳۰ ----- دوو پیاوی گیانفیدا
- ۳۲ ----- عزت عه بدولعه زیز
- ۳۳ ----- به رهو بارزان
- ۳۴ ----- شوړشی دووه می بارزان، لیژنه ی ئازادی
- ۳۶ ----- بهرنامه ی لیژنه ی ئازادی
- ۳۷ ----- فرمانی نهیښی ژماره ۱
- ۴۰ ----- په یوه ندی لیژنه ی ئازادی له گه ل حزبه كوردییه كان
- ۵۸ ----- ئه و یاداشتانه ی پېشكه شی نوینه ره سیاسییه كان كراون
- ۶۲ ----- به یاننامه كان
- ۶۷ ----- هه نگاوه كانی لیژنه ی ئازادی له لایه نی له شكرییه وه

- ۷۰ ----- چەند دىدارىك ■
- ۷۳ ----- پاشگەزبۇونەوہ ■
- ۷۴ ----- بەدوای چارەنووسدا ■
- ۷۶ ----- بېرىرى لىژنەى ئازادى - گەرانەوہى ئەفسەرەکان ■
- ۷۸ ----- ھەلگەرانەوہى پلان ■
- ۸۱ ----- شوپشى دووہمى بارزان - ۱۰ى ئابى ۱۹۴۵ ----- ■
- ۸۳ ----- پلانەكە جىبەجى كرا ■
- ۸۴ ----- چارەسەرى كۆتايى ■
- ۸۹ ----- شەپرى بادليان - بەرەى پوژھەلات ■
- ۹۰ ----- شەپرى نەھلى - بەرەى باشوور ■
- ۹۳ ----- شەپرى ھاوديان و مەزنى - بەرەى پوژھەلات ■
- ۹۴ ----- شەپرى ھەرنى - بەرەى پوژئاوا ■
- ۹۶ ----- شەپرى چىاي پىرس و پاشەكشەى ھىزى بارزان ■
- ۹۹ ----- پاشكوۆى زانىيارى و پىناسەكان ■
- ۱۰۹ ----- دەقى لەبەرگىراوہى "اسرار بارزان" بە زمانى فارسى ■

روونکردنه وهیه کی پیویست

لهبارهی پهرتووکی (اسرار بارزان) هوه

پوژی ۸ی ئاداری ۱۹۴۵ یه کهم ژماره‌ی ههفته‌نامه‌ی "کوهستان" له شاری سنه‌ی پوژه‌ه‌لاتی کوردستان ده‌رچوو، د. ئیسماعیل ئه‌رده‌لان خاوه‌ن ئیمتیاژ و سه‌رنوو‌سه‌ری ههفته‌نامه‌که بوو، ههفته‌نامه‌که له ماوه‌ی نیوان ۸ی ئاداری ۱۹۴۵ تا ۳ی ئاداری ۱۹۴۷، هه‌شتا و چوار ژماره‌ی به‌هه‌ردوو زمانه‌کانی کوردی و فارسی لیده‌رچووێترا.

له‌نیو بابه‌ته‌کانی ههفته‌نامه‌ی "کوهستان" که کاری له‌سه‌ر وشیا‌ری بی‌ری نه‌ته‌وه‌یی کوردی له‌بواره‌ جو‌راو‌جو‌ره‌کان ده‌کرد، جگه‌ له‌ گرینگیدان به‌ پوژه‌ه‌لاتی کوردستان، پشتگیری له‌ کوردانی باشوور و باکووری کوردستانیش ده‌کرد، گو‌شه‌ی "اسرار بارزان" که به‌ زمانی فارسی و له‌ لایه‌ن ئیسماعیل ئه‌رده‌لانی سه‌رنوو‌سه‌ری ههفته‌نامه‌که‌وه‌ نووسراوه‌ و به‌ پوختی باس له‌ رووداو‌ه‌کانی شو‌پشی دووه‌می بارزان و چاره‌نووسی شو‌پشه‌که‌ ده‌کات، له‌ گرینگ‌ترینی ئه‌و بابه‌تانه‌ن.

گو‌شه‌ی "اسرار بارزان" له‌ شیوه‌ی زنجیره‌ وتار، له‌ سێزده ژماره‌دا، له‌ ژماره‌ ۶ی پیکه‌وتی ۲۸ی تشرینی یه‌که‌می ۱۹۴۶ تا ژماره‌ ۷ی ۲۰ی کانوونی دووه‌می ۱۹۴۷ ب‌لاوکرایه‌وه‌وه‌ دواتر ته‌واوی سێزده وتاره‌که‌ له‌ لایه‌ن ئیسماعیل ئه‌رده‌لانه‌وه‌ کو‌کراوه‌ته‌وه‌ و له‌ شیوه‌ی نامیلکه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆ له‌ ئاداری ۱۹۴۷ له‌ شاری تاران ب‌لاوکراوه‌ته‌وه‌.

وه‌ک به‌رچاو روونییه‌ک له‌ باره‌ی په‌یوه‌ندیی د. ئیسماعیل ئه‌رده‌لان به‌

سەرۆك مستەفا بارزانىيە، دەپى بگوتىت، د. ئىسماعىل ئەردەلان و د. عەبدولھىسەين ئەردەلان لە سالى ۱۹۴۴ھ پەيوەندىيان بە (ژ.ك.) ھوۋە ھەبوو ۋە لە كاتى دەركردنى ھەفتەنامەى "كۆھستان" ىش پشتگىرى ئەو حزبەيان كىردوو، سالى ۱۹۴۷ دواى كەوتنى كۆمارى كوردستان لە مەھاباد، ئەوكاتەى سەرۆك مستەفا بارزانى ۋە ھەقالانى بەمەبەستى دانوستان سەردانى تاران دەكەن، د. ئىسماعىل ئەردەلان لەوئى چاوى بە سەرۆك بارزانى دەكەوئىت ۋە ھەر لەوئى كىتئى "اسرار بارزانى" پىشكەش دەكات، لە بەلگەنامەىيەكى نەپنى "ساواك" دا كە لە ۱۶ تەمووزى ۱۹۶۱ بۆلاوكراوتەو، دەردەكەوئىت د. ئىسماعىل ۋە ھاوپىكانى دواترىش پەيوەندىيان بە سەرۆك بارزانىيە ھەر ماو، لە بەلگەنامەكەدا ھاتوو:

"بەم دوايە زانىاريمان دەستكەوتوو كە "كۆمىتەى كوردستان، جەبھەى مىللى" پەيوەندىيان لەگەل مەلا مستەفا دروستكردوو، ئەو كۆمىتەىيە بەردەوام لە مالى عەبدولھىسەين ئەردەلان ۋە ئەندامانى تر كۆدەبنەو ۋە لە رىگاي مەھابادەو پەيوەندىيە بە مەلا مستەفاو دەكەن.

سالى ۱۹۵۲ "كۆمىتەى كوردستان" دروستكرا، ئەندامانى كۆمىتەكە برىتىن لە: دكتور سەنجابى، دكتور عەبدولھىسەين ئەردەلان - پارىزگارى كرماشان، ناسر عەلى قولى ئەردەلان - پارىزگارى نازەربايجانى پۆژھەلات ۋە پۆژئاوا، دكتور ئىسماعىل ئەردەلان جىگرى ۋەزىرى كشتوكال كە لەسەردەمى كابينەى دكتور موسەدق ئەم پۆستانەيان ھەبوو."

لهبارهی وهرگێرانی پهرتووکی (اسرار بارزان)هوه

دوای بلاوکردنهوهی وتارهکانی "اسرار بارزان" له ههفتهنامهی "کوهستان" و دواتر بلاوکردنهوهی له شیوهی نامیلکهیهکی سهربهخۆ به ههمان ناو، ساڵی ۱۹۵۹ نامیلکهکه له شیوهی پهرتووک له لایهن مهعرووف قهره داغییهوه به ناوی "بارزان و نهێنییهکانی" له زمانی فارسییهوه وهرگێردراوهتهوه سهه زمانی کوردی و بلاوکرارهتهوه.

بههۆی گرینگی و بایهخی پهرتووکهکه چ لهرووی زانیاری میژووویهوه، یان کۆنی سههراوهکه، وهك دهستهی ئینسکلۆپیدیای پارتي دیموکراتی کوردستان، سهههتا ویستمان وهرگێرانهکهی مهعرووف قهره داغی، له پرووی پێنوووس و زمانهوه بکهین بهو کوردیییهی ئەمڕۆ به کاردی و بلاوی بکهینهوه، بهلام دوای بهراوردکردنی به دهقه فارسییهکه، بۆمان دهركهوت پهرتووکه وهرگێردراوهکه له زۆر شوین جیاوازی لهگهڵ دهقه فارسییهکهدا ههیه و لهژیر کاریگهریی شوێشی ۱۴ی تهمووزی ۱۹۵۸، سههركردهی شوێش عهبدولکهريم قاسم و گهپانهوهی سهروك مستهفا بارزانی و ههفالانی له یهکیتی سوڤیهت وهرگێردراوه و نووسراوهتهوه، زۆر بابهتیشی بۆ زیادکراوه که له دهقه فارسییهکهدا نییه.

لهم سۆنگهیهوه وهك دهستهی ئینسکلۆپیدیا بپارماندا، له سهههتاوه جارێکی تر دهقه فارسییهکه وهك خۆی وهربگێرینه سهه زمانی کوردی، له وهرگێرانی پهرتووکی "اسرار بارزان" که ناوی کوردی "نهێنییهکانی بارزان"مان لێنایهوه، به یارمهتی ههفالانی زمانهوانی دهسته، ههولماندا وهرگێرانهکهمان وێنهیهکی راستهقینهی دهقه فارسییهکه بێت بهبێ زیاد و کهم، یاخود گۆڕینی ئهوه دهستهواژانهی له دهقه فارسییهکهدا بهکار هاتوو، تهنیا

ئەوھنەبىن كە پاشكۆيەكى زانىارىمان بۆ وەرگىپرانە كە زىاد كىردووه و تىيدا پىناسەى كە سايە تى و پروداوه پىويستە كامان بۆ خوینەر كىردووه. لە بەشى دووه مى پەرتووكە كەش دەقى فارسى پەرتووكى "اسرار بارزان" مان داناوھتەوھ، بۆئەوھى سودى زىاترى بۆ خوینەر و توپزەران ھەبى.

لە كۆتاييدا ھىوادارىن بەم كارەمان خزمەتتىكى بچووكى نووسىنەوھى مېژووى خەباتى پىزگارىخووزى گە لە كەمان، خوینەرەن و پەرتووكخانەى كوردىمان كىردىت.

دەستەى ئىنسكلۆپىدىا

۲۰۲۲- ھەولپىر

نهنییه کانی بارزان

ده لَین، "دواین شهری جیهانی" له پیناوی ئازادی بهرپابوو. ده لَین، ئەو هه موو کوشت و کوشتاره، ئەو هه موو زیانانه بو ئەوه بوون، تا شهیتانی داگیرکاری و خو به زلزانین، دنیای شارستانیەت جیبهیلن. ده لَین، ده ولته به هیزه کان له گه یه کتری بوون به هاوبه لَین و هاوپه یمان، تا بو جیهانی به لمین که "به نی به شهر" به رامهر سه رکوتکردنی داگیرکار و ئەو که سانه ی ده یانه وی به پشتبهستن به هیز مافی نه ته وه لاوازه کان ژیر پی بخهن، له هیچ فیداکارییه ک تا گه یشتن به ئامانج سلنا کاته وه.

ده لَین، له مه ودووایز له مافی نه ته وه بچوو که کان ده گیری و دادپه ره وه ری کۆمه لایه تی ده چه سپیری.

به لام داخو له وه هه موو به لَینانه ی هه موو روژی له زمانی فه رمانه وایانی گه وه ری جیهان ده بیستین و هه ری هه کیهان بو پیشکه وتن له رکابه ره کانیان، دروشم، وتار و به یاننامه کانیان چه ورتر و جیهانپه سه ندر ده کهن، تا ئیستا هیچ راستیه ک بینه راه؟

ئایا تا ئەمڕۆ هیچ کام له م ده ولته ته گه ورانه پشتگیری راسته قینه یان له هیچ کۆمه لئیکی بچوو ک کردوو ه؟

ئایا نه ته وه لاوازه کان تا ئەمڕۆش شتیک بوونه جگه له یاریی دهستی ولاته گه وره کان و ئامرازیکه کام و زۆر کاریگه ر بو شهر و کوکردنه وه ی سامانی زیاتری ئەوان؟

ئایا ده سه لاتداره گه وره کانی جیهان به راستی پیمان وایه، دروشمه

فرىودەرەكانيان، له دڵ و دەروونى خەلكانى زوڤم لىكر او دا جىگايان گرتوو و
 پرواده كەن كە ئەم پياوھ گەورانە بەراستى خەمى ئەوانيانە؟ ياخود ئەزموونى
 تالى رابردوو دىننەوھ بىرى خويان و لەگەل هينانى ناوى "ئازادى و
 دادپەرەيى كۆمەلايەتى" بە بزەيەكى ئازار بەخشەوھ يادەوھرييە شومەكانى
 رابردوو بە چاوى سىياسەتمەدارە دلسۆزەكاندا دەدەنەوھ؟

ئەم دنيايە عەجيب ئالۆز بوو، ھەموو شتيك پرووى راستى خوئى
 لەدەست داوھ، راستييەكان بەرگى شەرمەزاريان بەبەردا كراوھ، ئەگەر
 لاوازيك داواى مافى راستەقينيە خوئى بكات و ئەم داواكارييە لەگەل
 بەرژەوھنديى بەھيژەكان تيكنەكاتەوھ، ئەوھ داواكارييەكەى بەشيۆەيەك
 دەردەخەن كە گوايە تاوانتيكى گەورەى ئەنجام داوھ.

دەبيت لاواز لە "دادگاي دادپەرەيى كۆمەلايەتى" دادگايى بكرى و
 لەناوبەردى

له خاکی عیراق و له ناوچهی بارزان، ژماره یهك پیاوی گیانفیدا
خه باتیانکرد بو به دهسته پیتانی ئازادی و ئه و ئامانجهی جیهان له پیتاویدا
چه ندین سأل له نیو شهر و ویرانکارید ابو، به لام به هه لگه پراوه، شهره نگیز،
پریگر و ... همد ناوبران و حوكمی سیداره یان به سهردا دره، تا به ناچار ی زیدی
پیروزی خو یان جیهیشت و ئاواره ی ئیران بوون.

كه سیك نه یگوت شوړشی بارزان له پیتا و ئازادی هه لگیرسا، كه سیك ناوی
لی نه نان "ئازادیخواز".

له پیتا و کپکردنی دهنگی راستی، هانا بو هه موو شتیك برا، بو ئه وه ی
حاشا له راستیه کان بکه ن و له جیهانی بشارنه وه.

ئیمه له م زنجیره نووسینه ماندا، ده مانه وی پهرده له سهر نه پیتیه کانی
بارزان لابه دین و راستیه کان به جیهان بگه ینین، به هیوا ی ئه وه ی دانه یه ك
له م نووسینه بکه ویته ده ست لایه نگرانی ئازادی، به لکو له واتای
راسته قینه ی "دادپهروه ری کومه لایه تی" تیگه ن.

با چەند سائىك بگەرپىنەوۈ دواوۈ

سالى ۱۹۳۱، دواى ئەوۈى توركەكان، ئاشوورپىيەكانيان لە توركيا دەركرد، حكومەتى ئىنگلىز بىرپارىدا ئاشوورپىيە دەرگراوۈكانى توركيا لە ناوچەى بارزان نىشتەجى بىكات.

ئەم بىپارە بە دلى بارزانپىيەكان نەبوو و بەھىچ شىۋەپەك پازى نەبوون قبولى بىكەن، ناچار شەر لەنپوان ئاشوورى و بارزانپىيەكان پوویدا، چونكە ئاشوورپىيەكان بە تەنپا تواناى ئەوۈپان نەبوو دەست بەسەر خاكى بارزاندا بگرن، لەسەر دواى ئىنگلىز لە لايەن دەولەتى عىراقوۈە يارمەتيدران، بەم شىۋەپە شەرى عەشاير بۆ شەرى (بارزان و دەولەتى عىراق) گۆزا، بەمەش لە ئەنجامدا شىخانى بارزان بە ناچارى بە خىزانەوۈ بارزانپان جىھىشت و پەناپان بۆ خاكى توركيا برد.

دەولەتەكانى توركيا، ئىنگلىز و عىراق لەسەر ئەم كۆچكردنە وا رىككەوتن، لىيانبوورن و بگەرپىنەوۈ زىدى خۇيان، لەسەر بنەماى ئەو بەلپىنە پەنابەرەكان توركياپان جىھىشت و گەرانەوۈ عىراق و گەپىشتنە شارى مووسل، بەلام لەوۈى بەپىچەوانەى رىككەوتن و ئەو بەلپىنەى پىناندرابوو، لەجياتى ئەوۈى بۆ شوپىنى راستەقىنەى خۇيان بگوازىنەوۈ، بۆ شارى ناسرىيە دورخرانەوۈ، ماوۈى دوورخستنەوۈكەش يازدە سالى خاپەند كە چوار سالى لە شازەكانى دىوانپىيە، ناسرىيە، حىللە، كەركووك، ئالتونكوۋپرى و حەفت سالى لە سلىمانى بوو. كۆى دوورخرانەوۈكان لە ژن، مېرد و مندال ھەشتا و شەشە كەس بوون.

لەو ماوۈپەدا شىخ ئەحمەد، پىشەواى ئاپىنى ھۆزى بارزان و مستەفا

بارزانی برای بچووکی ته نانهت بو ساتیکیش له بیری بارزان غافل نه بوون. له ماوهی مانه وه یان له سلیمانی مهلا مستهفا توانی له گه‌ل هزری کورده نه ته وه ییه کان په یوه ندیی دروستبکات و بو‌ی ده رکهوت که ده توانی له کاته پیویسته کاندای سوود له یارمه تییه گرانبه ها کانیان وه ربگری، تا ئه وکاته‌ی له ۱۱ حوزه‌ییرانی ۱۹۴۲ له هه‌لیکدا توانی له سلیمانی پابکات.

مهلا مستهفا دوای تیپه‌راندنی ریگه‌ی پینجوین، له ماوه‌ی هه‌فته‌یه کدا به پیاده‌یی خو‌ی گه‌یاند هوه بارزان.

چەند وشەيەك لەبارەى بارودۆخى بارزان

بارزان ھەلکەوتەيەكى شاخاوى سەختى ھەيە، لە باکوور لەگەل تورکيا و لە پوژھەلات بەشیکى كەمى لەگەل ئيران و بەشەكەى تىرى لەگەل ناوچەکانى برادۆست و پەواندز لە عىراق ھاوسنوو، لەلای باشووريشەو ھاوئىرە و لە پوژئاواشەو ھاوئىرە و دەوک دەوریانداو.

پانتایى ناوچەكە لە ھاوئىرەو تا پەواندز سى پوژ و باکوور تا باشووريشى دوو پوژ و نيو سوارە پىيە، دانىشتوانى ناوچەكە نزيكەى بىست و پىنج ھەزار كەسە و بەسەر ٣٥٠ گوندا دا بەش بوونە، باشوورى بارزان بەپوژ و بەشى باکوورى نزار و شاخاويە، دانەويەلە، گەنم، جو و برنج بەكەمى لەو ناوچەيە دەچىنرى، بەلام ميوەکانى ھەك تىرى، سىو، ھەرمى... ھتد تا ئەندازەيەك زۆرە.

پەيوەندىى بازرگانى بارزان لەگەل مووسلە، ھەناردەكەشى برىتيە لە: پىستە، مازى، گىرک و توى كەنگر (رەنك - دەندەلوک). ئازەلى مالى بەزورى بزى بەخيو دەكرىت و مەر و مانگای كەمە، بەھوييەى ناوچەيەكى شاخاوى سەختە، ئەسپ كەم بەكاردى و زياتر سود لە ھىستەر و گويدرىژ دەبىنرىت و بەخيو دەكرىن.

دانىشتوانى بارزان كەسانى ئازا و لە پوون، درۆكردن لە نيوانىان پرىگە پىنەدراو، تەنيا لەگەل بيانىيەكان لەكاتى پىويست "درۆى مەسلەھەت" پرىگەى پىندراو، باوهرىكى پتەويان بە شىخەكەيان ھەيە، ھەلگى مەزھەبى سونەن و سەر بە تەرىقەتى نەقشەبەندىن.

تەكەيەى بارزان شوپىنكى رىزلىگىراو كە شىخەكانى بارزانى تىدا بەخاك

دهسپێردرین، له تهکیه ی بارزان زه کاتی شه‌ری کۆده‌کرپته‌وه و به‌سه‌ر هه‌ژاره‌کاندا دابه‌ش ده‌کرپت، به‌م هۆیه‌شه‌وه له ناوچه‌کانی بارزان خه‌لکی هه‌ژار که‌م به‌دی ده‌کرپن.

له‌بابه‌تی هاوسه‌رگیری له‌نیوان بارزانییه‌کان په‌چاوی هیچ جو‌ره "ته‌قالید" نه‌ریتیک نا‌کری، ته‌نیا ده‌بیت ژن و می‌رد یه‌کتریان خو‌ش بو‌یت و نا‌بیت خو‌شه‌ویستییه‌که یه‌کلایه‌نه‌بیت، دواتر بابه‌ته‌که به‌شیخ ده‌گه‌یه‌نن، شیخ کچ و کوره‌که ئاماده‌ ده‌کات و پرسیا‌ریان لای ده‌کات، ئینجا بو‌ ماره‌ برین ده‌یاننپ‌رپته‌ لای مه‌لا و لیکدی ماره‌ ده‌کرپن، بو‌یه‌ په‌زامه‌ندی دایک و باوک له‌سه‌ر ئه‌م خواستن و ماره‌برین و شو‌کردنه‌ مه‌رج نییه، به‌لکو مه‌رجی یه‌که‌م رازی‌بوونی کچ و کوره‌یه.

به‌م هۆیه‌وه ده‌توانین ب‌لین، له‌ ناوچه‌یه‌کی شاخاوی له‌م چه‌شنه‌دا، ئه‌گه‌ر ژن و می‌رد له‌ چپ‌ژی ئازادیش ب‌ی به‌هر کرابن، ئه‌وا به‌ لایه‌نی که‌م له‌ باوه‌شی یه‌کتریدا به‌ خو‌شه‌ویستی ئارام ده‌گرن، هه‌ر بو‌یه‌شه‌ کاری نا‌په‌سند له‌نیوانیان روونادات، ئه‌گه‌ر پرووش بدات، سزا‌که‌ی کوشتنه‌.

هه‌موو تاکیکی بارزان خاوه‌ن مو‌لک و ما‌ل و سامانه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا له‌ ته‌واوی بارزان مو‌لکداری گه‌وره، ته‌نانه‌ت که‌سێک خاوه‌نی گون‌دیک بیت، به‌دی نا‌کریت، ته‌نانه‌ت شیخ به‌و هه‌موو ده‌سه‌ه‌لاته‌ و ئه‌و هه‌موو پ‌رپزه‌ی لای ده‌گیریته‌ هیچ مو‌لکیکی نییه‌ جگه‌ له‌ پارچه‌ باغیکی بچوو‌ک.

خه‌لکی بارزان خوازیاری ملکه‌چی هیچ ده‌وله‌تیک نین، نه‌ ئینگلیز نه‌ تورک و نه‌ عه‌ره‌ب، به‌م هۆیه‌وه‌یه زو‌ربه‌ی شه‌ره‌ خوینا‌ووییه‌کان له‌ ناوچه‌کانی بارزان رووده‌ده‌ن.

ئاكارى مەلا مستەفا

دوای خۆدەربازکردنى لە سەلیمانى، مەلا مستەفا لەگەڵ سەچ چەكدارى بارزانى خۆيان گەياندەووە بارزان.

مەلا مستەفا پیاویكە بالا مام ناوهند و جەستە پێك، ناوچەوانى پان، دوو چاوى گەورە، برۆ پەيوەستەكانى و پەنگە گەنمییەكەى سیمما پاك و پیاوانەكەى بەدەر دەخەن، كاتێك دەدوێت، راستگۆیى لە قسەكردنى دەرونیكى پاك و بێ خەوش وینا دەكات.

مەلا مستەفا پیاویكى پۆشنبیرە، زمانەكانى كوردی، عەرەبى و فارسى بە باشى دەزانیت، بە زمانەكانى توركى و ئینگلیزى ئاشنايە، كەسێكى راست كردار و لە قسەكردندا پەوانە، باوەرى پتەوى بە كوردبوونى خۆى هەيە و پیاویكى تێگەيشتوو، بە لۆجيك مامەلە لەگەڵ ئەو كێشەنە دەكات كە دێنە سەر پێى و بۆ چارەسەر كوردنیشیان پێگای ئاشتیانە و عاقلانە دەگرێتەبەر.

مەلا مستەفا كە ئیستا نزیكەى ٤٣ سالى لە تەمەنى بەرپێكردوو، هەر كە گەيشتەووە بارزان دەركای گەفتوگۆی لەگەڵ حكومەت كردهووە و بەردەوام لە نامەكانیدا دەینوسى: گەپانەوێى من بۆ بارزان مەبەست لێى یاخى بوون نیه، من بۆ پێگى و پیاو كوشتن نەگەپاومەتەو، بەلكو خوازىاریى ژيانىكى ئاسوودەم لە بارزان و دەموێى لەگەڵ خێزانەكەم بە ئازادى بژیم.

بەلام دەوڵەت قسەكانى ئەوى بەهەند وەرئەگرت، هێزى پۆلیسى بەدوادا نارد و فەرمانیدەر كورد بنەمالەكەى لە سەلیمانییەووە بۆ شارى حیللەى باشوورى بەغدا بگوازییەووە.

بارزانى بەهیچ شیوێیەك مەبەستى نەبوو لەگەڵ هێزەكانى دەوڵەت شەر

بکات، هەر بۆیهش خۆی له هه‌موو ئه‌گه‌ره‌کانی ڕووبه‌ڕووبوونه‌وه ده‌پاراست، پیاوماقولا‌نی عه‌شیره‌ته‌که‌ی کو‌ده‌کرده‌وه و جاریکی تر هه‌مان هه‌لو‌یستی پێشووتری خۆی به‌ نامه‌ بۆ به‌رپرسیانی ده‌ولت دو‌پاتده‌کرده‌وه، به‌لام ده‌ولت به‌هیچ شێوه‌یه‌ک له‌ هه‌لو‌یستی خۆی به‌رامبه‌ر بارزانی پاشگه‌ز نه‌بووه‌وه و به‌ پێچه‌وانه‌وه ئه‌و هه‌یه‌ی بۆ ده‌ستگیرکردنی بارزانی ناردبووی زیاتر کرد. ئه‌م پێداگرییه‌ی ده‌ولت مه‌لا مسته‌فای ناچارکرد ئاماده‌کاری بۆ هه‌لگیرساندنی شو‌رش بکات.

ئامادەكارىيەكانى شۆرش

مەلا مستەفا دوژمنى زۆرى لەنىو ھۆزەكان ھەبوو، بۆيە بە پىويستى زانى ئەوان لە بىر و بۆچوونە نوپىيەكانى ئاگادار بىكاتەو، كىشەكانى رابردوو لەنىو خۆياندا نەھىلپىت و گشتيان لە دەورى ئامانجىكى نەتەوھىي پىرۆز كۆبىكاتەو، ھەر بۆيە دەرگاي گىفتوگۆي لەگەلياندا كىردەو و ئامانجەكانى بۆ خستىنەپروو، پىي پراگەياندىن كە مەبەستى كەسى لە بەرپاكردى ئەم شۆرشەدا نىيە، بەلكو تاكە مەبەست لىي ئەوھىيە پەگ و رىشەي داگىركارى و چەوساندنەو لە بندا ھەلكەنى، ئارامى بۆ ناوچەكانى بارزان بگەرىپىتتەو، تەنانت تەواوى ناوچە كوردنشىنەكانى تىر عىراقىش لەژىر دەسھەلاتى نادادپەرورەيدا رىزگار بىكات و تۆوى ئازادى لە "كوردستانى ئازاد"دا بچىپىت.

بەم شىوھىيە بارزانى سەركەوتووبوو لەوھى بىرواى تەواوى ھۆزەكان بەدەست بھىپىت، بىانكات بە ھاوپەيمانى خۆي و پشتىوانى شۆرشى بارزان بىكەن.

كارىكى تىر مەلا مستەفا دواى كۆكردنەوھى پىاوھەكانى ھۆزەكەي، ئاگادار كىردنەوھىيان بوو لە ئەرك و ئامانجە بنچىنەبىيەكان، بەم ھۆيەوھە تىوانى دلىياي تەواوى ھەبىت لەوھى پىاوھەكانى لە گىرنگى ئەم بزووتنەوھىيە گەيشتوون و گەيشتوونەتە ھەو بىرواھى كە ئەم شەپە بۆ ئەوانىش شەپى مان و نەمانە.

حزبی هیوا^(۱)

دهنگۆی ئاماده کارییه کانی مه لا مستهفا هه موو سوچیکی کوردستانی ته نیبووه، نه تهوه ییه کان، حزبه سیاسییه کان و ژماره یهك له رۆشنییرانی کوردیش پالپشتی خوین بو ئاماده کارییه کان ده ربپی و بریاریندا فراوانتری بکهن.

گه ره ترین حزبی سیاسی کوردی ئه وکات "هیوا" ی ناوبوو، ئه و حزبه به وپه ری بویری پشتیوانی شوژی بارزانی کرد، هاوکات ئه و دهنگه ی گوزارشتیان له زولم لیکراوی شوژیگیران ده کرد له پیناوی گه یشتن به مافه کانیان به گوچیکه ی نوینه رانی ولاته بیانیه کان و کاربه دهستانی ده ولته ی عیراق گه یاند، ئه مه جگه له بلاوکردنه وه ی به یاننامه ی زور که رای گشتی له راستیه کان ئاگادار ده کرده وه.

رووبه ری ئاماده کارییه کان تا ده هات فراوانتر ده بوو و هه ردوو ده ولته ی ئینگلیز و عیراقی زیاتر نیگه ران ده کرد، ئه وان ترسی ئه وه یان هه بوو شوژی ته وای خاکی کوردستان بگریته وه.

دەستىۋەردانى دەۋلەتى ئىنگلىز – كەۋتنى كابينە سەركوتكردىنى شۆرش – رۆلى ماجد مستەفا

راپەرىنى نەتەۋەبىي بە خىرايىبەكى چاۋەرواننەكراۋ تەۋاۋى ناۋچەكانى كوردستانى عىراقى گرتەۋە، جولانەۋەكەي مەلا مستەفا لە ھەموو لايەك پىشتىۋانى لىدەكرا، دەۋلەتى ئىنگلىزىش لە ئەنجامەكانى شۆرش نىگەران بوو و بە پىچەۋانەي سىياسەتەكانى خۆي دەزانى، ھەر بۆيە لەو بارەيەۋە يادداشتىكى دايە دەۋلەتى عىراق و پىي راگەياند، دەبىت بە سىياسەتى خۆي بەرامبەر بە كوردستاندا بچىتەۋە، نامەيەكەش لە بالىۋى ئىنگلىزەۋە^(۲) گەيشتە دەست مەلا مستەفا كە تىيدا داۋاي ۋەستاندىنى شۆرش كرابوو و پىي راگەياندبوو، بەردەۋامىدان بە شەرپ واتاي ۋەستانەۋەيە دژى ھاۋپەيمانان (موتەفقين)^(۳) و مەلا مستەفا دەبىت خۆي بە دوژمنى ئىنگلىز بزائىت. راستەۋخۆش لە لايەن ۋەزارەتى دەۋلەتەۋە دامودەزگاكانى دەۋلەت و سەرۆك ھۆزەكانى كوردستان لەم نامەيەي ئىنگلىز ئاگاداركرانەۋە.

داۋاي گەيشتىنى نامەكەي بالىۋىز، مەلا مستەفا ناچاربوو شەرپ رابگرىت، ئەم پروداۋە ھاۋكات بوو لەگەل كەۋتنى كابينەي حكومەت و پىكھىنەي كابينەي نوئى لەلايەن نوورى سەعیدەۋە^(۴). ھاۋكات داۋا لە ماجىد مستەفا^(۵) كرا ۋەك ۋەزىرى راپوژكار بەشدارىي لە كابينەي نويدا بكات.

ماجىد مستەفا كەسىكى شارەزابوو، دەيزانى ئەگەر ئامادەبى بەشدارىي لە كابينەي نويدا بكات، ئەۋا حزبە كوردىيەكان لىي دەكەۋنە گومانەۋە، لە پىش چاۋيان دەكەۋىت و مۆرى ناپاكي لە تىوچاۋانى دەدەن، ھەر بۆيە داۋاي لە "حزبى ھىۋا" كرد سى كەس لە ئەندامە ديارەكانى بەمەبەستى دانوستان بنىرىتە لاي، لەلايەن حزبى ھىۋاۋە ھەريەك لە راپىد عزەت

عه‌بدولعه‌زیز^(٦)، نه‌قیب‌عه‌زیز‌عه‌بدول^(٧) و‌عه‌قید‌ئه‌مین‌ره‌واندزی^(٨) به‌م‌ئه‌رکه‌راسپێردران.

دوای‌دانوستان،‌ماجد‌مسته‌فا‌هه‌رسی‌ئه‌فسه‌ری‌به‌پله‌ی‌(ئه‌فسه‌ری‌په‌یوه‌ندی)‌ده‌ستنیشانکرد‌و‌نێردرانه‌بارزان،‌به‌م‌شێوه‌یه‌ماجد‌مسته‌فا‌توانی‌خۆی‌له‌حزبی‌هیوا‌نزیك‌بکاته‌وه‌و‌خۆی‌وا‌ده‌ربخات‌مه‌به‌سته‌یه‌تی‌خزمه‌تییکی‌گه‌وره‌ی‌کوردستان‌بکات.

دوای‌ئه‌وه‌ی‌سێ‌ئه‌فسه‌ره‌که‌گه‌یشتنه‌بارزان،‌له‌وێ‌چاویان‌به‌مه‌لا‌مسته‌فا‌که‌وت،‌نووسراوێکی‌داواکاری‌کوردیان‌ئاماده‌کرد‌و‌پێشکه‌شی‌ده‌وله‌تیان‌کرد‌که‌له‌گرینگترین‌خاله‌کانیدا‌هاتبوو:

١- دروستکردنی‌پارێزگا‌"لیوا"‌ییکی‌پینچ‌شاری‌کوردستانی،‌که‌شاره‌کانی‌که‌رکوک،‌سلیمانی،‌هه‌ولێر،‌ده‌وێ‌خانە‌قین‌له‌خۆی‌بگریت.

٢- دانانی‌وه‌زیرییکی‌کورد‌له‌کابینه‌ی‌نوێ‌به‌ناوی‌وه‌زیری‌کوردستان‌که‌به‌رپر‌س‌بی‌ت‌له‌کاروباری‌پارێزگا‌"لیوا"‌ی‌کوردستان‌به‌رامبه‌ر‌به‌ده‌وله‌ت.

٣- هه‌ر‌وه‌زاره‌تیک‌جیگر‌وه‌زیرییکی‌کوردی‌هه‌بی‌ت.

٤- ده‌سته‌به‌رکردنی‌سه‌ربه‌خۆیی‌کلتوری،‌ئابووری،‌کشتوکالی‌و‌ته‌واوی‌بواره‌کانی‌تری‌ناوخۆ‌جگه‌له‌سوپا‌و‌پۆلیس.

ئه‌م‌داواکاریانه‌له‌لایه‌ن‌به‌شی‌هه‌ره‌زۆری‌سه‌رکرده‌کانی‌کورد‌په‌سه‌ندکران‌و‌را‌ده‌ستی‌هه‌ردوو‌ده‌وله‌تی‌ئینگلیز‌و‌عێراق‌کرا.

ماجد‌مسته‌فا‌بو‌ئه‌وه‌ی‌زیاتر‌خۆی‌له‌حزبی‌هیوا‌نزیك‌بکاته‌وه‌و‌باشتر‌بتوانی‌بروای‌پۆشنییرانی‌کورد‌به‌ده‌ست‌به‌ئین،‌چهند‌ده‌ستپێش‌خه‌ریه‌کی‌ئه‌نجامدا،‌له‌وانه‌زیادکردنی‌ژماره‌ی‌ئه‌فسه‌رانی‌په‌یوه‌ندی‌له‌سێ‌که‌سه‌وه

بۇ حەفت كەس و ديار يكردى ئەر كە كانيان.

- ۱- ئەمىن رەواندىز ئەفسەرى پەيوەندى رەواندىز و بارزان
- ۲- عزەت عەبدولعەزىز ئەفسەرى پەيوەندى بلى
- ۳- مستەفا خۇشناو^(۹) ئەفسەرى پەيوەندى بارزان
- ۴- مىرحاج ئەحمەد^(۱۰) ئەفسەرى پەيوەندى ئاكرى
- ۵- مەجىد عەلى ئەفسەرى پەيوەندى ئامىدى
- ۶- عەزىز عەبدولا ئەفسەرى پەيوەندى مىرگەسۆر - برادۆست
- ۷- فوئاد عارف ئەفسەرى پەيوەندى پىشدر

ئەگەرچى ئەم ئەفسەرانە لەلایەن ماجد مستەفاو راسپىردابوون بۆئەوہى پەيوەندى ئىوان دەولەت و سەرۆك عەشیرەتە كان پىكبخەنەوہ، لەگەل ئەوہشدا ئەرك و كارە كانیان بە فەرمانى حزبى ھىوا بەرپوہ دەچوو و ھەول و كۆششيان بۆ بەھىزكردى ھەستى ولاتپەرستى خەلكانى سنوورى كار و چالاکى خۆيان و ئامادەكردى، پىكخستەنەوہيان، پىخۆشكردى و ئامادەكارى بۆ ھەلگىرساندەنەوہى شۆرشى نەتەوہى بوو.

ماجد مستەفا تۋانى بەم شىوہپە بۆ ماوہى چوار مانگ پارىزگارى لە سىياسەتەكانى دەولەت لە بارزان بكات، لەو ماوہپەدا كارەكانى وايان دەردەخست بەروالەت خزمەت كرنە بە كورد، بەلام لە ناوہرۆكدا پلانىك بوو كە سىياسەتى ھەردوو دەولەتى ئىنگلىز و عىراقى بەھىزتر دەكرى، لەو كارانەى، داوہتكردى و بانگھىشتكردى سەرۆك عەشیرەتە كوردەكان بوو بۆ سەنتەرى شارەكان و ھاندانىان بۆ داواكردى چاكسازى لە كوردستان لە چوارچىوہى نامە چوار خالىيەكە سەرەوہ و ھىنانى سەرۆك وەزىران نوورى سەعید بۆ كەركوك، بەمەبەستى لىك نىككردەنەوہى كورد و دەولەت.

خۆ دەرخستن و کردەوه‌کانی ماجد مستەفا دوو رای جیاوازی لە نێو سەرانی حزبی هیوا هێنایە گوێڕی، ژمارەیه‌کی کورتبین که ته‌نیا پروکه‌شی کاره‌کانیان ده‌بینی ماجد مسته‌فایان به‌ خزمه‌تکاری کورد له‌قه‌ڵم ده‌دا، ئەمه‌ زێده‌باری ئەوه‌ی له‌ ده‌ره‌وه‌ش که‌م و زۆر پشتیوانییان لێده‌کرا، ژماره‌یه‌کی تر له‌ پۆشنی‌رانی حزبی هیوا که‌ زیاتر له‌ جه‌وه‌ه‌ری باب‌ه‌ته‌که‌ گه‌یشته‌بوون، کاره‌کانی ماجد مسته‌فایان به‌ شیوازی‌ک له‌ یاری سیاسی و خاڤلان‌دن ده‌زانی، ئەو ده‌سته‌یه‌ هه‌رچه‌نده‌ هه‌ولیاندا ب‌پروا به‌ گرووپه‌ کورت‌بینه‌که‌ پێیه‌نن، سه‌رکه‌وتوو نه‌بوون، بۆیه‌ له‌ نێوان سه‌ران و ئەندامانی حزب ناکۆکی و دووبه‌ره‌کی سه‌ریه‌ڵدا و ئەو حزبه‌ ریکوپی‌که‌ توشی لیک‌ترازان بوو.

گۆشە يەك له سياسهت

خراب نىيە لىرەدا چاويك بە بارودۆخى سياسى جيهاندا بخشىينەو و
كەمىك پەيوەندىي ئەم دەستپىشخەريانە بە بارودۆخى گشتى بەراورد
بکەين.

وەك ئاگادارين، له جەنگى جيهانى ئەم دوایيە دەولەتى تورکيا تا توانى
خۆى له چوونە نيو شەرەکه پاراست، بەلام هەلکەوتەى جوگرافى ولاتەکه
زیاتر لەو بوارى نەدا تورکيا له شەرەکه نەگلیت، لەوانەبوو کەمىكى تر خو
بەدووگرتن له شەر بىتە هوى ئەوەى دەولەتى تورکيا که لایەنگرى
فاشییه کان* بوو لەلایەن يەکیتی سوڤیەتەو هیرشى بکریتە سەر، ئەم کارە
بە دنیایيەو بەرژەوهندییهکانى دەولەتى ئینگلیزی له رۆژەلاتى
ناوەراست دەخستە مەترسییەو.

بو ریکەگرتن لەم ئەگەرە، باشتريں سياسهتى دەولەتى ئینگلیز ئەوەبوو
جولانەوویەکی ئازادىخوآزى کوردى ریکبخات، بەمەش دەولەتى تورکيا ناچار
بکات لەگەل ولاتانى (تەوەر) بکەویتە جەنگەو.

ئەم لیکدانەو و بىرکردنەوویە سى ئامانجى دەپیک:

- ۱- يەکیتی سوڤیەت هیرش نەکاتە سەر تورکيا.
- ۲- تورکيا له شەرەکهو بگلیت.
- ۳- تورکيا بتوانیت بەشدارى کۆنگرەى ئاشتى بکات.

هەر ئەم سياسهتەش بوو ئەو بارودۆخەى له کوردستان هینايە کایەو، بو

* نەتەو پەرەستەکان - ئاماژەى بو ولاتانى تەوەر له جەنگى دووهمى جيهانى (۱۹۳۹-
۱۹۴۵) که هیزە سەرەکییەکانى پیکهاتبون له ئەلمانىای نازى، ئیتالیا و ژاپون.

سه‌لماندنی ئەمەش ئەوه بەسە که پاکردنی شیخ لەتیی کوری شیخ مه‌حمود⁽¹¹⁾ بۆ بانە و محەمەدخان کانی سانان بۆ مەریوان بە ماوه‌یه‌کی کهم لەم پروداوانە لەبەرچاو بگرین.

پیلانە زیره‌کانه‌کانی ماجد مسته‌فا بووه‌ هۆی ئەوه‌ی نیوانی پۆشنییرانی کورد کیشە‌ی تییکه‌ویت و ئەو بیروب‌او‌ه‌ری چه‌ندین سال بوو خه‌باتیان بۆ ده‌کرد و له‌ به‌ئامانجه‌یشتنی نیزیك بیوونه‌وه، هه‌ره‌س به‌ییت و که‌شی ه‌او‌پێه‌تی و یه‌کتری قبولکردن له‌ نیوانیاندا بۆ که‌شیکی ناله‌بار و پر کیشه‌ بگۆردی.

به‌لام ئەوانه‌ی له‌ دل‌ه‌وه‌ خه‌باتیان ده‌کرد و خاوه‌نی یه‌ک رووحی نه‌ته‌وه‌ی بیوون، ئەوانه‌ی قوربانی ده‌ستی نادادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی و گیانفیدای رێگه‌ی ئازادی بوون، نه‌یانده‌توانی ئەو نه‌مامه‌ ساوایه‌ی هیوا و ئومێده‌ که‌ زۆری نه‌ما‌بوو به‌رگریت، واز لێ به‌ینن و بیده‌نه‌ ده‌ست په‌شه‌بای تاریکی، تا ئەوکاته‌ی باغه‌وائیکی دل‌سۆز و لێهاتوو بۆ ژيانده‌وه‌ی بیته‌ مه‌یدان.

پۆشنییرانی کورد هه‌ستیان به‌و یارییه‌ فێلاوییه‌ کردبوو که له‌ پ‌واله‌تدا باسیان له‌ چاکسازی ده‌کرد، ئەوان هه‌ستیان به‌وه‌ کردبوو که ده‌ستیکی پیس له‌ دو‌اوه‌ هه‌ولێ پوچه‌ل‌کردنه‌وه‌ی بیر و باوه‌ری ئەوان ده‌دات، ده‌یانزانی به‌رده‌وام بوونی ئەم بارودۆخه‌ ته‌وقی دیلی و کۆیلایه‌تی ده‌خاته‌ ملیان، کورتبینه‌کانیش که‌م که‌مه‌ هه‌ستیان به‌ هه‌له‌کانی خۆیان ده‌کرد و بۆیان پروونبووه‌وه‌ که‌وتنی کابینه‌ی پێشوو بۆ پاراستنی به‌رژه‌وه‌ندیی کورد نه‌بووه‌ و ناردنی ئەفسه‌رانی په‌یوه‌ندیش ته‌نیا بۆ چه‌ند مه‌به‌ستیکی تایه‌ت بووه، ئیستاش که‌ ئامانجه‌که‌یان پێکاوه، ئەرکی ئەفسه‌ره‌کانیش کۆتایی هاتوه‌وه.

دوو پياۋى گيانفیدا

حزبى ھىوا ھاتەوۋە خۆى و موژدەى دەستپىكىردنەوۋە چالاككىيەكانى گەيشت، دوو كەس لە ئەندامە ديارەكانى حزب، مىرحاج ئەحمەد و مستەفا خۆشناو كە بۆ ماوۋەيەكەش وەك ئەفسەرى پەيوەندى دەستنىشانكرابوون وە تەواو شارەزاي بارودۆخەكە ببوون و لە فېئىل بەرامبەرەكەيان گەيشتبوون، ئۆقرەيان لى پرابوو و ناكوڭككىيەكانى نىو حزب سەخلەتى كىردبوون، ئەوان دوای تەواواو بوونى ئەركەكەيان، بۆ ماوۋەى دوو مانگ داواى مۆلەتيان لە سوپا كىرد و بەشپۆۋەيەكى نەيئى دەستيان بە چالاككىيەكانيان كىردەو، لەو ماوۋەيدا ھەلەكەيان قۆستەوۋە و لەگەل رۆشنىبىرانى حزبى (ژ.ك) ^(۱۲) پەيوەندىيان دروستكىرد.

كاربەدەستانى دەولەت لە نەبوونى دوو ئەفسەرەكە نىگەرەن بوون و گومانى ئەوۋەيانكىرد سەفەرى كوردستانى ئازادىيان كىردىت، ھەردوو ئەفسەرىش لەلايەن خۆيانەوۋەى ئاگادارى گومانەكانى دەولەت بوون لە سەريان، بۆيە لەنپوان خۆيان رېككەوتن مىرحاج ئەحمەد بچىتەوۋە سەر ئەركى خۆى لە سوپا و مستەفا خۆشناويش لە بارزان بىئىتەو، تا ئەگەر رووداۋىكىش رووبىدات ھەردووكان گىرۆدەى نەبن، ھاوكات بىريارىندا مىرحاج ئەحمەد پاش گەرانەوۋەى، بە زووترىن كات بارزان لە بارودۆخ و جوولەكانى حكومەت بەرامبەر بەخۆى ئاگاداربكاتەو.

گومان و رېكارەكان زۆر بەجى بوون، بەلام بەرامبەرەكەيان لەوان زىرەكتى و شارەزاتىبوو، مىرحاج ئەحمەد گەرايەو، كەچى لەلايەن حكومەت و دەولەتى ئىنگلىزەوۋە بچوكتىرەن جوولەشى بەرامبەر نەكرا كەوا ھەست بكات گومانى لىكراو، ئەو سىياسەتە فېلاۋىيە ئىچىرەكەى باش خستە داوۋە،

میرحاج نامەیه کی بۆ مستەفا خۆشناو نووسی و داوای لێکرد بگەرێتەوه سەر کارەکهی.

مستەفا خۆشناو گەرایەوه بەغدا و بۆ ماوهی یەك مانگ هەردووکیان گەرانەوه سەر ئەرکەکانیان، لەناکاو هەردووکیان لە سوپا دەرکران، هەر ئهوکات میرحاج ئەحمەد لە بەغدا دەستبەسەرکرا و گواسترایەوه شاری عیمارە، هاوکات لەلایەن وەزارەتی بەرگرییەوه فەرمانی گرتنی مستەفا خۆشناویش دەرچوو، بەلام ئەندامانی حزبی هیوا زوو بە بڕیارەکهیان زانی و مستەفا خۆشناو که ئهوکات لە مووسڵ بوو یان لێ ئاگادارکردهوه، ناوبراو لەکاتی خۆیدا توانی بە پێگهی ههولێر - کۆیه خۆی بگهینێتە بیتواته‌ی زێدی له‌دایکبوونی، ئەمە لە کاتی کەدابوو پیاوانی حکومەت لە هه‌موو شوێنێک بەدوایه‌وه بوون.

(نێچیر لە داو پرایکرد و نێچیرقان بێ هووده هه‌ولده‌دات)

عزەت عەبدولعەزىز

يەككى تر لە ئەفسەرانى پەيوەندىي وەك پىشتىرش ناومان هېنا، عزەت عەبدولعەزىز بوو، ئەوكاتەي مىرحاج ئەحمەد و مستەفا خۆشناو لە مۆلەت بوون و دواتر گەرانهو بەغدا، عزەت عەبدولعەزىزىش دوو مانگ مۆلەتى وەرگرتبوو و سەفەرى سوریا و مىسرى کردبوو، لە کاتى گەرانهو، لەلایەن وەزارەتى بەرگریهوه دەنگۆي ئەوه بۆلاوکرایهوه که ناوبراو بەمەبەستى پەيوەندىي دروستکردن لەگەڵ "کۆمەلەي خۆپوون"^(۱۳) چوووتە سوریا، داوى گەرانهو، راستەوخۆ لەلایەن چەند ئەفسەریکی هاوپی لە سوپا لەو دەنگۆیه ئاگادارکرایهوه و پىپى راگەیهنرا که حکومەت نیازی پاک نییه بەرامبەرى، بۆیه ئەویش پریارى راکردنیدا. عزەت عەبدولعەزىز لە بەغداوه بە پىگەي کەرکوک - هەولیر و شەقلاوه، پاش ئەوهی چاوی بە چەند کەسایهتییەك کەوت خۆي گەیانده بارزان، لەوئى نامەیهکی بۆ مستەفا خۆشناو نووسی و لەگەڵ ئاگادارکردنهوهی لە گەيشتنى بە بارزان داوى لیکرد ئەویش لە بىتواتهوه بىتە بارزان.

بەرەو بارزان

پاش ٤٥ رۆژ مانەووە لە بێتواتە، مستەفا خۆشناو لەسەر نامەى عزەت عەبدولعەزیز خۆى گەيانده بارزان، ئەوکات بە کر عەبدولکەریم^(١٤) کە یەکیکی تر بوو لە ئەفسەرە هەڵاتوووەکان، بەشیوەیەکی کاتی لە بارزان بوو، هاوکات چەند کەسێکی تریش خۆیان گەياندبوووە بارزان، بەم شیوەیە ژمارەیهك لە پۆشنییرانی کورد لە بارزان کۆبووونەووە و دەست بە چالاکییە سیاسییەکان کرایەو، هەر ئەوکات بەیاننامەیهك ئامادەکرا و تێیدا مەبەست لە شۆرشی بارزان و داواکارییە پەرواکانی خرایەر، ئەم بەیاننامەیه بەشیوەیەکی فەرمی بۆ بانیۆزخانەى ئینگلیز لە بەغدا، دەوڵەتى عێراق و حزبى هیوا تێردرا. شیوازی کارکردن و دەرکردنى بەیاننامە، نیشانی دۆست و دوژمنی دەدا کە چالاکییەکانی بارزان جگە لە جۆلانەووەیەکی ئازادیخوازانە شتێکی تر نییە، بۆیە بەرامبەر ئەو شیوازه پاکەى گیرابوو بەر، بەکارهێنانی توندوتیژی و گومانلێکردن پەروا نییە.

ناردنى بەیاننامە بۆ حزبى هیوا، وەك دەركەوت کاریگەرییەکی سەیری هەبوو، وەك ئەوێ هیژێك لە ئاسمانەووە تەکانیکی سەختی حزبى دامرکاوى هیوا بدات تا بە جۆش و خرۆشەووە دەست بە چالاکییەکانی بکاتەو، ناوەندی حزب لە بەغدا رۆژی ١٠/٢/١٩٤٥ کۆبوونەووەى گشتى ئەنجامدا، بریاردار بە نامەیهکی فەرمی وەلامى بەیاننامەکەى بارزان بدرێتەو و بە پرێگەى یەکیك لە ئەندامانى حزب نامەکە بگەینرێتە بارزان، نامەکە بە خێرایى نووسرا و یەکیك لە ئەندامانى حزب بە ناوی محەمەد مەحمود^(١٥) ئەرکی گەياندن بە بارزانى پێ سپێردرا، ناوبراو دواى وەرگرتنى مۆلەتێکی چەند رۆژه لە سوپا بۆ جێبەجێکردنى ئەرکەکەى بەرێکەوت.

شۆرشى دووھى بارزان* - لېژنەى ئازادى

ئەفسەر محەمەد مەحمود بە نامەيەكى فەرمى حزبى ھىواوھ گەيشتە بارزان، ئەوانەى ئەوكلات خۇيان گەياندبووھ بارزان برىتیبوون لە:

- ۱- عزەت عەبدولعەزىز، خەلکى ئامىدى
- ۲- مستەفا خۇشناو، خەلکى بىتواتە
- ۳- عەبدولعەمىد باقر، خەلکى خانەقەين لە ھۆزى لور
- ۴- محەمەد مەحمود، خەلکى سلیمانى
- ۵- شەوگەت نەعمان، خەلکى ئامىدى
- ۶- ئەحمەد ئىسماعىل، خەلکى ھەولير
- ۷- حەفیزولائىسماعىل، خەلکى ئاکرى

کارەکان بەشپۆھەكى جەدى دەستیان پیکرايەوھ، ئەرکەکان دەبووايە بە سەرپەرشتى رېکخستىكى رېکوپىک رابەپرېترين، ھەرچى زوشە وەلامى فەرمى نامەکەى حزبى ھىواش بدرېتەوھ، بەم ھۆيەوھ ئەو ناوانەى لە سەرەوھ ئامازەيان پیکراوھ بە سەرۆکايەتى مەلا مستەفا بارزانى کۆبوونەوھ و لېژنەى ئازادىيان دروستکرد.

يەکەمىن کۆبوونەوھى لېژنەى ئازادى لە پوژى ۱۹۴۵/۲/۱۲ ئەنجام درا، دوای ئامادەکردنى "مەرام نامە" پروگرام و پەپرەو، وھ ھەبژاردنى ئەندامانى سەرکردايەتى، بە شپۆھەكى فەرمى وەلامى حزبى ھىوا درايەوھ.

ناوھندىكى کاتى بۆ سەرپەرشتى کردنى چالاکییەکان لە بارزان دروستکرا

* لە دەقى فارسى، سەرەبابەتەکە بە شۆرشى يەکەمى بارزان نووسراوھ، دەکرى نووسەر بەھەلە بەسەر سەرەبابەتەکەدا بازىدايىت، مەبەست لىي شۆرشى دووھى بارزانە.

و یەكەمین کاری ئەو ناوەندە چارەدانی ئازادی و سەربەخۆیی كوردستان بوو، ئەو پەيامەشی بە پروونی راگەیهنرا كه (لێژنەی ئازادای بە هیچ سیاسەتێکی دەرەوێ پەيوەست نایه).

بەرنامەى لېژنەى ئازادى

لېژنەى ئازادى بەرنامەى كارى خۆى لەم چەند خالەى خوارەوودا
رېڭخست:

- ۱- يەكخستەووى ھۆزەكان: بە پلەى يەكەم ھۆزەكانى دەوروپشتى بارزان
دواتر ھۆزەكانى تر.
- ۲- رزگارکردنى كوردستان بە رېڭگەى سىياسى و ئاشتىيانە.
- ۳- دروستکردنى پەيوەندىيى لەگەلّ حزبە كوردىيەكانى تر.
- ۴- گەياندىنى داخوازىيەكانىيان بە نوینەرى سىياسىي و لاتانى بيانى.
- ۵- راگەياندىن بە رېڭگەى بلاوكرائە.
- ۶- بەرەنگاربوونەووى سىياسەتى داڭىركارىي دەولەتى عىراق.
- ۷- رېڭخستەووى ھىزە چەكدارەكان.

فهرمانی نهییهکانی ژماره ۱

لیژنه‌ی ئازادی دوا‌ی دانانی به‌نامه‌ی کاری خو‌ی وه‌ک ئه‌وه‌ی له‌ سه‌ره‌وه‌ ئاماژه‌ی پیکرا، ناردنی هی‌زی چه‌کدار بو‌ به‌ره‌کانی شه‌ر به‌ پی‌ویست ده‌زانیت، بو‌ جیه‌جی‌ کردنی ئه‌م برپاره‌ش چه‌ند فهرمانیکی ده‌رکرد.

بو‌ئه‌وه‌ی خو‌ینه‌ر له‌ گه‌ل ناوه‌رۆکی جولانه‌وه‌ی بارزان، ریکو‌پیکی ریکه‌سته‌کانی و داموده‌زگا‌کانی ئاشنا بی‌ت، پيش ئه‌وه‌ی باس له‌ چالاکیه‌ سیاسیه‌کانی لیژنه‌ی ئازادی بکه‌ین، به‌شیک له‌ فهرمانی نهییهکانی ژماره ۱ - ریکه‌وتی ۱۹۴۵/۳/۳ که له‌لایه‌ن فهرمانده‌ی گشتی هی‌زه چه‌کداره‌کان، بو‌ فهرمانده‌یی به‌ره‌ی شیتنی، له‌کاتی‌کدا لی‌وای چواری سوپای عی‌راق مه‌به‌ستیانبوو هی‌رش بکه‌نه سه‌ر ناوچه‌کانی لیژنه‌ی ئازادی نیردرا‌بوو، بو‌تان ده‌خه‌ینه‌روو.

فهرمانی نهییهکانی

ژماره ۱ - ۳ ی ۳ ۱۹۴۵

۱- زانیاری

ئه‌لیف) ۱- سوپای عی‌راق ده‌یه‌و‌ی به‌ ناوی نمایشی سه‌ربازی رۆژی ۱۹۴۵/۳/۵ تا رۆژی ۱۹۴۵/۳/۱۴ بی‌ته سنووری ناوچه‌ی ئازادی و مه‌به‌ستیابانه ده‌سته‌سه‌ر ته‌واوی شو‌ینه ستراتیه‌که‌کان دابگرن و هی‌زی ئازادی گه‌مارۆ بده‌ن.

۲ - لی‌وای چواری سوپای عی‌راق پیکدی‌ت له‌ فه‌وجی ۱، فه‌وجی ۲، فه‌وجی ۳، بنکه‌ی پاسه‌وانی سنووری په‌واندز، ده‌سته‌ی تو‌پخانه‌ی چیاپی ل ۲- ج ۴ و

تۆپى ۳.۷ كە برىتىن لە ھەشت تۆپ (چواریان لە كار كەوتوون)، بەشى گواستەنە ھەي خەتى ۲، نەخۆشخانەى گەرۆك و بەشىكى ئەندازىارى.

۳- لەوانە ھەيە ھەيەك لە ئەمنى رەواندز كۆبكرىتە ھە و ھەك ھەيەكى يەدەگ لەكاتى پىويست بخرىنە سەر ھەيە رەوانە كراو.

۴- ھەيەكى زىيوش بۆ پارىزگار يكردن لە رىگەى پەيوەندى نيوان ھەولپىر، رەواندز، مېرگەسۆر بە كار دەھەيەرى.

(ب) - ھەيە ئازادى، پىكھاتو ھەيە لە ھەيە لىژنەى ئازادى، عەشیرەتە كوردەكان كە جارى لە ناوچە ئازادەكان جىگىر كراون، چەند ھەيەكى تىرى مىللى كە دواتر پەيوەندىمان پىوەدەكەن.

فەرمان بۆ فەرماندەكان

- ۱- مستەفا خۆشناو ئەركى فەرماندەيى ھەيە شىتتى دەگرىتە ئەستۆ، راستەوخۆ فەرمان لە فەرماندەى گشتى ھەيە چەكدارەكان ۋەردەگرىت و فەرمانەكانى سەرۋوى خۆى جىبەجى دەكات، فەرماندەيى يەكەى ھەيە شىتتى لە ئەستۆى مەمەد مەحمودە و بەرپرسى كاروبارى ئىدارى ئەحمەد ئىسماعىل دەبىت.
- ۲- مستەفا خۆشناو دەبىت خۆى زانىارى لەسەر ناوچەكەى خۆى كۆبكاتە ھەيە ھەيەكەى بەپىي جۆلەكانى دوژمن ئامادە و دابەش بكات.
- ۳- فەرمانى راستەوخۆ بە فەرماندەيى كەرتەكان دەدات لە بوارەكانى پابەندى بە ئەرك، خۆراك و بابەتەكانى تر.
- ۴- بۆ قەرەبۆكردنە ھەيە نابەرەبەرى ھەيە لەگەل دوژمن لە لايەنى تۆپخانە، تانك و فرۆكە پلانى خافلاندىنى دوژمن تاكتىكى سەرەكى دەبىت.
- ۵- دواى ۋەرگرتتى زانىارى لەبارەى پرارى كۆتايى دوژمن بۆ ھەيشكردن،

- ٦- ټوا گرتنی میړگه سؤر زه رورییه.
- ٦- بؤټه وهی گوندنشینان له هیږشی فرۆکه پاریزراوبن، پیویسته له کاتی هیږشه کان ته واوی دانیشتون له خانووه کانیان بینه دهره وه و له ده وروبهری گونده کاندایلاوبنه وه، ناژه له کانیان له دۆله کان و له ژپری دره خته کان مؤل بدن و له بارودوخی ئاسایدا بگهړینه وه سهر کاره کانیان و خهریکی کشتوکالی خوږیان بن.
- ٧- تهفه کردن له فرۆکه ټهوکاته ټه نجام بدریت که فرۆکه ده که ویتته حوکمی گولله وه.
- ٨- بؤټه وهی کاتی پیویست بؤ ټاماده کاری ته واوی بهره کان هه بیټ، پیویسته ټه وهندهی ده کریټ جو لهی دوژمن دوا بخریت.
- ٩- ټه فسه ریټک بنیږدریتته ناوچهی برادوست و بالهک، بؤ ټه وهی لیژنه ی ناژادی له جموجو له کانی دوژمن له و ناوچه یه ناگادار بکاته وه.
- ١٠- ده بیټ چهنده که سیټک بکریټ به بهرپرسی کو کردنه وهی دیل و ده سته که وه ته کانی شهر، ټه فسه ره دیله خوینده واره کانیش بنیږدریتته باره گای فه رماندهی گشتی هیزه چه کداره کان له بارزان.
- ١١- پوژانه پاپورت بؤ فه رماندهی گشتی بنیږدریت.
- ١٢- له گه یشتنی ټه م فه رمانانه ناگادارمان بکه نه وه.

واژوو

فه رماندهی گشتی هیزه کان - مسته فا بارزانی

بەيوەندىي لېژنەي ئازادى لە گەلّ حزبە كوردىيە كان

پېشتەر باسمانكرد، دوای دەرکردنى يەكەمىن بەياننامە لە بارزان، حزبى
هيووا چالاكىيە كانى خوۆ دەستپېكردەو و نامەيەكى فەرمى بە رېگەي
بروایپېكراوئىك ناردە بارزان. لە نامەكەدا وا نووسرابوو:

K-H-D*

ژمارە ۹ - ۱۹۴۵/۱/۳۰

"بژى كورد و كوردستانى گەورە"

جەنابى مستەفا بارزانى

رۆژى ۸ى ۱ى ۱۹۴۵ دوو كەس لە ئەندامانى حزب بە ناوەكانى
(برووسك) و (هەندرىن) نېردران، بۆئەوھى چاويان بە جەنابت بکەوئىت،
نامەيەكى كورت و پوختيشمان بە رېگەي ئەوانەوھ ناردبوو، بەهيوواي ئەوھى
پوختەي تەواوى بابەتەكان بە جەنابت بگەينين، بەداخەوھ دەوئەت لە
مەبەستى گەشتەكەيان ئاگاداربوو، بۆيە بە ناچارى لە هەولپەرەوھ گەرانەوھ،
چەند كەلوپەلپېكيش بە رېگەي هەردوو كەسەكەوھ نېردرابوون كە ئەگەر تا
ئېستانەگەيشتېتە دەستتان، ئەوھ بە دئىبىايەوھ لەو رۆژانە دەگات.

مەبەستمان لە نزيك بوونەوھ لە ئيوە ئەوھيە، بە لەبەرچاوگرتى بەرنامەي
حزب، هەلسەنگاندن و هاوسەنگکردنەوھى لە گەلّ بارودۆخى سياسى،

* پېتەكان ئاماژەن بۆ كۆمەلەي هيووا لقى بەغدا. حزبى هيووا و شوپرشى (۱۹۴۳-
۱۹۴۵)ى بارزان، فەيسەل دەباغ، چاپى يەكەم، (دەزگای راگەياندى گولان - ۱۹۹۷)، ل
۶۰.

شیوازی تایبەت و دروست بگرددیتەبەر، تا ئێمەش بە باشترین شیوە بە ئامانجەکانمان بگهین.

تەواوی بزوتنەووە نەتەوویەکان ئەگەر بەشیوەی بەرنامە بوو داپۆزراو و رێکوپێک ئامادەکاریان بوو نەکریت، بێگومان ئەنجامەکەى مالفۆرانییە و سەرکەوتوو نابیت، هەرۆک جەنابیشتان ئاگادارن، بزوتنەووە نەتەوویەکان دەبیت خواوەن سەرکرده و دوو دەستی بەهێز بێت، دەستیکی سیاسی و دەستیکی سەربازی.

ئەرکی سیاسییەکان ئەوویە، شوێش - داواکارییەکانی - هەوال - خۆراک و ئامرازەکانی پەيوەندییە فەراھەم بکات، ئەرکی سەربازییەکانیش ئەوویە هاواری خەلکی بە خەنجەر و سەری پم نیشان بدات. هەرۆهە دەزانیەن کە سیاسەتی گشتی جیھان بەندن بەو دوو دەستەووە.

ئێمە پاش هەولێکی زۆر ئەمڕۆ توانیومانە دەستی سیاسی و سەربازی بپنێنە کایەووە، بەلام تا ئەمڕۆش نەمانتوانیوە هەردووکیان یەکبەخەین، نە سەرکرده تیمان هەیه، نە رێکخستنیکی تەواوی نیوان ئەو دوو دەستە، هۆکارەکانیشی لەمەدا دەبینین:

۱- ئێمە هیچ کامان لە یەکتری تەواو ئاگادارین و نازانین هەر کامەمان خەریکی چین.

۲- لە بارەگاکەمان دوو بەیاننامە ئامادەى بلاوکردنەووەن، بەلام هەوالمان پێگەشت ئێو خەریکی دانوستانن، بۆیە بە ناچاری لە بلاوکردنەوویان سستیومان نواند، چونکە راستییەکەى ئێمە لە بارەى چۆنییەتی هەنگاوەکانتان زانیاری پێویستمان نەبوو و ئامانجەکانی بزوتنەووەکەتان بەتەواوی بۆمان پوون نەبوو، هەربۆیەش نەمانتوانی بەیاننامەکان

- بلاۋبىكەينەۋە، چونكى لەۋە دەترساين زيان بە گىفتوگۆكانتان بىگەينىت.
- ۳- ئىۋە بە زۆرى ئەۋ كەسانە دەنننن كە لەگەل كەسايەتتە كوردەكان دىدار ئەنجام دەدەن، بەبى ئەۋە ئىمە لى ئاگادارىكەنەۋە، ئەمەش ئەنجامى باشى ناپىت.
- ۴- بۆئەۋى ئەۋ بابەتە لە داھاتوودا دوبارە نەبىتەۋە، باشتىر واپە ھەردوو لامان لەژىر يەك ئىدارەى پىكوپىكدابىن، بەشۋەيەك لەنننن ھەردوو لامان حوكم بىكات و بەردەوام ئاگادارى كارەكانمان بىت، بۆيە ئىمە واى بەباش دەزاننن ناۋەندى حزبى ھىۋا لاي ئىۋەبىت.

ۋاژوو

سەرۋكى حزبى ھىۋا*

ۋەلام

۱۵ ى ۲ ۱۹۴۵

ژمارە ۱

لەلايەن لىژنەى ئازادى بۆ حزبى ھىۋا

۱- نامەى ھۆبەى K-H-D بە ژمارە ۹ پىكەۋتى ۳۰ ى ۱ ۱۹۴۵ بەۋپەرى خوشحالىيەۋە گەيشتە دەستمان و بەباشى لە بابەتەكانى گەيشتىن. سەبارەت بەۋەى كە دەتانهۋى ناۋەندى حزب بۆ ناۋچەكەمان بىگوازىتەۋە،

* ۋاژووۋەكە بە ناۋى (الامال) كراۋە كە ناۋى خوازراۋى رەفىق ھىلمىيە. فەيسەل دەباغ، سەرچاۋەى پىشۋو، ل ۶۰.

ئەو پێشیارەتان وا دەردەخات تەواوی ڕۆشنیاری کورد پڕوایان پێمان هەیه و گەشتونەتە ئەو بڕوایە ئیمە لیژنەییکی فیداکارین و ئامانجمان ئازادی گەلی کوردی زۆلم لێکراوە لە چنگ دوژمنییکی زالم و درندە.

بەدنیایەوه شوڕشیکی نەتەوایی و پرزگارکردنی میلیتە پپووستی بە فیداکارییە، ئیمەش ئەو فیداکارییە لەخۆماندا دەبینەوه و ئەو لیژنە فیداکارەین کە بۆ بەدەستەینانی ئەو ئازادییە گیان بەخت دەکەین.

هەر یەك لە ئیمە بەو نیزیکانە بە سوچیکی کوردستاندا بلاودەبینەوه، بۆئەوهی چالاکییە کاهان دەستپیکەین، بۆیە وا بەباش دەزانین ناوەندی حزبى هیوا وهك خۆی لە D* مینتتەوه و داواکاریمان لە تەواوی بڕواییکراوانی حزب و لقه کانی ئەوهیە پەیوەندیان بە ناوەندەوه هەبیت، بۆئەوهی ناوەند بتواتیت بە شیۆهیه کی ریکوپیك لە گەلمان لە پەیوەندی دابیت.

۲- وهك ئەوهی لە ماددەى (۱) دا پامانگەیاندوو، ئیمە لیژنەى ئازادین و ئامانجمان خۆبەخت کردنە لە پیناوە گەشتن بە ئازادی، بۆیە ئەگەر ناوەندی حزب بۆ ئێرە بگوازریتەوه دەبیتە بارقورسى و ئیمەش ناتوانین بە ئامانجە کاهان بگەین، بۆیە گەشتینە ئەو ئەنجامەى دەسهلات بە ناوەندی حزب بدریت هەر هەنگاویك بۆ بەهیزکردنی بزوتنەوه کەمان و فراوانکردنی چالاکییە کاهان بە پپووست بزائیت بە ناوی لیژنەى ئازادییەوه بیهاویت.

۳- چونکە ڕۆژی نەبەرد و فیداکاریی نزیکە، لەو بڕایانەمان کە دەیانەوی هاوکاری جدیمان بکەن، داواکارین لە ئیستاو بێنە ئێرە، تا بە سوود

* پیتە کە ئاماژەیه بۆ شارى بەغدا. فەیسەل دەباغ، سەرچاوهی پپشو، ل ۶۰.

- وەرگرتن لە تواناكانيان، ئەركەكان دابەش بكەين.
- ۴- كاتىك شۆرشى مىللى دەستى پىكرىد، ئىمە بە بەردەوامى راپۆرتەكانمان بە پوختى بۆتان رەوانەدەكەين، تا ئىوەش بە خىراىى بە تەواوى شار و ناوچەكانى عىراقدا بۆلوى بكەنەو.
- ۵- بۆئەوئى پەيوەندىيەكانمان شىوازىكى رىكوپىك و بى مەترسى ھەبىت، لە ھەركام لە لقەكانتان لە تەواوى شار و ناوچەكان كەسىكى رۆشنىير دەستىشان بكەن و پىمان بناسىن، بۆئەوئى لەگەلمان لە پەيوەندى دابىت.
- ۶- لە ناوئەندى حزب K-H-K* داواكارىن بەپەلە ئامىرىكى چاپكردەمان بۆ رەوانە بكات.
- ۷- لە لىقى D داواكارىن مۆرىكى حزب بە ناوى (لېژنەى ئازادى)مان بۆ رەوانە بكات.
- ۸- ھەوالمان پىگەيشتووھە كەسانىك بە ناوى ئىمە پەيوەندىيان بە حزبەوھە كردوو، ئەمە فىلىكە لەلايەن دەولەتەوھە بۆ ئاگاردار بوونيان لە نەپىيەكانى حزب، داواتان لىدەكەين ئاگادارىن، ئەوكەسانەى بە ناوى ئىمەوھە پەيوەندىيە بە حزبەوھە دەكەن، دەبىت ھەلگىرى نامەى ئىمەبن.
- ۹- بىستومانە ژمارەيەك نوپنەرى كورد لە پەرلەمان بەرامبەر ئاردنى سوپا بۆ كوردستان نەرەزايەتبيان دەرپرپو، سوپاسيان دەكەين، پىويستە ھانىيان بەدەين و پشتىيان بگرين، چونكە ئەو جۆرە بەرگرى لىكردنە دەبىتە ھۆى لاواز بوونى سىياسەتى دەولەت.

* پىتەكان ھىمان بۆ كۆمەلەى ھىواى كوردستان. بارزانى و بزوتنەوھى رزگاربخواى كورد، مسعود بارزانى، بەرگى يەكەم ۱۹۳۱-۱۹۵۸، (ھەولپىر-۲۰۱۲)، ل ۱۶۹.

۱۰- شیوازی په یوه نډی حزب له گه‌ل لیژنه‌ی ئازادی و ړیگاکانی پیکه‌یشتن بهو شیوه‌یه‌ی خواره‌وه ده‌بیت:

(أ) هه‌ولیر- شه‌قلاوه- په‌واندز- مه‌زنی، شیتنی- بارزان

(ب) مووسل- ئاکری- زیبار- بارزان

(ج) مووسل- ده‌ووک- ئامیدی- بارزان

(د) هه‌ولیر- شه‌قلاوه- خه‌لیفان- سریشمه- پیزان- بارزان

۱۱- باش ده‌زانین که سیاستی ده‌ولت ته‌وه‌یه کیشه‌ی کوردستان و کیشه‌ی بارزان له‌یه‌کتري جیا بکاته‌وه، هه‌ر بهم ئامانجه له‌زوربه‌ی ناوچه جیاوازه‌کانی کوردستان خه‌ریکی بل‌اوکرده‌وه‌ی هه‌والی ناراسته، له‌م باره‌یه‌وه ئیوه باش ده‌زانن ئامانجی لیژنه‌ی ئازادی، ئازادی کوردستانه، بویه ده‌بیت بو پیشگری له‌و پروپاگه‌ندان‌ه‌ی ده‌ولت له‌ناوه‌ندی حزبی هیوا چالاک‌ی به‌رده‌وام ده‌ستپیکات، بوته‌وه‌ی ناوه‌نده حکومیه‌کان ئالوز بکرین، وه‌ک ته‌قه‌کردن له‌ باره‌گاکانی ده‌ولت و خراپ‌کردنی به‌رده‌وامی ړیگاو‌بانه‌کان... هتد، به‌ره‌نگار بوونه‌وه‌ی توندی دوژمنان به‌هه‌ر شیوه‌یه‌ک حزب به‌باشی بزائیت ده‌بې به‌رده‌وامی پیدریت.

ئهمه‌ش له‌به‌رچاوبگرگن که لیژنه‌ی ئازادی بو پاراستن و پاریزگاری کردن له‌که‌سانی خو‌به‌ختکار، ئاماده‌ی هه‌موو جوړه‌پشتیوانی و فیداکاریه‌که.

۱۲- به‌وییه‌ی لیژنه‌ی ئازادی به‌رپر‌سیاریه‌تیه‌کی گه‌وره‌ی له‌سه‌رشانه و ده‌بیت هه‌نگاوه‌کانی خو‌ی له‌گه‌ل بارودوخ و سیاستی گشتی جیهان و جموجوله‌کانی ده‌ولت یه‌کبخات، پیوستیمان به‌هه‌وال و پوژنامه‌یه، بویه ئه‌رکی ئاگادارکرده‌وه‌مان له‌وه‌والانه ده‌که‌ویته ئه‌ستوی ئیوه.

۱۳- بو ئاگاداری راسته‌وخومان له‌بارودوخی جیهان، پیوتسه‌پادیویه‌کمان

تەنیا ئەو دەلێن (پۆبۆستیمان بە یارمەتی هەر تاکیکی بەشەرەفی کوردە و داواکارین بەپێی توانا لە بەخشینی یارمەتی ماددی درێغی نەکەن).

۱۷- لە ناوەندی S*^{*} کە هەردەم شوێنی بلاوکردنەوهی بیری نەتەوهیی کورد بوو، لەو کاتە هەستیارەدا هەست بە جوۆرە ساردبوونەوهیەک دەکریت، بۆیە لە حزب داواکارین بەزووترین کات پەيوەندیان لەگەڵ رێکبخەنەوه و لە بوچوون و ئامانجەکانی لیژنەى ئازادى ئاگاداریان بکەنەوه، ئیمە خووشمان هەول دەدەین پەيوەندیان لەگەڵ بەستین.

فەرماندەى لیژنەى ئازادى - مستەفا بارزانى

حزبى هیوا بە ناردنى یەكەم نامەى خوۆی، دەریخست کە برۆای تەواوى بە لیژنەى ئازادى هەیه، هەر بۆیەش داوایکرد ناوەندی حزب بۆ بارزان بگوازێتەوه و بەرپۆهەردنى کۆرى خەباتى سیاسى و سەربازیش لەو پۆه سەرچاوه بگریت.

ئەو نامەیه و ئەو وەلامەى کە لەلایەن لیژنەى ئازادییەوه درایەوه نیشانەرى برۆا بەیەکترى بوون و باشی پەيوەندی نیوان هەردوو لایوو، سەلمینەرى ئەو هەشبوو کە ئەو جولانەوهیهى لە لیواری سەرھەلدانایە، جولانەوهیه کە بە واتای وشە نەتەوهیی و تەواوى رۆشنییران و کوردە نەتەوهییه گیانفیداکان بەشیوہیه کى وەسف نەکراو تیتیدا بەشدارن.

بەلێ بۆ میللەتیک کە سالائیکى دوور و درێژە بە هیواى ئازادین و نەوه لەدواى نەوه بۆ بەدیھیتانی گیانیان بەخشیوہ، لە بارودۆخیکى وا ناسکدا کە

* پیتەکە هیمایە بۆ شارى سلیمانى. مسعود بارزانى، سەرچاوهى پێشوو، ل ۱۶۹.

لەوانەيە ھەنگاويك يېت بەرەو بەدپەينانى ئامانجەكەيان، خۆ بە پاش گرتن و گومانکردن واتاي نىيە.

ھەر كوردىكى بەشەرف بە ئەركى خۆى دەزانى پەيوەندىي بەو بزوتنەوويە پىرۆزەو بەكات، چەند بابەتتەك ھەبوو دەكرا لەلايەن نەيارانەو بە خراپى لىكبدرىنەو، ئەو بابەتانە لە وەلامى نامەى لىژنەى ئازادىدا ئاماژەيان پىكرا، بەتايەت گرینگى داينکردنى يارمەتییە دارايیەكان دەريخست كە ئەو جولانەو نەتەوويە ناتوانرى بە ھىچ جورىك لەكەداربكرىت.

ھەلبەتە، سەرەراى تەواوى پىشپىنيەكان دەيىت ھىشتا وشيارىين، پەيوەندىيەكان بەردەوام بن و جموجۆلەكانى دوژمن بەتەواوئەتى سىرەيان لى بگىرى.

چالاكىي لقەكان دواى ئاگادارکردنەووي لىژنەى ئازادى لە مەبەست و ئامانجەكان دەستيانپىكرايەو، پياو نەتەوويەكانىش بە شادىيەو لە پرىگاي ئازادىي نەتەوويى بە خىرايى ھەنگاويان نا.

نامهیه ک له لقی K-H-D-یهوه

K-H-D

ژماره ۱۸

۱۹۴۵/۲/۱۹

وهك بهرپوه بهری هۆبهی K

بژی کورد بژی کوردستان

۱- نامهیهك له لایهن فرماندهی گشتی "مهلا مستهفا" وه گهیشتووه، تیبدا داوایکردووه ژمارهیهك تهفسهر بنیپردرینه بارزان.

دوای گهپرانهوهی نوینهره که تان، پراویژکردن و خویندنهوهی پیویست، له نهجامدا وامان به پیویست زانی، ناردنی نه و تهفسهرا نه بکه وپته رۆژانی یهك و دووی ئادار، بۆیه داواکارین فرمان به و کهسانه ی هۆبه که تان بکه ن، نهوانه ی خویمان بۆ رۆیشتن ئاماده کردووه له و رۆژه دا بکه ونه پری. هاوکات نه فرمانه به هۆبه کانی تری سنوره که شتان بگهینن.

۲- له و رۆژانه له هۆبهی "X" وه نامه گهیشتووه که بابتهی خالی سه رهوهی پهسه ند کردووه، هۆبهی X نوینهری خویمان بۆ دهستخستنی زانیاری و وهگرتنی فرمان ناردۆته لای لیژنه ی ئازادی، داواکارین دوای گهپرانهوهی سوود له زانیارییه کانی وه ربگیریت.

۳- له و رۆژانه دا، له باره ی ئازادی کوردستانه وه چه ند داواکارییه کمان داوه ته نوینهری چه ند ولاتیکی بیانی، هیوادارین وه لاممان بده نه وه.

۴- به بۆنه ی ناردنی تهفسه ره کامان، وای به باش ده زانین کۆبوونه وه یه کی نوینه رانی حزب نهجام بدریت، بۆیه داوا ده کهین کات و شوپنی

كۆبۈنۈە كە لەلایەن ئېۋەۋە دەستىشان بىرىت، بەمەرىچىك لەوكاتەدايىت
كە نوپنەرى ھۆبەى X گە پرايىتەۋە.
۵- ھەلگىرى ئەۋ نامەيە ئامادەيە لەكاتىكدا نەتوانن لەگەل B و M
پەيوەندىيى بىكەن، ئەۋە خۆي بىروات، بۆيە بەھىۋاي ئەۋەين سوودى لى
بىينن.

K-H-D

نامهیهک له هۆبهی H - X هوه

هۆبهی H - X

ژماره ۹

۱۹۴۵/۲/۱۷

پیشکەشه به سهروۆکی لیژنهی ئازادی

بژی کورد و کوردستان و هیوا

نامهی جهنابتان که بهناویشانی سهروۆکی لیژنهی ئازادی نووسرابوو گهیشته دهستمان، دواى خویندنهوه و سوودمه‌ندبوون لی، بهباشمان زانی ئهو بابەتانهی خوارهوه به جانابتان بگهینین، ته‌مه‌ناده‌که‌ین به زوویی وه‌لاممان بده‌نهوه.

۱- ئیمه وه‌ك هۆبهی H-X بریاری ئه‌وه‌مان داوه ههر له‌گه‌ڵ ده‌ستپێکردنی بزووتنه‌وه‌که‌تان به‌ره‌یه‌ك له سنووری چالاکی خۆمان بکه‌ینه‌وه، بۆیه پێوسته چهند زانیارییه‌کمان له ئیوه‌وه پێ بگات و ئیوه‌ش له چهند بابەتێك ئاگادار بکه‌ینه‌وه.

(الف) ئیوه چ رۆژێك ده‌ست به‌ شۆرشى ئازادی ده‌که‌ن؟

(ب) ئیمه تا رۆژی ۱۰ ئاداری ۱۹۴۵ ته‌واو ئاماده‌ ده‌بین.

(ج) بریارمان داوه له‌ ناوچه‌ی "K" هوه به‌ره‌و ناوچه‌ی ئیمه هه‌رکه‌سیك مه‌به‌ستی بی‌ت په‌یوه‌ندی به‌ شۆرشه‌وه بکات ئه‌وه بی‌ته‌ لای ئیمه، له‌ ناوچه‌ی K به‌ولاوه په‌یوه‌ندی به‌ لیژنه‌ی ئازادیه‌وه بکات.

(د) پێویسته ئیمه و ئیوه‌ش به‌پێی به‌رنامه‌یه‌کی دیاریکراو چالاکیه‌کامان

دەست پېيكەين و ئەگەر گىفتوگۆ لەگەڵ لايەتیکمان دەستپېیکرا، ئەوا بى ئاگادارى لايەنەكەى تر ئەنجامى نەدەين، ئەم بابەتە جىگەى بايەخى راي گشتيە.

ه) برىاردراوه لەمەبەدوا هەر بەياننامەيەكى گشتى كە پېويست بە دەركردنى بكرىت بە ناوى (بارەگای فەرماندەى بالآى كورد) (مقر الزعام العليا الكردية) بىت و هيچ ناوئيشانىك له هيچ شوئينيكي تر نەنووسرىت.

و) هەموو جۆرە پەيوەندى و موخابەرەيەك بە رىگەى هۆبەى "H-B" هوه دەبىت.

ز) لەگەڵ دەستپېيكردنى شۆرشى ئازادى، پېويستە راستەوخۆ نامەيەك بە ناوى سەرۆكى لىژنەى ئازادى بۆ تەواوى سەرۆك هۆزەكان تا سنوورى پروبارى كۆيە پەوانە بكرىت و تىيدا داواى هەموو جۆرە يارمەتییەكى ماددى و مەعنەوى بكرىت.

هيوادارين هەرچى زوو له بۆچوونى خۆتان ئاگادارمان بكەنەوه.

بىدەنگ H-X

گەرەنتى سەرکەوتنى ھەر شۆرشىكى پىرۆز، ئىمان و باوهرى شۆرشگىرەكانىھتى، بزووتنەوۈ ئازادىخوۋازەكان ئەوكاتە دەكرى سەرکەوتووبن كە لەسەر بنەماي راست بنىاتزابن، لەو شۆرشەي بارزان دەبنىن ئىمان و باوهرى شۆرشگىران درزى تىناچى و ئامادەي خۆ فىداكردن، بەرنامەكەيان بەوپهرى وردى دارشتوۋە و برىارىنداۋە بە ھەلاۋىتركردى لەگەل سىياسەتى گشتىي جىھان بە رژدى بەرپۆھى بېن، بەلام خالىكى تارىك ھەيە! خالىك كە لەوانەيە تەواۋى پلانەكە تىكبىدات و تەواۋى فىداكارىيەكان نەزۇك بىكات، ئەۋىش ئەۋەيە ئايا ۋلاتە زلھىز و سىياسەتەكانىان لەگەل ئەۋەدان گەلىكى بچووك خۇيان چارەنووسى خۇيان دىارىبىكەن؟ ياخود لەژىر پەردەي ئازادى، ئەو گەلە لاۋازە لە ئازادى بىبەش دەكەن؟.

مروڤ بونەۋەرىكە بەرزەف و لەخۇبايى، لەھەموو شوپنىك ھەستى سەرتربوونى ھەيە، لەھەر شوپنى كىشەي ھاتە رى ھەۋلدەدات پىكابەرەكەي بە لۇژىكى يەكسانى، براىەتى، ئازادى و مافى كۆمەلايەتى بخاتە سەر ئەژنۆ و خۆي لەو مەترسىيەي ھاتۆتە رى دەربازبىكات، بەلام ئەوكاتەي پىشەرەۋى دەكات و سۋارى سەر پىشتى ئەسپى سەرکەوتنە، يەكسانى، براىەتى، ئازادى و مافى كۆمەلايەتى ھەرگىز بەزارىدا نايەت، ئەوكاتەيە كە دەبىت بو ئەم دەستەۋاژانە بە فەرھەنگەكاندا بگەرپىن و واتاكانىان بدۆزىنەۋە، ئەوكاتەش دەبنىن لە بەرامبەر ھەرىەك لەم دەستەۋاژانە مستىكى گلۆل كراۋ نەخشىنراۋە.

بەلى، بو ناسىنەۋەي واتاي يەكسانى، براىەتى، ئازادى و مافى كۆمەلايەتى، دەبى واتا پىراكتىكىيەكەي، واتا مستى گلۆل كراۋ و ھىز ھەبىت، بەبى بوونى ھىز، بايەك ئەم دەستەۋاژە شىرىن و تالانە بە گوچكە دەگەبىت و جگە لە ئاھ و ئەفسووس بو گەلىكى لاۋاز ئاسەۋارىكى ترى لى

بەجى نامىنى.

پشتبەستن بە پەيمانەكان، دلخۆشكردن بە بەلئىنەكان، مادەم ھىزى لەگەل
نەبىت، قسەى پووچە، بۆيە مىللەتى لاواز دەبى تىبكوڭشى خۆى بەھىزبكات،
ئەوكات بۆ گەيشتن بە ئاواتەكانى پشت بە ھىزى خۆى بەستى.

وہلامى لىژنہى ئازادى

ژمارە ۴-

۱۹۴۵/۳/۳

بژى كورد و كوردستان

بۆ ناوہندى حزبى ھىوا و ھۆبەكانى

نامەى K-H-K بە مېژووى ۱۹۴۵/۲/۲۱ بە ژمارە ۲- لەگەل بەياننامەى
K-H-D بە مېژووى رۆژى ۱۹۴۵/۲/۱۹ بە ژمارە ۱۸- و نامەى K-X-H بە
مېژووى ۱۹۴۵/۲/۱۷ و بە ژمارە ۹- گەيشت و جيگەى رەزامەندى بوو، بە
فەرمانى سەرۆك، بەم خالانەى خوارەوہ وەلامتان دەدەينەوہ و
چاوہرپىدەكەين ئەنجاميان بەدەن.

۱- ئاگاداربن، ئەو رۆژانە ھەر ھەوالپىكتان پى گەيشت، خىرا تەواوى
ھۆبەكانى لى ئاگاداربكەنەوہ، بۆئەوہى ھەركامەيان ئەركى خۆى بزائىت.

۲- مانگى ئادار، بەمانگى ئازادى كوردستان بزائن، لەو مانگەدا دەبىت
تەواوى ھۆبەكان وشياربن و بەخىراپى ئەركەكانيان راپەرپىن، بەرپرسى
ھۆبەى H-H ھەركە دەنگى يەكەم تەقەى بىست، دەبىت تەواوى

هۆبەکانی لێ ئاگاداربکاتەو، چاوەڕپی هەوایی تر نەبێت لێمانەو و لە ماوەی ۴۸ کاتژمێردا دەنگی ئازادی لە تەواوی ناوچەکانی کوردستان بەرزبێتەو.

۳- بە فەرمانی سەرۆک، سوپاسی جدییەتی هەولەکانی هۆبە $H - X$ دەکەین، هیوادارین تەواوی هۆبەکانی هیوا و تەواوی کوردە بەشەرەفەکان چاوەلوان بکەن.

۴- لەنامەکی پێشوو ماندا ئەو دەسەلاتەمان بە ناوەندی حزبی هیوا دابوو، هەر بلۆکراوەیەک بە پێویست بزانی، بلۆی بکاتەو و هەر کاریکیش بە پێویست بزانی، ئەوا ئەنجامی بدات، ئیستاش دوپاتی دەکەینەو، وای بە پێویست دەزانین کە هەموو شتێک بە ناوی سەرۆکی لێژنەی ئازادییەو ئەنجام بدری و تەواوی فەرمانەکان لە گشت شوێنێک پەڕەویان لێکری، لەگەڵ دەستپێکردنی شۆرش، هەر هۆبەییەک نوێنەری خۆی بنیڕتە لای لێژنەی ئازادی و راسپاردەکانی وەرگری.

۵- چاوپێکەوتن و پەڕەندی کردن بە نوێنەران و لاتە بیانییەکان زۆر گرینگە، بەتایبەت پێویستە لەگەڵ دەستپێکردنی شۆرش، داواکارییەکانی کورد و بەلگەنامە مێژووییەکانیان پیشکەش بکری.

۶- ئەوانە می بەستیانیە بێنە ئێرە، لە ریگە سێشمە و ئامیدیەو بێن، ئەوانە ناوچە K دەبێ بچنە لای "پلنگ" لە بەرەری رۆژەلات، ئەو کەلۆپە لە پێویستەکانیان بۆ دابیندەکات.

۷- لەگەڵ دەستپێکردنی شۆرش، بلۆکراوەیەک بەناوی "لێژنەی ئازادی" بە تەواوی عێراقدا بلۆبکریتەو.

۸- بزووتنەو کەمان، بزووتنەو یەکی کوردی نەتەو ییە، سەر بە هیچ

ولائىتىكى بىيانى نىيە، ئاۋاتى سەرۆك، ئاۋاتى ھەر تاكىكى دىلسۆزە كە لە پىناو كورد و كوردستان بە ئامۇژگارىي لىژنەى ئازادى و ناوھندى حزبى ھىوا كاردەكات، ئاۋاتى حزبى ھىوا و لىژنەى ئازادىش پزگارکردنى كورد و كوردستانە، تا ئەم دوو لايەنە بەتەواۋەتى نەناسرىن، كەس يارمەتىمان نادات، ئىمەش لەگەل ئەو لايەنەداين كە تا كۆتا پوژى ئازادى كوردستان يارمەتىمان دەدات.

۹- ھەر كە دەستمان بە شۆرش كورد، كوردەكانمان بەردەواميان دەيىت، لىژنەى ئازادى لە پىناو ئازادىي كورد و كوردستان و بەرژەۋەندىي نەتەۋەيى درىژە بە شۆرش دەدات، ھەركاتىكىش بە پىۋىستى زانى شەر دەۋەستىنى، لەم بارەپەۋە داۋا لە تەۋاۋى ھۆبەكان دەكەين كە شۆرش دەستى پىكرد، بەبى فرمانى سەرۆك و لىژنەى ئازادى پەيۋەندىي لەگەل ھىچ كار بەدەستىكى دەۋلەت نەبەستى، چونكە لىژنەى ئازادى بە فرمانى سەرۆك لە كاتىكى لەبار كۆمىسيۇنىكى ھاۋبەش لەگەل حزبى ھىوا بەمەبەستى گفتوگو پىكدەھىنىت.

۱۰- داۋا كوردنى ھاتنى ئەفسەر و پوشتىرانى كورد لە لايەن سەرۆكى لىژنەى ئازادىيەۋە دەيىت، ئەمرو بەرژەۋەندىي نەتەۋەيى كورد لەۋەداپە ھەرچى زوۋە پەيۋەندىمان پىۋەبەكەن، تا بە بەراۋرد لەگەل سىياسەتى گشتى جىھان بەرژەۋەندىيەكانى گەلى كورد پىشېنى بەكەن.

۱۱- دەيىت تەۋاۋى ھۆبەكان ئاگادارى ئەۋەبن، لەگەل بەرزبۈۋنەۋەي دەنگى يەكەم تەقە ئەم بابەتانەى خوارەۋە جىيەجى بەكەن:

(الف) مانگرتنى گشتى قوتابى خويىندىنگاكان.

(ب) گرەبۈنەۋە و بلاۋكردنەۋەي بەياننامە لە تەۋاۋى شارەكانى كوردستان.

ج) تیگدانی ریگاکان و برینی هیلی تهله گراف و تهقه کردن له باره گاکانی دهولت.

د) ریگه نهدان به به کریگراوه بیانیه کان و ریگری له به شداریکردنیا له چالاکیه کان.

ه) خو به دوورگرتن له به شداریکردن له پلانه کانی دهولت و له ناو بردنی ئه وکه سانه ی یارمه تی دهولت دهدهن.

۱۲- وا به باش دهزانین ئه ندامانی حزبی هیوا له H-H، به تایهت ئه فسه ره کان پلانی گرتنی H داپرژن و له گه ل دهستی کردنی شوپش دهست به سه ر ئه ویدا بگرن، به مه رجیک به رژه وه ندیی نوینه ری ولاته بیانیه کان پاریزراوبی و بنه ما مه ده نییه کان به ته وای پاریزگاریان لیکی ری، به ریپوه به ردنی ناوچه ئازادکراوه که ش به وپه ری شایسته ییه وه بیت. پیویسته هه والی بارودوخی ناوچه که راسته وخو به سه روک بدریت، بوئه وه ی سه روکیش رای په سه ندی خو ی له باره وه بدات، ته وای ده سته ونه کانی شه ر ده بیت له به رژه وه ندیی شوپشی نه ته وه یی به فه رمانی سه روک و لیژنه ی ئازادی دابه ش بکری ن، دوا ی ئازادکردنی هه ر شوینیک له لایه ن حزبی هیوا وه ده بیت راسته وخو حکومه تی سه ربازی تیدا جار بدریت، به وپه ری باشیه وه هه لسه وکه وت له گال کارمه ندانی دهولت بکری ت و ئه من و ئاسایشی ناوچه که به باشی بیاریزی، فه رمانده ی سه ربازی ناوچه ئازادکراوه که به فه رمانی سه روک ده ستنیشان ده کری ت و ده بیت ته وای گوپرایه لی فه رمانه کان بیت.

سه روکی لیژنه ی ئازادی - مسته فا بارزانی

ئەو ياداشتانەى پېشكەشى نوپنەرە سىياسىيە كان كرەون

وہك ئەوہى پېشتر بە بۆنەى ئەم بابەتەوہ باسمانکرد، يەككى تر لە بەرنامەكانى لېژنەى ئازادى ئەوہبوو چەند ياداشتېك پېشكەشى نوپنەرى ولاتانى بيانى بكرىت و لە داواكارىيەكان ئاگادارىيان بكنەوہ، لېرە وەك نموونە ئەو ياداشتانەى لە لايەن حزبى ھىواوہ رادەستى "لوى ھندرسن" بآلېۆزى گەورەى ويلايەتە يەكگرتووەكان كراوہ دەخەپنەرەو:

بەغدا

بەرپرز جەنابى لوى ھندرسن، بآلېۆزى گەورەى ويلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا، ئەم ھەلە دەقۆزمەوہ و رېزى بى خەوشى خۆم پېشكەشى جەنابتان دەكەم.

لە مانگى تشرىنى دووہمى ۱۹۴۳ ياداشتېكتان پېشكەش كرا كە تىيدا باس لە رەوشى نەتەوہى كورد، نىشتىمانپەرورەى ئەم گەلە و داواكارىيەكانى كرابوو، بە ھەندوہرگرتن و گرىنگىدانى جەنابتان بەم ياداشتە، بە دلېكى ديموكراسى و ئەمريكايىانە، كارىگەرى بى ئەندازەى كرده سەر ورەى ئەندامانى ئەو حزبەى كە لەلایەن زۆربەى گەلى كوردهوہ ناسراوہ، بەوپیەى خۆشم ئەندامى ئەم حزبەم، ئەم ھەلوپستەتان ھانى دام جارېكى تریش بارودۆخى نەتەوہى كوردتان بۆ شىبەكەمەوہ، سوپاسى بىپايانتان دەكەم، ئەگەر ئەمجارەش لېمى قبوول بكنەن و رادەستى وەزارەتى كاروبارى دەرەوہى خۆتان بكنەن.

جهنابی بالیۆزی گهوره

بیگومان لهبیرتانه سالی رابردوو شوڤشی نهتهوهیی کورد له باکووری عێراق له ناوچهی بارزان، وهك نارهزایهتییهك بهرامبهه خرابی بهریوهبردنی ولات، به سهركردایهتی مستهفا بارزانی بهرپابوو.

ئهم شوڤشه، به دهستیوهردانی دهولهتی بهریتانیا، دواي ئهوهی زانی حکومهتی عێراق ناتوانیت بهرگری بکات، وهستتیرا، بهبیانۆی ئهوهی ههموو شوڤشیکی چهکداری دژی بهرژهوهندیی ولاتانی هاوپهیمانه، ئهوکات ولاتهکه بهلینی دا سیاسهتی دوژمنکارانهی حکومهتی عێراق بهرامبهه کورد بگۆریت، بهلهبهرچاوگرتهی بهلینهکانی دهولهت بو چاکسازی پپووست له کوردستان و دانپیدانانی سهروک وهزیران لهبهردهم ئهنجومهنی بالای میلی، به ناچاری و به زۆری شوڤشمان وهستاند.

بهلام دهولهت لهجیاتی ئهوهی بهلینهکانی جیهه جی بکات، بهرامبهه گهلی کورد به گشتی و بهتایبهت ئهوکهسانهی بهشدارییان له شوڤشدا کردبوو ههلووستی ناپهسندی گرتهبهه، پیداووستیهکانی ژیان و پۆشاکي لهسهه گرتهوه و برسپهتی، قاتوقری، مردن پهیداوو و بی خاوهن مانهوه، سهرباری ئهوهش دهولهتی عێراق به پشتیوانی دهولهتی ئینگلیز دهستیکرد به کوکردنهوهی هیزی سهربازی بو لهنیوبردنیان.

ئهم بارودۆخه ناسروشتیهی باکووری عێراق، ههوالی ههلهگیرسانی شوڤشیکی گشتی لهبهرامبهه دهولهت دهگهیانده که درێژهپیدهری شوڤشی پيشوو بیت، ئهوه بارودۆخه، نهتهوهی کوردی ناچارکرد بهرامبهه برسپهتی، ههژاری و نهخۆشی دهنگ ههلبپیت و ئهم دهنگ ههلبپینه هیماي نهتهوهی وشیار و به ئاگایه که بو بهدهستههتپتان و پاراستنی مافه

سروش تىيە كانى خۆى تىدە كۆشپىت، ناچار ئەو بارودۆخە خراپ كىردنى دامودەزگا كانى دەولەت شى لىكە وئۆتەوہ.

دەولەت بەردەوام ھەول دەدا حاشا لە راستىيە كان بكات، بەردەوام پروپاگەندەى ئەو دەدە كات، دەستى ولاتىكى بيانى لە پشت كوردەوہ يە و ھانى شۆرشيان دەدات، دەولەت خۆى لە ياسا بەدوور دەگرپت و بانگەشەى ئەو دەدە كات كوردە كان رپگەى سياسى نوپيان گرتۆتە بەر كە لە گەل سياسەتە كانى دەولەت يە كنگرپتەوہ، دەولەت بۆيە ئەو پروپاگەندەدانە دەكات، بۆئەوہى نەتەوہى كورد لە كەدار بكات و ئامانجە كانى سەر كىردايەتى شۆرش بشارپتەوہ، بە خەيالى ئەوہى سياسەتى دوزمنكارانەى خۆى بەردەپۆش بكات و خۆى لى دەرباز بكات.

ئيمە تەواوى ئەو پروپاگەندە بەدرۆ دەخەينەوہ، سەلماندومانە كە ھەر شۆرشپىك لە كوردستان دەستپىكراپى و دەستپىكات، ئامانج لى ئازادى گەلى كوردە و بۆ ئەوہ يە كورد سەردەمى زۆردارى تپەپىرتى و بگات بە ئازادى.

جەنابى باپۆزى گەورە

گەلى كورد ھيوای بە ديموكراسى ئەمريكا ھەيە بۆئەوہى بە ئامانجى خۆى بگات، ئاواتە خوازى ئەوہ يە دەولەتى نەترسى ئپوہ قسە لەسەر دۆزى ئەم گەلە زولم لىكراوہ بكات، بەتايەت كە ئىستا ولاتە كەتان سياسەتى كە نارگىرى وەلاوہ ناوہ، مىللەتى كورد ئومىدەوارە بە گرینگىدان لەلايەن دەولەتە خۆشەويستە كەتەنەوہ بە دادپەرورەى، مافى مرؤف و ئازادى بگات.

لە كۆتايىدا ئاواتە خوازىن سوپاى سەر كەوتووى ئپوہ ھەردەم سەرفەراز و

سەرکەوتووێت.

رێزی بۆ پایانی ئێمە قبوول بفرمۆن - سەرۆکی حزبی هیوا

هاوپیچ لەگەڵ داواکارییەکانی سەرەوێ ئەم بەلگەنامانەشتان بۆ دەتێرین:

۱- نەخشەی سیاسی کوردستان.

۲- نەخشەی کوردستان بەپێی دابەشبوونی هۆزەکان.

۳- نەخشەی سنووری شۆرشێ بارزان.

۴- بۆچوونی بەشێک لە نووسەرە بیانییەکان لەبارەی دۆزی کورد.

لەبەرگیراوی ئەم داخاویانەی سەرەوێ بۆ نوێنەری ولاتانی فەرەنس، سوؤقیەت و چین لە بەغدا پەوانەکرا.

بەياننامە كان

چەندىن بەياننامەنى جۇراوجۇر لە بارەى پەوت و بارودۇخى شۆپش بۇ
پراى گىشتى بىلادە كەينەوھ:

حزبى ھىوا، يەككىتى لاوان و لىژنەنى ئازادى ھەرىكەيان بە نۆبەى خۇيان
بەشداريان لەو چالاكىيە سىياسىيەدا كىردووه و بە رژدى وەك گەلى عىراق،
رۆشنىيران، فەرمانبەرانى سوپا... ھتە، بەياننامەيان دەر كىردوو و بە تەواوى
ناوچەكانى عىراقدا بىلويان كىردۆتەوھ.

وھك نمونە يەككىك لە بەياننامە كان دەخەينە بەر دىدى خويئەنەر:

بۇ كەسايەتتە ديار و رۆشنىيرانى عىراق

لە ئەنجامى چەواشەكارىيەكانى دەولەت، خەلكانىك بارودۇخى باكورى
عىراق بە پىچەوانەى ئەو راستىيە دەزانن كە لە ئارادايە، بۇ ئەوھى
راستىيەكان بۇ ھەموو خەلكى ئاشكرابكەين پرايدە گەينىن:

تەواوى ھاوولتايانى خۆشەويست ئاگادارن كە سال و نيوپك لەمەوبەر،
بارودۇخىكى نەخوازراو لە باكورى عىراق ھاتە ئاراوھ، ئەم بارودۇخە
ناسروشتىيە لە ئەنجامى خراپىي دامودەزگاكانى دەولەت لەو ناوچەيە ھاتە
كايەوھ و ھىشتا بەردەوامە.

ئەو سىياسەتە ھەلەيەى دەولەت گىرتوويەتتە بەر، تەواوى گەلى عىراقى
نىگەران و نارازى كىردووه، بەشپۆھيەك كە ناچار بە كاردانەوھى كىردوون، ئەم
نارەزايەتايەنە وەك شۆپش و ھەلگەپرانەوھ لە دەسھەلات لەقەلەم دراون و وا
پراگەيەنراوھ كە "گەل" لە دەولەت ھەلگەپراوھتەوھ، لە دەولەتتەك كە

بەخوینی گەلی عیراق بنیاتنراوه، لە پیناوی ئەو شوپشەدایە کە پۆشنییرانی ئەم گەلە گیانی خۆیان کردۆتە قوربانی بۆ پرزگاربوون لەم سیستەمە خراپە.

دەولەت بە کردەوه نابه‌پرسانەکانی خۆی لێک ترازان و دوژمنکاریی هیناوه‌تە گۆرێ، کارەکەمی گەیانداوتە ئەوهی کاتێک لاواز و بیتوانا دەبێ، دەست بۆ هەر کردەوه‌یه‌کی نەزۆک و ناپەسەند بات، تەنانەت مەزەه‌ب و دین بە کاربەینێ بۆئەوهی گەل بۆ لەنیوبردنی یەکتەری دابەشی سەر چەند تاقم و دەستەیه‌ک بکات، بەم شیوه‌یه و بە دابەشکردنی گەل دەسه‌للاتی لاوازی خۆی بەسەریاندا بسەپینێت.

کەسایەتییه‌ دیار و پۆشنییران، ئاگاداران کە گەوره‌ پیاوانی کورد لەژێر سەرکردایەتی مستەفا بارزانی بەم دواییه‌ چەند خاڵتیکان لە راستای چاکسازی پێویست لە کوردستان لە چوارچۆوهی داخوازی‌نامه‌یه‌کدا پیشکەشی دەولەت کرد، لەوانه‌ کردنه‌وهی خویندنگا، ئازادی بیرکردنه‌وه، زیادکردنی نەخۆشخانه، دروستکردنی رێگاوبان لە ناوچه‌ دوره‌ده‌سته‌کان، یارمه‌تیدان بۆ نەه‌یشتنی برسیتی لە کوردستان و ...هتد.

ئەم داواکارییه‌ ره‌وایانه‌ و دەرپرینی گوێرایه‌لی ته‌واو بۆ مه‌لیک، پیشکەشی دەولەت کران، به‌هیوای ئەوهی برسیتی، نەخۆشیی و بێ ئومیدی لەنیوبردری، دەولەت لە جیاتی ئەوهی بایه‌خ به‌ داواکارییه‌کان بدات رێگایه‌کی تری گرتە به‌ر کە پێچه‌وانه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی گەل و خودی دەولەت بوو، ئەفسه‌ره‌ کورده‌کانی دوورخسته‌وه‌ و ئەوانی لە کوردستانه‌وه‌ به‌ره‌و شاره‌ دوورده‌سته‌کان نارد. چالاکي پۆشنییرانی کوردی یه‌کجار سنووردارکرد و به‌تایبه‌ت، له‌گه‌ڵ ئەفسه‌ره‌کان، سیاسه‌تتیکي ناپه‌سندی گرتە به‌ر.

ئەم کردەوه‌ نەشیاو و کینه‌ئامێزانه‌ی دەولەت بووه‌ هۆی به‌ریابوونی

شۆپشى دوومى بارزان، دەۋلەت لە بەرامبەردا سوپاي نارد تا بەزەبرى ھېز
 ۋەلامى داۋاكارىيە رەۋاكانى گەل بداتەۋە، لەمەشدا شكست بوۋە بەشى و
 ناچاربوو پېشنيار و داۋاكارىيەكانى گەلى كورد قبول بكات.

بە دانپيدانانى ۋەزىرى دارايى لەكاتى پېشكەشكردنى رەشنووسى
 بودجەى سالى ۱۹۴۴، دەۋلەت برى شەش سەد ھەزار دىنار زىانى كردوۋە،
 ئەو زىانە لەبن نەھاتوۋە روۋبەرۋوى دانىشتوۋانى پارىزگان بوۋەتەۋە،
 چەك و سامانىكى زۆر لەنيو چوو و پۆلەيەكى زۆر كراۋتە قوربانى،
 ھېشتاش دەۋلەت دەستبەردار نىيە، ئەم سياستە چەۋتەى دەۋلەت كە گەل
 بەرەو لەنيوبردن دەبات، ھېشتا بەردەوامە، لەكاتىكدا ئەگەر ئەم كىنەيە
 بەلاۋەدەنرا، يەك لەسەر چواری ئەو پارەيە سەرفى مىللەت دەكرا و
 چاكسازىيە بنەرەتتەيەكانى پى ئەنجام دەدرا، نەرەزايەتى مىللەت نەدەھاتە
 گۆرى.

بەبۆنەى ئەم كوردەۋە نابەرپرسانەيەۋەيە كە ئىستا زىندانەكان پىرن لە
 رۆشنىبرانى كورد، لەگەل ئەۋەشدا ھېشتا دەۋلەت پروپاگەندەى ئەۋەدەكات
 "كوردەكان داۋاي جىابوۋنەۋە دەكەن، ئەم كارەشيان بە پشتىۋانى ۋلايتىكى
 بيانىيەۋەيە و كوردەكان شىۋاز و سياستىكى نوپيان گرتۆتەبەر كە لەگەل
 سياستەتى عىراق يەكناگرىتەۋە".

دەۋلەت سەررەپراى خولقاندنى تەۋاۋى ئەو باروۋدوخە، ھېشتاش دەستى لە
 سياستەتە دوژمنكارانەكەى ھەلنەگرتوۋە و ئامادەكارى دەكات لە ۋەرزى
 بەھار ھېرش بكاتەۋە سەر كورد و ئاگرى شەر ھەلگىرسىننەتەۋە، لە
 ئىستاشەۋە ھەۋلەدەدات بە ناۋى مانۆر و مەشقى سەربازى مەبەستى
 راستەقىنەى خۆى بشارىتەۋە، دەۋلەت مەبەستىتەى كوشتارگەيەكى تر بو

لاوانی وه لات دروستبکات و سه ربازه بیتاوانه کانی دهولت بنیڤرته شه پرگه شاخاوییه کانی کوردستان، کوردستانیک که ئەمجاره له جاره کانی پیشوو به هیتر و به تواناره.

کیشه، کیشه ی چاکسازیه، بابته، بابته ی وشیاربوونه وه ی گه له، وشیاربوونه به رامبه ر کرده وه و پهفتاره خراپه کانی دهولت، هر به م بۆنه یه شه وه که ئەم بارودۆخه له باکوور هاتۆته ئاراه. کیشه کیشه ی سه ره خۆبی، جیا بوونه وه، یان گرتنه بهری سیاست و شیوازی نوپی سیاسی نیه، به لکو ئەم لیکدانه وانه ی دهولت بیانۆ و ئامراز یکن تا کرده وه دوژمنکاریه کانی خۆی پی په رده پۆش بکات.

ئیمه شانازی به برا عه ره به کامانه وه ده که ین، به تایهت پرووی قسه کامان له رۆشنبیره بی کیه نه کانه که ههست به راستیه کان ده که ن و حاشای لی ناکه ن، ئەو سیاسته ته خواروخچیه ی دهولت چ سه رگه ردان ی و زیانیکی گه وه له میللهت ده دات، ئەو کرده وه به کریگیرویه ی دهولت چ ناته بابیه ک و دوژمنکاریه ک له نیو میللهت ده هیڤته ئاراه.

برایانی عه ره ب، له نیوان ئیمه و ئیوه هیچ دوژمنایه تیه ک نیه و ئیمه دوژمنایه تی ئیوه ناکه ین، "کیشه ی کورد و عه ره ب و گرتنه بهری سیاست و شیوازی نوپی" له ئارادانیه، به لکو هر به وشپوه یه ی له پیشدا باسمانکرد، ئەمه لیکدانه وه و داهینانی دهولته، بۆته وه ی هیرشه کانی خۆی که ئەمرو لایه ن گه له وه پشتیوانی لی ناکریت، به م پروپاگه ندانه حه قانیهت و ره وایه تی پی به خشیته و ناوه ندی لاواز و کیشه داری خۆی پی به هیزبکات.

ئهو کرده وانه ی دهولت بۆ ته وه یه چند که سیکی که م به ره نجی پیره ژن و فرمیسی منداله بی باوکه کان سامان کۆبکه نه وه و ژیا نی خۆپان له

پاۋاردن، قوماركردن و بادە و بادەكارى بەسەر بېەن.

براىانى عەرەب ئەم قسانەى ئېمە بە ناراست مەزانن، ياخود وا ھەست مەكەن ئېمە لېتان بە گومانين، بەلكو دلىابن قسەكانمان لەسەر بئەماى دۆستايەتى و براپەتییە لەگەل ئېو، ئېمە داواى چاكسازیمان كردوو و ئېوہش كردووتانە، لەو خوینپرشتنە تەنیا دەولەت بەرپرسىاربوو، لە رۆژانى داھاتووش ھەر خۆى بەرپرسىار دەبیت.

براىانى عەرەب ئېمە دوژمنى زۆرمان ھەيە، ھەر وەك ئېوہش ھەتانە، ئېمە خاوەن شەرەف و كەرامەتین، ئېوہش حورمەت و شەرەفتان ھەيە، ھەستدەكەين بەوشیوہەى ئېوہ ھەستى پیدەكەن، نەھامەتى و سەرگەردانى ئېمە نەھامەتى و سەرگەردانى ئېوہە، عىراق ولاتى ھەموومانە و لە خۆشى و نەخۆشییەكانى ھاوبەشین.

ئەوہ دووہمین دەنگ ھەلپرىنى ئېمەيە.

(سلام ەلى من وى و تتر و كل آية قريپ)

لاوانى كورد

ههنگاوه کانی لیژنه‌ی ئازادی له لایه‌نی لهشکریه‌وه

له رۆژی یه‌که‌می مانگی ئاداری ۱۹۴۵ هه‌واییک له حزبی هیاوه گه‌یشت که لیوای چوار له باپشتیانوه له سنووری رۆژه‌لات رۆژی ۵ی ئادار هی‌رش ده‌کاته سه‌ر ناوچه‌کانی "ئازادی"، به‌م بۆنه‌یه‌وه لیژنه‌ی ئازادی کۆبووه‌وه و ریک‌خستنه‌ لهشکریه‌کانی به‌مه‌به‌ستی پارێزگاری و پێشگرتن له‌هه‌ر جو‌ره مه‌ترسی و ئه‌گه‌ری هی‌رشکردن ده‌ستنیشانکرد.

باره‌گای فه‌رمانده‌ گوندی بارزان، فه‌رمانده‌ی گشتی مسته‌فا بارزانی، ناوچه‌ی شه‌ر بارزان و شیروان هاته‌نه‌ ده‌ستنیشانکردن، به‌ره‌کانی جه‌نگیش به‌ فه‌رمانده‌کانیانوه وه‌ک ئه‌وه‌ی خواره‌وه ده‌ستنیشانکران:

- ۱- به‌ره‌ی رۆژه‌لات شیتنه‌ می‌رگه‌سۆر فه‌رمانده‌ی به‌ره‌ مسته‌فا خۆشناو
و برادۆست فه‌رمانده‌ی یه‌که‌ محهمه‌د محمود
- ۲- به‌ره‌ی رۆژئاوا ناوچه‌ی ئامیدی فه‌رمانده‌ی به‌ره‌ عه‌زت عه‌بدولعه‌زیز
ناوچه‌ی پێکان فه‌رمانده‌ی به‌ره‌ عه‌بدولحه‌مید باقر
- ۳- به‌ره‌ی باشوور ناوچه‌ی ئاکری فه‌رمانده‌ی به‌ره‌ شیخ سلیمان شیخ
عه‌بدولسه‌لام^(۱۶).

هاوکات ب‌پیاره‌کانی فه‌رمانده‌ی گشتی ده‌رکران و به‌ فه‌رمانده‌ی به‌ره‌کان راگه‌یه‌نران، یه‌کیک له‌م فه‌رمانانه‌ پێشتر خرایه‌ به‌ر دیدی خۆپنه‌ر، ئیستا به‌دوای رووداوه‌کاندا ده‌رۆین.

فه‌رمانده‌ی به‌ره‌ی رۆژه‌لات مسته‌فا خۆشناو و فه‌رمانده‌ی یه‌که‌ محهمه‌د مه‌حمود و ئه‌فسه‌ری سه‌ره‌رشتی ئازوووه‌ (ئاماده‌کردنی

پىداۋىستىيە كان) ئەحمەد ئىسماعىل لە گەل ژمارە يەك چە كدار و ئەفسەرانى تىرى بەرەكە ئىتوارى پۇژى ۳ى ئادارى ۱۹۴۵ بەرەو ناۋچەى چالاكى خۇيان كەۋتتە پى، لە پىگەى نىردراۋىكەۋە ھىزەكانى مىللى عەشائىرى مېرگەسۇر، دۆلەمەرى و شىروان ھەۋالىيان پى درا بەپەلە لە بەرەى شىتتە ئامادەبن، شەۋى عى ئادار فەرماندەى بەرە بە ھىزەكەيەۋە گەيشتتە شوپىنى مەبەست، دۋاى ئەۋەى ئەفسەرەكان گەپران بەناۋچەكەيان تەۋاۋىرد، خالەكانى شەپريان تىدا دەستىشان و پتەۋىرد.

لەۋكاتەدا فەرمانىك لە فەرماندەى گىشتىيەۋە گەيشت، ئەۋىش ئەۋەبوۋ ئەۋەندەى بىرى بە پىگەى ئاشتىيانە ھىرشەكانى دوژمن دۋابخەن، فەرماندەى بەرە لە راستاى جىيەجىكردىنى فەرمانەكە نامەيەكى بەۋ ناۋەپۇكەى خوارەۋە بۇ عەقىد رەفىق عارف^(۱۷) فەرماندەى سوپاى دەۋلەتى عىراق نوۋسى:

بەپىز عەقىد رەفىق عارف

سلاۋ و پىزى خۇمتان پىشكەش دەكەم - لە پىگەى خەبەرھىنەكانمانەۋە ئاگاداركرائىنەۋە كە مەبەستتەنە بەيانى ۵ى ئادار ۱۹۴۵ بەناۋى مانۇپرى سەربازى پىشەرەۋىيەكانتەن بۇ ناۋچەكانمان دەست پىبىكەن، لەم پۋۋەۋە ھەر لە ئىستائە ھەر پۋۋداۋىك پۋۋىدات بەرپىسارەتتىيەكەى لە ئەستۋى ئىمە نىيە...

مستەفا خۇشناۋ

ئىوارەى پۆژى ەى ئادار، وەلامى فەرماندەى ەيزى دەولەتى گەپرايەو،
"بە ەيچ شىوہيەك مەبەستى پېشپەويکردنمان نيە".

دەستپېشخەريى ەيزى ليژنەى ئازادى و ئامادەبوونى لە بەرەى شەپ بو
بەرگريکردن، دوژمنى ناچارکرد لە پريارەكەى پاشگەز بپتەو.

پۆژى ەى ئادار فەرماندەى يەكە محەمەد مەحمود، بە فەرمانى
فەرماندەى بەرە بەرەو ناوچەى برادۆست كەوتە پى، بوئەوہى ھاوكات
لەگەل كۆکردنەوہى زانىارىي پپويست لەسەر ناوچەكە، فەرمانەكانى
فەرماندەى گشتيش بە ەيزى ميللى برادۆست بگەينپت، دوای گەپرانەوہى
پاپۆرتيكي تپر و تەسەلى لەسەر بارودۆخى ناوچەكە بەتايبەت سياسەتى
عەشپرەتەكان داىە دەستى فەرماندەى بەرە و پپى پراگەياند، بەرژەوہندى
لەوہدايە بو چارەسەرکردنى كپشەى نيوان عەشپرەتەكان خودى سەرۆك
سەردانى ناوچەكە بكات، بوئەوہى ناكۆكى لەنيواناندا نەھيپت و روحي
يەگگرتن و يەك ەلويپستان لەنيواندا بەھيپزبكات.

چەند دىدارىك

رۆژى ۲۳ى ئادار، فەرماندەى گىشى ھىزى ئازى مستەفا بارزانى لەگەل ژمارەيەك چەكدار سەردانى بەرەى رۆژەھەلاتيان كىرد. رۆژى ۲۴ى ئادار مستەفا بارزانى ھاوپرى لەگەل مستەفا خۆشناو و محەمد مەحمود چوونە گوندى ھاوديان.

رۆژى ۲۵ى ئادار ھەوال گەيشت كاپتن ستوكس جىگرى پراويزكارى سياسى بۇ بىنىنى سەرۆك دىتە ھاوديان، لەو سەفەرەيدا كاپتن ستوكس نامەى گەرە باليۆزى بەرىتانيا لەگەل خۆى دىنىت و لەگەل سەرۆك مستەفا بارزانى دانوستان دەكات. ئەو ھەبوو كاپتن ھاتە ھاوديان، پوختەى نامە و دانوستانەكان ئەو ھەبوو: "ھىزى ھاوبەشى دەولتەى عىراق و دەولتەى ئىنگلىز لە نىزىك بارزان مانورى سەربازى ئەنجام دەدەن، مەبەست لە ئەنجامدانى ئەم مانورە پراھىتان و ئاشنابوونى ھىزەكانى عىراقە بە تاكتىكەكانى شەپ و ھىچ ئامانجىكى سياسى لە دواوہ نىيە، ھەر بۆيە ئەم كارەمان نابىت بىتتە ھۆى نانەوہى پشپوى و نا ئارامى لە بارزان".

ئامۆژگارى باليۆز بۇ سەرۆك ئەو ھەى كە گوپرايەلى فەرمانەكانى دەولتە بىت و ئەو ئەفسەرە كوردانەى لە بەرەكان جىگىركراون خىرا بگەرپنەوہ بارزان و ئەو ئەفسەرەنەشى ھىشتا بارزانان جى نەھىشتووہ ھەرچى زووہ بگەرپنەوہ سەر خزمەتى سەربازى خۆيان لە سوپا، ئەفسەرەكانى تىرىش بارزان جىبھىلن و ھەر شوپىكى عىراقىان مەبەست بىت لى نىشتەجى بن.

ئەو وەلامەى سەرۆك پى دانەوہ وەلامىكى موكوم بوو و ھىچ نىشانەى پازى بوونى پىوہنەبوو، بەلكو سەرۆك مستەفا بارزانى بە كاپتن ستوكسى گوت: ئىمە مردن يان سەربەخۆى كوردستانمان ھەلبۇاردووہ. دواى كۆتايى

ھاتنى دانوستانەكان، كاپتن ستۆكس گەرايەوہ.

رۆژى ۳۰ى ئادار پارىزگار (موتەسەرف)ى ھەولير محەمد سەئىد قەزاز^(۱۸) و بەرپۆئەبەرى پۆلىس عەقىد جەمىل رەشىد، بۆ دیدارى سەرۆك ھاتتە مەزنى، مەبەست لە ھاتنى ئەم دوو نوینەرەش دوپاتکردنەوہى بۆچوونەكانى كاپتن ستۆكس بوو، وەلامەكەى سەرۆكیش ھەر ئەو وەلامەبوو كە بەكاپتن ستۆكس درابوو، ئەو نوینەرەش بى دەستكەوت گەرانەوہ، ھاوكات فەرماندەى گشتى و ئەفسەرەكانیش بەرەو بارەگای بەرەى شىتتى گەرانەوہ.

رۆژى ۳۱ى ئادارى ۱۹۴۵ نامەيەك لە سەرۆك عەشیرەتەكانى بالەكەوہ گەشت، داواى دیدارى سەرۆكیان كردبوو، بەخىراى كاتى دیدارىان بۆ دەستىشانكرا و پىيان راگەيەنرا، بىنە گوندى شىتتى، داواى ھاتنىان و دروستكردنى ھاوئاھەنگى تەواو ئەوانیش گەرانەوہ.

رۆژى ۲ى نىسان، نامەيەك بەو ناوەرۆكەى خوارەوہ لەلایەن قايمەقامى رەواندزەوہ گەيشتە دەست سەرۆك:

رۆژى ۲ى نىسانى ۱۹۴۵

جەنابى مەلا مستەفا بارزانى

لەسەر فەرمانى "تەلەفۆنى" فەرمانرەواى پارىزگای ھەولير، ئاگادارى جەنابتان دەكەمەوہ كە رۆژى ۵ى نىسانى ۱۹۴۵ جیگرى پراویژكارى سیاسى موسل (مىجەر مۆر) بۆ بىننى ئیوہ لە بارەگای ناحیەى بلى ئامادەدەبیت،

بۆيە ئىۋەش لەگەل شىخ ئەحمەد و ئەو ئەفسەرانەى لای ئىۋەن لە شوپى دەستىشانىراو ئامادەبن.

قايمەقامى پەواندز

پوژى ۳ى نىسان سەرۆك مستەفا بارزانى و تەواوى ئەفسەرەكان گەرانەوۋە بارزان و چاۋەپى ۵ى مانگ و دىدارى مېجەر مۆر بوون، بەلام ئەو پوژە مۆر نەهات.

تەلەگرافىكى سەرەخوشى

پوژى ۱۲ى نىسانى ۱۹۶۵، بەبۆنەى مردنى سەرۆك پوژىقت، لەلایەن سەرۆك مستەفا بارزانىوۋە پەيامىكى سەرەخوشى بەو ناوۋەپوگەى خوارەوۋە بۆ گەورە بالىۋوزى ئەمىرىكا لە بەغدا نىردرا:

بەغدا

بالىۋوزخانەى ئەمىرىكا، لەبەرنووسىنەوۋەى پوژنامەى "صوت الاھالى"

بە داخىكى زۆرەوۋە، خەمبارى بى ئەندازەى خومان بۆ كۆچى دوايى سەرۆك كۆمارى وىلايەتە يەگىرتوۋەكان بەپىز فرانكلين پوژىقت و بەشدارى خومان لەو شىنەدا بە مىللەتى دىموكرات و ماف پەروەر و پشت و پەناى مىللەتە لاوازەكان پادەگەينىن، لە پەروەردگار داواكارىن ھەردەم سوپاى بەھىزى ئىۋە لە سەرکەوتندايت.

بارزانى مستەفا

پاشگەزبوونەوه

پوژی ۲۰ی نیسانی ۱۹۴۵ بوو، هه‌واییک له‌ فه‌رمانداری هه‌ولێره‌وه‌ گه‌یشت، له‌ هه‌واییکه‌دا هاتبوو، مێچه‌ر مۆر خوازیاره‌ پوژی ۲۱ی نیسان له‌ هه‌ریر چاوی به‌ عزه‌ت عه‌بدولعه‌زیز بکه‌وێت، به‌ فه‌رمانی سه‌رۆک، عزه‌ت عه‌بدولعه‌زیز و محمه‌د مه‌حمود خۆیان گه‌یاند هه‌ریر و له‌ شوێنی ده‌ستیشانکراو ئاماده‌بوون، به‌لام مێچه‌ر مۆر هاتبوو و گه‌رابوووه‌.

پوژی ۲۲ی نیسان، به‌پێوه‌به‌ری ناحیه‌ی باتاس هه‌وایی نارد که‌ جه‌نه‌رایی ئیسماعیل نامیق^(۱۹) وه‌زیری جه‌نگی عێراق، ئۆتۆمۆبیلی خۆی ده‌تیریت بوئوه‌وه‌ی عزه‌ت عه‌بدولعه‌زیز بباته‌ هاوینه‌هه‌واری سه‌لاحه‌ددین، بوئوه‌وه‌ی له‌وێ چاویان به‌ یه‌کتری بکه‌وێت، ئه‌وه‌بوو راسته‌وخۆ فه‌رمانی چوونی ده‌رکرا و بریاره‌دا محمه‌د مه‌حمود له‌گه‌ڵ خۆی ببات، هه‌ردووکیان که‌وتنه‌ پێ و گه‌یشتنه‌ باره‌گای سوپا له‌ سه‌لاحه‌ددین، به‌لام ئیسماعیل نامیق بو‌ به‌غدا گه‌رابوووه‌.

گه‌رانه‌وه‌ی وه‌زیری جه‌نگ پێگر نه‌بوو له‌وه‌ی که‌ عزه‌ت عه‌بدولعه‌زیز دیداریکی چوار کاتژمێری نه‌ینی له‌گه‌ڵ جه‌نه‌رایی سالیح سائب^(۲۰) فه‌رمانده‌ی گشتی سوپا ئه‌نجام بدات، ئه‌م چاوپێکه‌وتنه‌ نه‌پتییه‌ به‌بێ ئاماده‌بوونی محمه‌د مه‌حمود ئه‌نجامدرا.

بەدوای چاره نووسدا

دیداره که کۆتایی هات، عزت عەبدولعەزیز بە دلێکی خۆش لە ژووری فرماندەهی گشتیی سوپا هاتە دەرەووە و گوتی: بارودۆخی سیاسی زۆر لەبارە، هیچ مەترسییە کەمان لەسەر نییە، دەتوانین بگەرێنەووە هەولێر، باشتەر وایە ئەم هەلە بقۆزینەووە و پەییوەندی بە حزبی هیواوە بکەین. ئۆتۆمۆبیل ئامادەبوو و نێردراوەکان گەرانەووە هەولێر، لە هەولێر چاویان بە بەرپرسیانی حزبی هیوا کەوت، ئەوانیان ئاگادار کردەووە که هەردوو دەولەتی عێراق و ئینگلیز، پێداگرن لەسەر ئەوێ ئەفسەرەکان بارزان جێهێڵن و بگەرێنەووە ئیو سوپا، دوای ئاگادارکردنەووەیان لە بارودۆخەکە، پێیستی دەکرد حزبی بۆچوونی خۆی بەدیاریخت، هەر بۆیە کۆبوونەووەیەکی نااسایی و بە پەلە ئەنجامدرا، بە زۆرینە دەنگ بریاری ئەو دەرا هیچ بۆچوونیک نەخەنەرۆو و بریاری کۆتایی بۆ لێژنەیی ئازادی جێ بهێلدریت.

لەو پڕۆژانەیی پرووداوەکانی سەرەووەی تێدا دەگوزەرا، مێجەر و لسن جێگری پراویژکاری سیاسی کەرکوک هاتە هەولێر، لەولاشەووە دوای تەواوبوونی کۆبوونەووە و گفتوگۆکان، نوێنەرانی لێژنەیی ئازادی عزت عەبدولعەزیز و محەمەد مەحمود گەرانەووە هەریر، "مێجەر و لسن"یش، چونکە کارەکی تەواو ببوو، لەگەڵ ئەوان چوو هەریر.

دوای گەیشتنەووەیان بە هەریر بە ماویەکی کەم "مێجەر مۆر"یش گەیشتنەووە، بەم بۆنەییوە عزت عەبدولعەزیز توانی چاویکەوتنێکی نەینی لەگەڵ مێجەر مۆر ئەنجام بدات.

پڕۆژای ۲۵ی نێسان، مێجەر مۆر، عزت عەبدولعەزیز و محەمەد مەحمود گەرانەووە بارزان، مێجەر مۆر ئەو سەفەرەیی بە مەبەستی بینینی شیخ

ئەحمەدی برا گەورەى مەلا مستەفا ئەنجام دابوو، دواى گەشتنیان بە بارزان، مێچەر مۆر چووە دیداری شیخ ئەحمەد، دواى گەفتوگۆیەکی زۆر، بە کورتى پێى گوت: فەرمانى بالیۆز ئەوویە کە پەپرەوی لە بریارەکانى دەولەتى عێراق بکریت و لە بارزان سەرقالی کشتوکالی خۆیان بن. شیخ ئەحمەد کە لە گەفتوگۆکان پازى نەبوو، بەتووڕەییەوێ ژووری کۆبوونەووی جێهێشت، مێچەر مۆریش گەرایەوێ.

بىرىرى لىژنەى ئازادى – گەرانبەهەى ئەفسەرەكان

رۆژى ۳۰ى نىسانى ۱۹۶۵، لىژنەى ئازادى كۆبۈنەهە، بۆ ئەهەى بە لەبەرچاوغرتنى باروڭخەكە و دواپىشەتەكان بىرىرى كۆتايى خۆيان بەدن و جىبەجىپى بكەن، لەو كۆبۈنەهەيەدا مىرحاج ئەحمەدىش كە لەلایەن لىژنەى ئازادىيەهە بانگكراپوو، توانى بۆ بارزان رابكات و بەشدارى لە كۆبۈنەهەكەدا بكات، دواى كۆبۈنەهەكە چەند بىرىرىك دەركران. بىرىردرا عزەت عەبدولعەزىز، محەمد مەحمود و ئەحمەد ئىسماعىل، بگەرپىنەهە ناو سوپا، مستەفا خۆشناو و مىرحاج ئەحمەد بارزان جىبەپىلن و لە ناوچەيەكى تر نىشتەجى بن.

باروڭخەكە ئەهەى دەسەپاند كە لىژنەى ئازادى ئەم بىرىرانبەدات، چونكە ناچار لە بەرامبەر پىداگرى بەهەيزەكان، تەنبا بە هىواى دەرکەوتنى تروسكايىەك لە داھاتوودا، دەبىت خۆت بەدى بە دەستەهە، بەداخەهە لە كىبىركىپى بەهەيز و لاوازەكاندا يەكسانى، هەستى ھاورپىتەى و مروڭ دۆستى بوونى نىيە، بەهەيز ھەموو شتىكى بۆخۆى دەوېت و داخوازىيەكانى دەبىت رەوايەتى پى بدرىت، ياسا ياساى زۆرلىكرەنە و لاواز دەبى پى رازىبىت، ئەگەر لاوازيك لە فەرمانى بەهەيزەكان سەرپىچى بكات و خۆى نەداتە دەست نادادپەرەهەيەهە، ئەهە تاوانباردەكرىت بە لارپى و ھەلگەرانبەهە، سزاكەشى تاواندەنەهە و لەناوبردەنە.

بىرىرى لىژنەى ئازادى لەكاتى خۆيدا جىبەجىپى كرا، ھەردوو ئەفسەر مستەفا خۆشناو و مىرحاج ئەحمەد بۆ ئىوارە بارزانىان جىبەپىشت، رۆژى دواتر واتا ۲ى مانگى ئايار سەرۆك مستەفا بارزانى ھاورپى لەگەل ئەو ئەفسەرانبەهە دەبووايە بەپى بىرىر بگەرپىنەهە ئىو سوپا عزەت عەبدولعەزىز، محەمدە

مەحمود، عەبدولحەمید باقر و ئەحمەد ئیسماعیل بە ئۆتۆمۆبیلی مێجەر وڵسن لە رێگای شەقلاووە بەرەو هەولێر کەوتنە رێ.

رۆژی ٥ی ئایار، عزەت عەبدولعەزیز، محەمەد مەحمود و ئەحمەد ئیسماعیل چوونە کەرکوک، بۆ رۆژی دواتر ئەفسەرەکان لەگەڵ مێجەر وڵسن دیداریکیان ئەنجامدا و پێیان گوترا دەبێت پەیوەندیی بە بەغداوە بکەنەو، ئەگەر پێویستی کرد دەتوانن لەگەڵ مێجەر مۆر لە بالیۆزخانە چاویان بە یەکتەری بکەوێت.

دوو رۆژ دواتر، ئەفسەرەکان لە بەغدا پەیوەندییان بە وەزارەتی شەپ "بەرگری" یەووە کرد، بەلام دواى بیست رۆژ پادەستی دادگا کران.

رۆژی ٥ی حوزەیران، محەمەد مەحمود یەکەک لەو ئەفسەرەکانی پادەستی دادگا کرابوو، رایکەردەووە بارزان، یەکیک لە ئەفسەرە هاوڕێکانی خۆشی بەناوی جەلال ئەمینى^(٢١) لەگەڵ خۆی هینابوو.

ھەنگەرلەنەھەي پلان

رۆژى ۱۷ى تەموز، مۇتەسەپرىفى ھەولپەر ھەوالى نارد كە مەبەستىھەي بە ئامادەبەونى كاپتەن جاكسن جىگىرى راپوژكارى سىياسى كەركوك، لە مېرگەسۆر چاوى بە مەلا مستەفا بارزانى بگەوئەت.

ئەو دىدارە لەكاتى دەستىشانكرادا ئەنجامدرا، بەلام بەھۆى ساردى كەشى كۆبۇنەھەي كە ھىچ رېككەوتنىك ئەنجام نەدرا و ھەردوو لا بە ساردىيەھەي يەكتىران جىھىپەشت.

بارودۆخ بەرەو خراپى دەچوو، دىدارەكان يەك لەدواى يەك ئامازەيان بۆ داھاتوويەكى كارەساتبار دەكرد. ناچار بۆئەھەي برپارىك بەدرىت رۆژى ۲۵ى تەموزى ۱۹۴۵ سەرۆك مستەفا بارزانى، محەمەد مەحمود و جەلال ئەمىن كۆبۇنەھەي، لە كۆبۇنەھەي كەدا برپاردرا سەردانىكى ناوچەكانى دەھۆك، ئامىدى، ئاكرى، شىخان و شنگال بگەن و بگەرپەنەھەي، دواتر بچنە ناوچەكانى رەواندز، كۆيە، رانىە، ھەلەبجە و خانەقەن و چاويان بە سەرۆك عەشىرەتەكان بگەوئەت و ھەستى ھاوكارى و ھاوتائەنگيان لەنىواندا بەھىزبكرىت.

دواى دوو رۆژ، واتا ۲۷ى تەموز، سەردانەكان دەستيان پىكرا، بەپىي ئەو بەرنامەيەي پىشتەر دانرابوو پەيوەندىي بە سەرۆك عەشىرەتەكانەھەي كرا و سەردانەكان تا ۱۰ى مانگى ئاب بەوپەرى رېكوپىكىيەھەي ئەنجام دران. لەو رۆژەدا كاتىك شاندى سەردانكەر لە گوندى (مربئا) بوون كە چوار رۆژ سوارە رى لە بارزانەھەي دووربوو نامەيەك بەو ناوەرۆكەي خوارەھەي لە مۇتەسەپرىفى ھەولپەرەھەي گەيشتە دەست سەرۆك مستەفا بارزانى.

بۆ مەلا مستەفا بارزانی

پێویستە لە ماوەی سێ رۆژ دواى گەشتى ئەم نامەىە خۆتان و سەرکردهکانى بارزان رادهستى حکومهت بکەن، بە پێچهوانهوه بهرپرسيارهتى زيان و کوشتارهکان دهکهوێته ئەستوى ئیوه.

موتەسەریفى هەولێر - سەعید قەزاز

هەر هەمان رۆژ نامەىە کیش له لایەن راوێژکارى سیاسى مووسڵ "کۆلۆنیل مید" گەشتە دەست سەرۆک که ناوه رۆکه کهى تهواو له نامە کهى سەر هوه دهچوو، له و نامەىە دا زۆر به راشکاوانه نووسرابوو: ئەگەر گوێپارەئى له فەرمانهکانى دهولەتى عێراق نهکەن، ئەوا به تهواوهتى له لایەن ئیمه وه پشتگوێ دهخرین.

ئێوارهى هەمان رۆژ نامەىە کیش له لایەن شیخ ئەحمەد، برا گهروهى مەلا مستەفاوه گەشت، له نامە که دا ههوال درابوو که شۆرش دەستى پیکردوو، له ئیوان هیزی بارزان و سوپای دهولەت پیکدادان روویداوه و بارهگا دهولەتیهکان له لایەن بارزانییهکانه وه دەستیان به سەرداگیراوه، ولى بهگ کوژراوه و دەست به سەر بنکهى پۆلیسى مێرگه سۆردا گیراوه، بۆیه پێویستە بهزووترین کات بگهڕێتهوه.

بارودۆخ تهواو تیکچوو بوو، ئەو رووداوهى تا ئەوکات بهوپهرى رژدییه وه ریگرى له روودانى دهکرا، ئیتر روویداوو، گۆرانکارى له زمانى نووسینى نامەکانى موتەسەریفى هەولێر و راوێژکارى سیاسى مووسڵ مروڤى دهخسته گومانه وه، ئەو پیکدادانهى شیخ ئەحمەد باسیان لێوه دهکات دهکریت دەستیکى شاراوهى له پشت بێت، به شیوهیهک سوود له نهبوونى

مەلا مستەفا ۋە رىگىراۋە ۋە بارزانىيان بەبى ۋىستى خۆى خزاندىۋتە تىۋ شەپرەۋە. ھەمموشتىك چاۋەپروان دەكر، جگە لە پىكدادان لە بارزان، بۆيە تا كات درەنگتر نەبوۋە، دەبوايە بگەپرىنەۋە بارزان، ھۆكارى پرووداۋەكان بزانرپت ۋ بەلەبەر چاۋگرتنى بارودۆخەكە بپارىكى لىۋەبدرپت، بەلام بەر لە گەرانەۋە، پىۋىستى دەكرد سەرۆك عەشپىرەتەكانى ناۋچەكە لەۋە ئاگاداربكرپنەۋە كە لەگەل ھەلگىرسانى شۆرش، ئەۋانىش لە ناۋچەكانى خۆيان شۆرش دەستپىكەن.

ئەۋ كارەش چەند پۆژىكى پىۋىست بوۋ، بۆيە بەخپرابى ۋ ئەۋەندەى كات بوارى دا فەرمانەكان دەركران ۋ پىگای بارزانىيان گرتەبەر، پىكەۋتى ۱۹ى ئاب گەشىتنەۋە بارزان ۋ راستەۋخۆ چوونە لای شىخ ئەحمەد.

شۆرشى دووھى بارسان

۱۰ ئاين ۱۹۴۵

لەو رۆژانەن رۇدوۋە نەخوۋازاۋە كەنەن شەرىان تىدا گوزەرابوۋ، بۆئەۋەن باشت لە رۇدوۋە كەنەن بگەن، وا باشە بارودۆخە گشتىيە كە بخەنەۋە بەرچاۋ.
۱- گرینگى بارسان - گرینگى بارسان رۆژ لەدۋاى رۆژ رۇۋى لە زىدابوۋن بوۋ، بزوتنەۋە كوردىيە نەتەۋەيىە كەنەن برەۋىان سەند و دىاردەن وشىارى نەتەۋەيى رۇۋى لە پەرەسەندەن بوۋ، بەجۆرئە كە لەرزەن خستبوۋە دلى كار بەدەستانى عىراقەۋە.

مەشخەلى ئاگرى شۆرش تا دەھات بلىسە كەنەن جىھانگىرتەر دەبوۋ، ھەر پروپاگەندەيە كى لەدژ دەكرا، كارىگەرى نەدە كەردە سەرى، بارسان ھاۋارى بەدەنگەتەن كوردى لە بەرگى دىپلۇماسىدا بەجىھاندا بلاۋ كەردبوۋەۋە و ئەۋپەرى ھەۋلىاندا خۆيان لەشەركەن بەدوۋر بگرن، ئەۋ سىياسەتە عاقلانەيە لە رىگەن دەستپىشخەرى سىياسى گىرابوۋە بەر ھەموو پروپاگەندەيە كى پوچەل دە كەردەۋە، تەنەن رىگەنە مابوۋەۋە، ئەۋىش پەلكىش كەردەن بارسان بوۋ بۆ نىۋ شەر، جىبەجى كەردەن ئەم پلانەش بە بوۋنى مەلا مستەفا لە بارسان ئاسان نەدەھاتە بەرچاۋ.

۲- دەرفەتتىكى لەبار - ۋەك ئەۋەن پىشتەر گۇمان، مەلا مستەفا و دوۋ لە ئەفسەرە كەنەن بارسان جى ھىشتبوۋ، بۆئەۋەن سەرى بارودۆخى ناۋچە كوردنشىنە كەنەن بگەن و ھوكمى بارسان بەشپۆەيە كى كاتى درابوۋە دەست شىخ ئەھمەد، ئەم لەۋى نەبوۋنە باشتەن دەرفەتبوۋ بۆ جىبەجى كەردەن پلانە كەيان.

۳- رېئواریئىكى لەناكاو - پوژئىك پىش پوودانى پووداوه كه عزهت عهبدولعهزیز خوئی گه یاندهوه بارزان، ئەوكات ته نیا شیخ ئەحمەد له بارزان بوو، بۆیهش پېشنیاره كانی عزهت عهبدولعهزیز زیاتر کاریگه ریان ده كرده سهر شیخ ئەحمەد كه كه سیكى توند خووبوو، كه متر شارهزای فرۆفیلئى سیاسى بوو و چاره ی كیشه كه ی له شهردا ده بینیه وه، ههر بۆیهش بارودۆخه كه تهواو له باربوو كه ههر پووداویكى نه خوازراو سهر بۆ شه پ بکیشیت.

۴ - فه رمانی دهوڵهت - راسته وخۆ له گه ل ده رچوونی مه لا مسته فا له بارزان، دهوڵه تی عیراق هه له كه ی قۆسته وه و هیزی سه ربازی ناره ده دورو پشته ی بارزان، فه رمانیكى ته له گرافى بۆ ته واوی فه رمانگه دهوڵه تییه كانی بارزان ده ركرا، ئەویش ئەوه بوو ههر بارزانیه ك بۆ پا په راندنی كاره كانی سه ردانی فه رمانگه یه كى دهوڵه تی بكات، ده سه تبه جئ ده سه تگه ر بکریت.

لیره دا ئەو ئامرازه ی ده بووه هۆی هه لگه رسانی شه پ، به م فه رمانه ده سه ته به ركرا، پوانگه ی له بارى شه پ كرن لای شیخ ئەحمەد كه ده كرى له لایه ن عزهت عهبدولعهزیزه وه په ره ی پیدرابئ، راسته وخۆ مه لا مسته فای خسته نیو شه ریكى هه لگه رسا وه وه.

پلانی که جیبەجی کرا

دوای گەیشتنی فەرمانی تەلەگرافی دەوڵەت بە فەرمانگە دەوڵەتیەکانی بارزان، ئەسەد خۆشەوی^(۲۲) سەرۆک عەشیرەتی مزووری دەچیته بنگە ی پۆلیسی زیبار، لەوێ هەوڵی گرتنی دەدری، بەلام بە لیھاتووپی خۆی دەربازی دەبیت.

ھاوکات ژمارەپەکی تر لە بارزانیەکان سەردانی فەرمانگەکان دەکەن، چونکە فەرمانی گرتنیان دەکرابوو، هەوڵی گرتنیان دەدری، ئەوەش دەبیتە ھۆی شەر و بارزانیەکان دەست بەسەر فەرمانگەکاندا دەگرن.

لە مێرگەسۆر ولی بەگ سەرۆک عەشیرەتی شیروان لەگەڵ دوو چەکرداری بارزانی بۆ بابەتی شەکر و چەند پێداویستیەکی تر سەردانی بنگە ی پۆلیسی مێرگەسۆر دەکەن، لەوێ هەوڵی دەستگیرکردنیان دەدری، ئەوانیش بەرگری دەکەن و لەئێو بنگە ی پۆلیس دەبیتە شەر، لە ئەنجامدا ولی بەگ و فەرماندە ی بنگە ی پۆلیس و چوار پۆلیسی تر دەکوژرین، بنگە کەش لەلایەن بارزانیەکانەو دەستی بەسەردا دەگیریت.

کاتیەک کار گەیشتە ئەمە، شیخ ئەحمەد نامەپەک کە پێشتر ئاماژەمان پێکرد، بۆ مەلا مستەفا دەنیری و لە گوندی مریبا دەگاتە دەستی.

چارەسەرى كۆتايى

دوای گەشىتنەھەي بە بارزان و ئاگاداربوونى لە چۆننەھەي پوووانى رووداھە نەخوازراھەكان، چارەھەك نەبوو جگە لەھە بریارىكى گونجاو لەسەر بارودۆخەكە بەدرىت، بۆيە كۆبوونەھەيەك بە ئامادەبوونى شەيخ ئەھمەد، مەلا مستەفا و ئەھ و ئەفسەرانەھى لە بارزان بوون ئەنجام درا، بریار لەسەر ئەھە درا كە بەخىرايى بۆ بەرگىرى كەردن بەرامبەر بەھە ھەيزەھى لەلەيھەن دەھلەتەھە بە بىئۆي ئەھ رووداوانەھە دەنەيرىت چەند بەرەھەكى شەپەر دروستبەكەن و ھاوكات نامەھەكەش لەسەر رووداھەكان رادەستى نوینەرانى ولاتە گەورەكان لە بەغدا بەكرىت.

بەرەكانى شەپەر و فەرماندەكانىان بەھە شۆھەيە دەستنىشانكران:

۱- بەرەھى رۆژھەلات - فەرماندەھى بەرە شەيخ مەھمەد سەدەيىق براگەورەھى مەلا مستەفا، جەنگرى فەرماندەھە عزەت عەبدولعەزىز.

۲- بەرەھى باشوور (ئاکرى) - فەرماندەھى بەرە مەلا مستەفا، جەنگرى بەرە جەلال ئەمىن و مەھمەد مەھمود.

۳- بەرەھى رۆژئاوا (بالتدا) - فەرماندەھى بەرە سەلح عەبدولعەزىز براى عزەت عەبدولعەزىز.

ھەمان رۆژ فەرماندەھى بەرەكان بە ھەيزە چەكدارەكانىانەھە بۆ شۆيەنە دەستنىشانكرارەكانىان رۆيشتن، نامەھەكەش بەھە ناوەرۆكەھى خوارەھە ئامادەكرا و بۆ نوینەرانى دەھلەتەھى ئىنگلىز، ئەمريكا، سوڤىيەت، فەرەنسا، چىن و سەرۆك وەزىرانى عىراق ھەمدى پاچەھى^(۲۳) نەردرا:

بارزان ۲۰ ی ئابی ۱۹۴۵

به‌ریژ جه‌نابی بالیۆزی گه‌وره

له‌ ماوه‌ی ئه‌و دوو ساڵه‌ی شو‌رشه‌که‌مان تێیدا وستاند، به‌رده‌وام ئه‌وه‌مان ده‌رخستوو‌ه که‌ بۆ جێبه‌جێکردنی فه‌رمانه‌کانی ده‌ولت هه‌میشه‌ ئاماده‌ین، له‌ به‌رامبه‌ر ئه‌م په‌یره‌ویی و خو‌ به‌ده‌سته‌وه‌دانه، چاوه‌ڕێمان ده‌کرد ئه‌و به‌لێنانه‌ی ده‌ولت که‌ له‌ سه‌رده‌می نووری سه‌عید پێمان درابوو، جێه‌جێ بکری‌ن، ئه‌وانه‌ش هه‌مان ئه‌و به‌لێنانه‌ن که‌ بۆ چاکسازی له‌ کوردستان درابوون و هه‌م‌دی پاچه‌چی سه‌روک وه‌زیرانی ئیستاش ئه‌وانی دوپاتکردۆته‌وه‌.

ده‌ولته‌ی عێراق کاری به‌ به‌لێنه‌کانی نه‌کرد، ته‌نانه‌ت به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ فه‌رمانی ده‌رکرد، بنکه‌ی پۆلیس له‌ بارزان دا‌مه‌زرێن و سوپای ده‌ولت به‌ ناوی مانۆری سه‌ربازی نێردرایه‌ ده‌ورپشتی بارزان، تا ئه‌وپلانا‌نه‌ی خواره‌وه‌ له‌ کاتی خویدا جێه‌جێ بکات:

۱- من بریارم دا‌بوو سه‌ردانیکی ناوچه‌ کوردیه‌کانی پارێزگای مووسل بکه‌م بۆته‌وه‌ی چاوم به‌ سه‌روک عه‌شیره‌ته‌کان بکه‌وێت، ده‌ولته‌ی عێراق به‌ فه‌رمی پێگری ئه‌و سه‌فه‌ره‌ی لێکردم، له‌سه‌ر ئه‌و بنه‌مايه‌ی له‌ ده‌ستووری عێراقدا گه‌ران به‌نیو و لاتدا پێگری لێنه‌کراوه‌ منیش به‌ربه‌ستیکم له‌ به‌رامبه‌ر سه‌فه‌ره‌که‌مدا نه‌بینی.

۲- دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ بارزان دوورکه‌ومه‌وه‌، فه‌رمانگه‌ خو‌جێه‌ ده‌ولته‌یه‌کان له‌ زیبار، بارزان و می‌رگه‌سو‌ر خه‌لکی بارزانیان له‌ سه‌ردانی فه‌رمانگه‌کان مه‌نع کرد.

۳- تەلەگرافىكى فەرمى لە مۇتەسەرىفى ھەولپەرەوہ بۆ تەواوى فەرمانگەکانى بارزان نېردرا، تا ھەر بارزانىيەك سەردانى فەرمانگەکان بکات راستەوخۆ دەستگىر بکرىت، ئەسەد خۆشەوى ئەوکات سەردانى بىنکەى پۆلىسى بارزان دەکات، لەوى ھەولئ دەستگىرکردنى دەدرئ، ئەويش ناچار بەرگى لەخۆى دەکات و دەست بەسەر بىنکەکەدا دەگرئت.

۴- ولى بەگ کە يەکیکە لە سەرۆک عەشیرەتەکانى بارزان، دەچىتە بىنکەى پۆلىسى مېرگەسۆر بەبئ ئەوہى ئاگادارى فەرمانەکەبئ، کاتیک ھەولئ دەستگىرکردنى دەدرئ لەئىو بىنکەى پۆلىس دەبىتە شەر، لە ئەنجامدا بىنکەکە دەستى بەسەردا دەگىرئ و ژمارەيەك پۆلىسىش دەکەونە دەست بارزانىيەکان.

۵- دەولەتى عىراق ھىزى سەربازى خۆى لە ئاکرى و باپشتیان و ھىزى پۆلىسى لە ناوچەى رېکان کۆکردۆتەوہ و راستەوخۆ ئاگرى شەپران لەبەرەمبەرمان ھەلگىرساند، بۆتەوہى ژمارەيەك کوردى بىتوان لەئىو بەن.

بەرئز جەنابى بالئۆزى گەورە

دواى خستەنەرۆوى راستىيەکانى سەرەوہ، لە ئىستادا کە ئەم نامەيەتان بۆ دەنووسم، ھىزى ئاسمانى عىراقى خەرىكى بۆردومانى گوندەکانمان و مندال و پىرى بىتوانمان لئ دەکوژن.

بۆيە بەپىويستم زانى سەرەراى ئاگادارکردنەوہتان لە بابەتەکە، داواتان لىیکەم ولاتە گوپرايەلەکانتان لەمە ئاگاداربکەنەوہ، بە ھىواى ئەوہى لەسەر بنەماى ئەو بەلئنانەى بە تەواوى نەتەوہکانى جىھانىان داوہ و بۆ رېزگرتن لە بەلئنامەى (ئەتلەنتىک) ^(۲۴) کە بريارە مافى چارەى خۆنووسىنى ھەر

نەتەوویەکی بە خۆیان بستی، ریگە لەو چەشنە ھێرشە وەحشیانەییە
دیكتاتۆرەکانی عێراق بگرن.

لەکۆتاییدا هیوادارم وڵاتانی یارمەتیدەری نەتەووی لاوازەکان ھەمیشە
سەرکەوتووین.

فەرماندەیی شۆرشێ کوردستان - مستەفا بارزانی

ھەر بەو شیوویەیی لە پێشەکی ئەم بەشەدا گوتمان، پوژی ١٦ی ئاب دوا
کۆتایی ھاتی کۆبوونەو، راستەخۆ فەرماندەیی بەرەکان بە
چە کردارەکانیانەو بوو شۆینە دەستنیشانکراوەکانیان کەوتنە پێ، بەلام مستەفا
بارزانی کە خۆی فەرماندەیی بەرەیی باشوور بوو، پوژی ٢١ی ئاب واتا پوژی
دوا ناردنی نامە کە بە یاوەری چە کردارە لێھاتوووەکانی کە ژمارەیان شەست
کەس دەبوو بەرەو بەرەیی ئاکری پوشت. پوژی ٢٢ی ئاب دوا پەڕینەو لە
پووباری "زێی گەورە" لە گوندی سەفتی وەستان، لەوێ لەلایەن ھیزی
ئاسمانی عێراقەو بوومباران کران.

دوو پوژ دواتر، واتا ٢٤ی ئاب، مەحمود ئاغای زێباری لەگەڵ چە کردار
لە گوندی ھەرن پەپوھندیان بە ھیزی مەلا مستەفاوە کرد، کۆی
چە کردارەکان لەم کاتەدا گەیشتە ١٠٠ کەس و پێگای چیا پێرسیان گرتەبەر.
چیا پێرس، چیا کە بە دارستان داپۆشراوە و پێکردن پێیدا زۆر سەختە،
نزیکی ٢٥٠٠ پێ لە ئاستی پووی دەریاو بەرزە و ئێوانی ئەوێ تا بارزان
ھەشت کاتژمێر پێی و ناوچەییەکی زۆر لەبارە بوو بەرگریکردن لە بارزان و
زێبار.

پوژی ٢٥ی ئاب، دوا پەڕینەو لە چیا پێرس ھێزە کە گەیشتە گوندی

گريش، ئەو گۈندە دەكەۋىتە نۆۋان چىاي پېرس و چىاي ئاكرى و ھەشت كاتژمىر لە بارزانەوھە دوورە.

فەرماندەى بەرە بېرارىدا گۈندى ئەشكەفتى بىرېتە بارەگا، لەو رۆژەدا ھەۋال گەيشت كە لىۋاى ۵ى سوپاى عىراق لە ئاكرى و لىۋاى ۴ى سوپا لە رەۋاندزەوھە رۆژى ۵ى ئەيلۋول پىكەوھە ھىرشىيان دەكەنەسەر.

بۇ تىكدانى پلانى ھىرشى ھىزى دەۋلەت، مەلا مستەفا فەرمانى دەرکرد، چل چەكدار دابەشى سەر چوار دەستە بىن و شەۋى ۲۷ى ئاب دەورۈپشتى چىاي ئاكرى بگرن، ئەو شوپىنەى دەكەۋىتە بەرامبەر سوپاى دەۋلەت، لە كاتژمىرى دىارىكراۋ ھەر چەكدارىك چوار گۈللە بتەقېنىت و بگەرپتەوھە شوپىنى خۆى، بەبى ئەۋەى چاۋەرپى كاردانەۋەى دوژمن بكات. ئەو ھىزەى لە ئاكرى جىگىركرابوۋ لىۋاى ۵ى سوپاى عىراق بو، چوار دەستەكە بە فەرماندەى چوار شەرپكەر بۇ ئەنجامدانى كردهكەيان كەوتنە رى. دەستەى يەكەم بە فەرماندەى محەمەد مىرخان، دەستەى دووھم بە فەرماندەى عەزىز ئاغاي زارارى، دەستەى سىيەم بە فەرماندەى رەشىد زىبارى و دەستەى چوارەم بە فەرماندەى قورتاس زىبارى.

ئەو فەرمانەى لەلایەن فەرماندەى گشتى، مەلا مستەفاۋە دەرکراۋو، ۋەك خۆى جىبەجى كرا، ۋاتا چوار دەستە چەكدارەكە دەورۈپشتى ئاكرىيان گرت، تەقەيان كەرد و گەرانەۋە.

مەلا مستەفا پىشېنى ئەۋەى كەردبو، ئەگەر دوو لىۋاى دەۋلەت بەۋوشپوھەى پلانىان داناۋە لە بەرەكانى باشوور و رۆژھەلات پىكەوھە ھىرش بگەن، ھىزى مىللى ناچارەبى لە دوو بەرەۋە بەرگرى بكات و لە ئەنجامدا لاۋازدەبىت و لەۋانەىە شكست بىنى، ھەر بۇيە چارەنەبوو جگە لەۋەى

کارێک بکهن هێرشهکان له دوو بهروهه پێکهوه دهستپێنهکات.

ناردنی ئهو دهسته چهکدارانه باشتريه پلان بوو که له لایه ن سه رکرده ی شوڤشی بارزانه وه دارپێژرا، تا هێرشه ی ليوای ٥٥ ی پێ دوا بخریت، وه ک چاوه پێش ده کرا پلانه که بووه هو ی ئه وه ی هێرشه ی ليوای ٥ له پوژی خویدا ئه نجام نه درئ. له پوژی دیاریکراو ته نیا ليوای ٤٥ ره وانده ز له به ره ی پوژهه لات به فه رمانده یی عه قید قه یسه ر هورموز ده ستی به هێرشکرد، به بوونی زانیاری پێشوه خته یان له سه ر هێرشه که، هێزی بارزان به رزایی و شوینه ئاسی و له به ره کانی کو ئترو لکرد، له وپوه به چه ند هێرشیکه ی له ناکاو و به هیز هێرشه ی سوپا تیکشکینرا، له وه هێرشه دا جگه له کوژرانی ٢٨٠ سه رباز، فه رمانده ی لیواش کوژرا، ژماره ی برینداره کان نزیکه ی سی سه د که س ده بوو و نزیکه ی ٥٠ دانه تفه نگیش له مه یدانی شه ر به جئ ما. له هیزی بارزانیوه دوو چه کدار بریندار بوون.

رووداوه کانی ئهم شه ره له لایه ن فه رمانده ی به ره وه به وشپوه یه ی له خواره وه دا هاتوو، به راپوړتیک درایه فه رمانده ی گشتی:

شه ری بادلیان – به ره ی پوژهه لات

راپوړتی فه رمانده ی به ره شیخ محمه د سدیق

به رپێز مسته فا بارزانی

به یانی پوژی ٢٥ ی ئاب، ليوای ٤٥ ده ولته مه به ستی بوو له باپشتیانوه به رپێگای (دیانا - بادلیان) له که ونه گونده وه بینه پشتی شپتنی و پشتی هیزه کامان بگرن، فه رمانده ی ده سته ی که ونه گوند "نوورو شپروانی" له وئ رووبه رووی سوپا وه ستایه وه، هیزه که ی ناوبراو له ١٠ چه کدار پێکهاتبوون،

شەپەرەكە ۶ كاتژمىر درېژەى كېشا، لە كاتى نىوەرۆ بە مەوداى چوار ھەزار ياردە پاشەكشىمان كرد و لەوئى ھىلى بەرگرىمان قايم كرد، نىكەى يەك كاتژمىر پىش خۆرئابوون شەر بە پاشەكشى و شكستى لىواى ناوبرا، كوژرانى ۲۰۸ سەرباز و برىنداربوونى ۳۰۰ كەسى تر و كوژرانى فەرماندەى لىوا قەيسەر ھورمز بە كوئا ھات، دەستكەوتەكانى ھىزەكەمان لەو شەرە برىتى بوو لە: ۵۰ تەفەنگ، ۳ رەشاش، ۲۰ سندوق فىشەك، ئامىرئىكى بىتەل، ۲ ھاوون، ژمارەيەك رومانە (نارنجوك) و رەشاشىكى گەرە لە جوړى (فىكرى).

لە ھىزەكەى ئىمە تەنيا دوو كەس برىندار بوون خوشم لە ئەنجامى تۆپياران ساچمەم بەركەوتوو، بۆيە بەشيوەى كاتى، فەرماندەى ھىز بەدەستى محەمەد ئاغى مىرگەسۆرىيەوئە.

تا يەك گيانفیدا لە ئىمە زىندوو مابىت، پشت بەخو، لە رېگای راستیدا ناھىلىن دوژمن يەك ھەنگاو بىتە ئىو خاكمانەو.

فەرماندەى بەرەى رۆژھەلات - شىخ محەمەد سدىق

شەرى نەھلى - بەرەى باشوور

دەشتى نەھلى دەشتىكە پر ئاو و ئاوەدان، بەلام دارى كەمە، نىوہى گوندەكانى ھى عەشیرەتى سورچىن و چەند گوندىكى ئاشوورىشى لىيە، درېزايى ئەم دەشتە نىكەى پىنج ھەزار ياردە دەبىت، چىاى پىرس دەكەوئتە باكوور و چىاى ئاكرىش دەكەوئتە باشوورى دەشتەكەو، عەشیرەتى سورچى لە رۆژھەلات و عەشیرەتەكانى زىيارى و دەشتىك دانىشتووانى رۆژئابوونى دەشتەكە پىكدەھىنن، سى رېگا بە چىاى ئاكرىدا تىدەپەرن و دەگەن بە دەشتى نەھلى، لە گوندى گرېبىش رېگاكان بەيەكەو

دەگەنەو و بە یەك رینگا بە چیاى پێرسدا تێدەپەرى و دەگاتە زىيار، لە نيو ئەو سى رینگايەى باسمانکرد، رینگای سەرەكى لەبارە بۆ پیداجوونی ئامیرە جەنگییەکان و دوو رینگاکەى تر تەنیا بۆ پیادە دەشی.

شەوى ۸ى ئەیلوول، سەرۆك مستەفا بارزانى پلانى شەرى نەهلیى دانا، هەمان شەو بیست چەكدار بە فەرماندەیی محەمەدئەمین میرخان و عەزیز ئاغا بەرەو دامینی چیاى ئاکرى کەوتنە رى، پلانىکە وابوو ئەو چەكدارانە دابەشى سەر دوو دەستەى بچووکتى ۱۰ کەسى بن، دەستەیهکیان لای چەپ و دەستەیهکیان لای راستى چیاى ئاکرى لە بەرامبەر دەشتى نەهلیى داچەزرىن و بە مەودایەکی دیاریکراو لە یەکتەرى خۆیان حەشاربەن، دوو دەستەکە فەرمانیان پیکرابوو تا لەلایەن سەرۆکەو تەقە نەکریت ئەوان تەقە نەکەن، سەرۆك مستەفا بارزانى خۆیشى لەگەل بیست چەكدار چوونە دامینی چیاى پێرس و پرووبەرۆوى دەشتى نەهلیى لە چاوەروانى سوپای دەولەت سەنگەرى گرت.

بەیانى رۆژى ۸ى ئەیلوول لەگەل رۆژەهلات، لیواى ۵ لە رینگەى فەرۆکە و تۆپخانەو بەرەى سەرۆکیان بۆردومانکرد، هاوکات هیزی پیادەى دەولەت دەستى بە هیرش کرد، هیزەکەى سەرۆك هیچ کاردانەو یەکیان بەرامبەر تۆپباران و هیرشەکە نەبوو و هیچ تەقەیهکیان نەکرد، سوپای دەولەت بەو پەرى دلنایى لەو هی هیچ بەر بەستىکیان لەپیش نییە لە پێشەرەوییهکانیان بەردەوام بوو.

دواى ئەو هی بەشى کۆتایى سوپای دەولەت بە بەردەم هیزەکەى محەمەدئەمین میرخاندا تێپەرى، سەرۆك دەستى بە تەقەکردن کرد، سوپا کاتیک تەقەکەیان لە بەردەم خۆیان بینی بەمەبەستى سەنگەرگرتن بۆ دوواوە گەرانەو، لەکاتی گەرانەویان تووشى تەقەى هیزەکەى محەمەدئەمین

مىرخان بوونەو، ناچار سوپا بەرەو لاي پاست پۆيشت، لەو پيش تووشى، رووبەروو بوونەو هەيىزى عەزىز ئاغا بوون، ناچار لاي چەپيان گرتە بەر، بەلام لەو پيش هەيىزە كەى سەعید ولى بەگ لىيان هاتنە دەست، بەم شىوہە سوپا لە ھەموو لايە كەوہ ھىرشى كرايە سەر، بەبى ئەوہى بتوانن لە مەيدانە كە رابكەن، تا ئىوارە گوللەيان بەسەردا بارى.

ئەو دەستكە و تانەى لەو شەپەدا دەستكەوت برىتیبوو لە: ۱ تۆپى چىايى، ۲ رەشاشى سوک، ۲۸ تەفەنگ، ۱۶۸ گوللە تۆپ، ۱۰ سندوق فېشەك، چوار سەد بارى و لاخ پىداوئىستى و ئازووقە. كوژراو و برىندارەكانى دەولەتەش بەم شىوہە بوو: ۱۵۰ كوژراو كە سىيان ئەفسەر بوون و ۴۰۰ كەسەش برىندار بوون. لە ھەيىزە كەى بارزانەش ھىچ كوژراو و برىندار نەبوو.

سوپاى دەولەت بۆ ماوہى سى پۆزى تىرش لەو گەمارۆيەدا مايەو، بارودۆخى سوپا گەلئىك مەترسىداربوو، ناردنى سوپا بۆ يارمەتيدان و رزگار كەردنيان بەبى يارمەتى ھەيىزى عەشیرەتەكان مەحالى بوو، بۆيە ناچار دەبووايە ھەيىزى عەشیرەتەكانى ناوچە كە رازىبەكەن و بۆلاى خۆيان رايانكىشن، تا سود لە ھەيىزەكانيان و ھەربىگەرن بۆ شكاندن ئابلوقەى سەر سوپاكە، بەلام ئەم ئەگەرەش بەبى ھاتنە ناوہوہى ئىنگلىز نەدەكرا.

شەوى ۱۲ى ئەيلوول، ۳۰۰ كەسى چەكدار لە عەشیرەتى سورچى لىوای دەولەتپان لە گەمارۆكە رزگار كەرد، لىرەدا مەلا مستەفا وای بەباش زانى بۆ بنكەيەكى تر لە چىاي پىرس كە لە مەيدانى جەنگەوہ كاتژمىرئىك و نىو دووربوو، پاشەكشە بكات.

لە ماوہى پىنج پۆز، واتا لە پۆزى ۸ى ئەيلوولەو، سى پۆزى گەمارۆ و پۆزى كۆتايى بەسەر يەكەوہ حەفت جار شەر لەگەل سوپا روويدا، ئەو

سەرۆك عەشیرەتانەى لە گەل چە كدارە كانیان بە هانای سوپای دەولەتەووە چوون بریتیبوون لە: ئەحمەد بەگ زیبارى، شەوكت زیبارى، مەجید حسین ئاغا، عەبدوللا شەهەرەفانى و شیخ جەلال بریفكانى، ئەو پشت تیکردن و دژایەتى کردەنى سەرۆك عەشیرەتە کوردەکان بوو هۆی ئەو هەى مەحمود زیباریش كە پالپشتى مەلا مستەفای دەکرد لە هیزی میلی جیا بپتەووە، بچیتە پال دەولەت و پشت لە مەلا مستەفا و گیانفیداکانى بکات.

تیکرای کوژرا و بریندارەکانى ئەو زنجیرە شەرانی بەم شیۆهیه بوون: لە سوپای دەولەت ۳۸۰ کوژراو و ۴۵۰ بریندار، لە هیزی میلی ۵ کوژراو و ۴ بریندار، یەكێك لە کوژراوەکان فەرماندەى بەرەى راست عەزیز ئاغاى زرارى بوو.

شەرى هاودیان و مەزنى - بەرەى رۆژەلات

رۆژى ۲۰ى ئەیلوولى ۱۹۴۵، لیواى ۴ لەلای راست و لیواى ۳ لەلای چەپ لە باشتیانەووە بەرەو مەزنى پێشەرەوییه كانیان دەستپێکرد، لەو ماوێهەدا بەشێك لە هیزی میلی لە ئەشكەوتى هاودیان خویان حەشار دابوو و تا مەزنى نزیكەى یەك كاتژمێر رێ بوو پشتەووەى هەردوو لیویان گرت، سەرەرای بۆردومانى فرۆكە و تۆپخانەى دەولەت، هیزەكە بە فەرماندەى محەمەد ئاغاى مێرگەسۆرى و پەنجا چەكدار توانى هێرش بكاتە سەر سوپا و شەرىكى سەخت لەنێوان هەردوولادا روویدا، بەلام لە ئەنجامى تەقەى زۆرى زرپۆشەكانى دەولەت، هیزی میلی پاشەكشەى كرد، دواتر هێرشەكانیان دەستپێكردەووە و شكستیان بە سوپای دەولەت هینا، دەستكەوتەكانى ئەم شەرە بریتیبوون لە: ۳ تۆپى چىایى، ۳ رەشاشى سوک لە جوورى (برین)،

بىست سندوق فېشەك و ۴۸ گۈللە تۆپ. ژمارەى كوژرا و برىندارانى سوپا ۳۰۰ كوژرا و ۴۵۰ برىندار بوو. لە ھىزى مىللى دوو كەس برىندار بوون، محەمد ئاغى مېرگەسۆرى و نوورۆ شېروانى قارەمانانى ئەم شەرە بوون.

شەرى ھەرنى – بەرەى رۆژئاوا

عەشیرەتەكانى بادىيان و زىيارى لە گوندى ھەرنى كە سى كاتژمىر لە رۆژئاواى بارزانەو دەوربوو جىگىر بېوون.

دوو كەس لە ئەفسەرانى دەولەت و ھەشت كەس لە عەشیرەتەكان سەرگردايەتى پىنج سەد چەكدارى عەشیرەتەكانيان گرتە ئەستۆ و بە رېگەى ئامپىرىكى بېتەلەو پەيوەندىيان لەگەل فەرماندەى سوپاى دەولەت دروستكرد.

ھەرنى دەكەوئە پىشتى بەرەى پىرس، بەبۆنەى ئەم ھىزە چەكدارەو دەتوانرا ھەمووكاتىك مەترسى بخرىتە سەر بەرەى پىرس، بۆ نەھىشتنى ئەم مەترسىيە، سەرۆك مستەفا بارزانى پلانئىكى دارشت، بۆئەوھى بە ئاسانى بتوانن لەو بەرەىە درىژە بە بەرگرىكردن بەدن، پلانەكە ئەوھبوو كە مەلا مستەفا چىاي پىرس جىبھىلئەت و لەگەل سى چەكدار گەمارۆى ھىزى عەشیرەتەكان بەدات، شىخ سلېمانىش لەگەل بىست و ھەشت كەسى تر يارمەتى مەلا مستەفا بەدن، لەوكاتەى ھىزەكە خەرىكى گەمارۆى ھەرنى، عەزەت عەبدولعەزىز ئەو تۆپەى لە شەرى پىشوتەر دەستى بەسەرداگىرابوو و ھەر لە ھەرفتئ جىگىركرابوو، بە وریايەوھ بۆ بۆردومانى ھەرنى بەكاربھىتئ.

بەوپیەى مەوداى نىوان ھەرنى و ھەرفتئ شەش ھەزار یارە دەبوو و

مەودای ھاویشتنی تۆپە کەش حەفت ھەزار یاردەبوو تۆپە کە پێویستی بە گواستەنەو نەبوو، بە گەیشتنی ھێزە کە ی مەلا مستەفا و تۆپارانێ عزەت عەبدولعەزیز، چە کدارانی دوژمن سەریان لێدەشیوا و پەرتەوازە دەبوون.

بەوشیو ھە یە پلانی بۆدانرا بوو مەلا مستەفا و ھێزە کە ی گەمارۆی ھەرنییان دا، عزەت عەبدولعەزیزیش تۆپارانێ دەستپێکرد، بەلام تۆپە کە بە پێچەوانە ی چاوەروانییەکان نە دە گەیشتە ھەرنی، مەلا مستەفا فەرمانی بە عزەت عەبدولعەزیز کرد تۆپە کە بگوازیتەو، لە نزیکتر جیگیری بکات و بەردەوامی بە تۆپارانکردن بدات، ئەو ھەندە ی مەلا مستەفا درێژە ی بە ئابلوقە کە دا، تۆپاران دەستی پێنە کردەو، دوا ی شەش کاتژمێر گەمارۆدانێ ھەرنی ھەوآل گەیشت سوپای دەوڵەت ھێرشێ کردۆتە سەر چیای پێرس، ناچار گەمارۆکە ھەلگیرا و بە خێرای خویان گەیان دەو ھە چیای پێرس.

بیانۆی ئەو ھە ی کە عزەت عەبدولعەزیز نەیتوانی پلانە کە جێھە جێ بکات ئەو ھەبوو، گواپە کاتیک فەرمانی گواستەنەو ھە ی تۆپە کە ی پێگەیشت، لە کاتی گۆرینی شوینی تۆپە کە ھەوآلیکی ناراست و بێ بنەمای گوئی لیبوو، ئەویش ئەو ھەبوو کە مەلا مستەفا دەستی لە گەمارۆدان ھەلگرتوو، بەبێ گویدان بە فەرمانی فەرماندە ی گشتی ھەوآلە بێبنەمایە کە ی بە گرینگتر لە فەرمانە کە زانیو و تۆپە کە ی ھەلگرتوو و بۆ شوینی پێشووتری گواستویە تیەو.

ئەو کارە ی عزەت عەبدولعەزیز یە کێک لە گەورەترین لێدانە کانبوو کە بەر پەیکەری ھیزی میلی کی کەوت، بە ئەندازە یە ک دەتوانین بڵین ھۆکاری سەرەکی ئەم شکستە ی فەرما ھە م کرد.

شەرى چىاي پېرس و پاشە كىشەى ھېزى بارزان

بەيانى رۆژى ۲۵ ئەيلولۇ ۱۹۴۵، سەرۆك مستەفا بارزانى لەگەل شەست كەس لەسەر ھىلىك بە مەوداى پىنج سەد يارده سەنگەر يانگرت و خۆيان بۆ شەر ئامادە كرد، ئەوكاتە چىاي پېرس لە ھەموولايە كەو ھەمارۆدرا بوو و ھېزىكى زۆر ھېرشىان دەستپىكردبوو، لەلای چەپەو ھەشیرەتى سورچى بە ۳۰۰ چەكدارەو ھېرشىان دەكرد و پاشە كىشەيان بە ھەلا ھەلى ژاژوكى كرد، لىواى ۵ بە پالپىشتى بۆردومانى ھەشت تۆپ و پىنج فرۆكە لەلای باشوورەو ھېرشى ھىنايە سەر چىاي پېرس، لەلای راستەو ھەشیرەتەكانى بەروارى، بەرئاشى، شەرەفانى و دۆسكى بە پىنجسەد كەسى چەكدارەو ھېرشىان كرد و لە دواوھش ھەشیرەتى زىيارى بە چوار سەد چەكدارەو ھېرشىان ھىنا.

سەرەراى تەواوى ئەو ھېرشانە شەر تا خۆرئابوون درىزەى كىشا، سەرۆك مستەفا بارزانى و چەكدارەكانى بە سوود وەرگرتن لە تارىكايى شەو لە زىي گەورە پەرىنەو و خۆيان گەياندە ھەرفتى، لەوئى ھىلىكى بەرگريان دامەزراند و ھەواليان بۆ شىخ ئەحمەد نارد، بۆ پاراستنى ھەشیرەتى بەرۆژى لە مەترسى بۆردومانى فرۆكە ھەرچى زوو گوند چۆل بكات و بەرەو پىشتەوئى چىاي شىرىن بۆ ناوچەى ھەشیرەتى شىروان بىروات، ئەم كارە ھەمان شەو ئەنجامدرا.

شەوى ۳۰ ئەيلول، ئەفسەر سەيد ھەزىز سەيد ھەبىدوللا ھەوالى نارد لەگەل سەيد موسلج و ژمارەيەك چەكدار لە كانى رەش (سەر سنوورى ئىران و عىراق) ئامادەى جىبەجى كردنى فەرمانەكانى فەرماندەى گشتىن. لە ھەلامدا سەرۆك مستەفا بارزانى فەرمانىدا بەرگرى لە پىگاي كانى رەش - كىلەشىن تا ئىران بكن.

رۆژی ٦ تشرینی یەكەمی ١٩٤٥ لەكاتیكدا هیزه چه كداره كان له چوار لاهه خهريكی بهرگری بوون، تهواوی ئیلی بارزان به بار و بهندیلهوه به ژن و پیاو، گهوره و بچوووك خۆیان گه یانده كانی رهش، لهوئ سهرۆك مستهفا بارزانی له گهڵ دوو سه د چه كدار له پشتی كاروانه كه وه ستانه وه، تا بهر به هیرشی دوژمن بگرن، لهوكاتهی ئیلی بارزان به رهو ئیران كهوته رێ سهرۆك فهرمانی بو تهواوی به ره كان نارد به رهو كیلهشین پاشاكشه بکهن، رۆژی ١١ تشرینی یەكەمی ١٩٤٥ كیلهشین كه دوا خالی سنووری ئیران و عیراقه له لایهن ئیلی بارزانه وه به جێ هیلرا، لهكاتیك دوا تۆپه كانی سوپای عیراق ئاپۆرای كۆچه ره كانی بهریده كرد، ئیلی بارزان گه یشته نیو خاکی ئیران.

باشکۆی زانیاری و پێناسەکان

۱- **حزبی هیوا،** سالی ۱۹۳۹ بەشیۆهیهکی نەپتی لەلایەن چەند پۆشنبیریکی کورد بە سەرۆکایەتی پەفیک حەلمی دامەزرا، سالی ۱۹۴۴ لە کۆنفرانسی گشتی حزب لە شاری کەرکوک بەهۆی ناکۆکی ناوخی حزبە کە بوو بە دوو پارچە و دواتر بەتەواوی هەڵۆهشایهوه.

• شۆرشى دووهمى بارزان ۱۹۴۳ - ۱۹۴۵ هۆکار و دەرەنجامەکان، د. مستەفا محەمد کەریم، (هەولێر - چاپخانەى رۆکسانا - ۲۰۲۲).

۲- **سێر کیناهان کۆرنوالیس** - Kinahan Cornwallis (۱۸۸۳-۱۹۵۹)، لە نیوان سالانى (۱۹۴۱-۱۹۴۵) بالیۆزی ئینگلیز بووه لە عێراق.

۳- **ولاتانى هاوپهیمانی جەنگى دووهمى جیهانى** (۱۹۳۹ - ۱۹۴۵) کە بە (موتەفقین) ناسراون، ولاتە سەرەکییەکانی ئەم هاوپهیمانییە پیکهاتبوون لە: ئەمریکا، یه کیتی سوڤیهت، بەریتانیا و فەرەنسا، ئەم ولاتانە لە شەری جیهانى دووهمدا بەرامبەر ولاتانى (تەوەر) وهستابوونەوه کە پیکهاتبوون لە ئەلمانیای نازی، ئیتالیا و ژاپۆن.

۴- **نووری سەعید** (۱۸۸۸-۱۹۵۸)، لە دایکبووی شاری بەغدا، لە ماوهی سالانى ۱۹۳۰ تا ۱۹۵۸ چوارده جار بووه تە سەرۆک وهزیرانى عێراق، تا ئەوکاتەى لە ئەنجامى شۆرشى ۱۴ تەمووزى ۱۹۵۸، لە ریکهوتى ۱۵ تەمووزى ۱۹۵۸ لە لایەن شۆرشگێرانەوه کۆژرا.

• بايوگرافىای ئەفسەرانى کورد، عەقیدی تۆپچی فەیسەل رەسول خۆشناو، بەشى یه کەم، چ ۱، (هەولێر - چاپخانەى رۆژههلات - ۲۰۱۸)، ل ۱۱۰.

۵- ماجد مستەفا مەحمود (۱۸۹۶-۱۹۷۴)، لە دايكبووى شارى سلېمانىيە، دوای دەستپېكردىنى شوڤشى شېخ مەھودى ھەفید، ئەركەكەى لە سوپای عوسمانى جى ھېشتووھە و پەيوەندىي بە ھىزەكانى شېخ مەحمودھە کردووھ، لە نيوان سالانى ۱۹۳۹ تا ۱۹۴۲ ئەندامى حزبى ھىوا بووھ، لە ماوھى شوڤشى دووھى بارزاندا لە نيوان سالانى ۱۹۴۳ - ۱۹۴۴ لە كابينەى ھەشتەمى وەزارەتى نوورى سەعید وەزىرى دەولەت بووھ. مەليك مەحمود لە وەسفى ماجددا دەلېت: زمانى ماجد وەك زمانى باپىرى لووسە، چەند جار لە زەمانى بابانەكاندا ئەوھندە بابانەكانى ھەلخەلەتاندووھ، تا زمانىان بىرى، بۆيە پېويستە زمانى ماجدیش بېردرېت. • بايوگرافىاي ئەفسەرانى كورد، عەقىدى تۆپچى فەيسەل رەسول خۆشناو، بەشى يەكەم، چ ۱، (ھەولېر - چاپخانەى رۆژھەلات - ۲۰۱۸)، ل ۱۲۰؛ بارزان و نەينىيەكانى، مەعروف قەرەداغى، (چاپخانەى مارف - بەغدا - ۱۹۵۹)، ل ۳۱.

۶- عەزەت عەبدولعەزىز عەبدولەتيف كەتانى (۱۹۱۲-۱۹۴۷)، لە دايكبووى شارى دھۆكە، ئەندامى حزبى ھىوا بووھ و سالى ۱۹۳۴ كۆلېژى سەربازى بە پلەى مولازمى دووھ تەواو کردووھ، لە نيوان سالانى ۱۹۴۳ تا ۱۹۴۵ يەكېك بووھ لە فەرماندەكانى شوڤشى دووھى بارزان و سالى ۱۹۴۵ يەكېك بووھ لە دامەزرېنەرانى لېژنەى ئازادى، ھەمان سال دوای نىسكۆى شوڤشى دووھى بارزان چووھتە رۆژھەلاتى كوردستان و سالى ۱۹۴۶ دوای دامەزرانى كۆمارى كوردستان بە پلەى عەقىد بوھتە يەكېك لە فەرماندەكانى سوپای كۆمار، دوای تېكچوونى كۆمارى كوردستان، سالى ۱۹۴۷ گەراوھتەوھ باشوورى كوردستان و خۆى رادەستى حكومەتى عىراق

کردۆتەوه، دواى خۆرادەستکردنەوهى له پێکهوتى ۱۹ى حوزەيرانى ۱۹۴۷ له بەندیخانەى ناوەندیى بەغدا له سێدراھ دراوه.

• ئەرشىفى دەستەى ئىنسکلۆپىدیاى پارتى ديموکراتى کوردستان.

۷- سەيد عەزىز سەيد عەبدوڵا شەمزىنى (۱۹۱۹-۱۹۹۹)، سالى ۱۹۲۵ له گەل بنەمالەكەى له تورکياوه هاتۆتە باشوورى کوردستان و له گوندی باتاس نيشته جیپوونه، سالى ۱۹۳۸ زانکۆى سەربازى له بەغدا تەواو کردووه، سالى ۱۹۴۰ پهيوه‌ندیى به پریزه‌کانى حزبى هیاووه کردووه، سالى ۱۹۴۳ له شۆرشى بارزان، له‌لایەن حکومه‌تى عێراقه‌وه ده‌کرێتە ئەفسه‌رى په‌يوه‌ندیى، سالى ۱۹۴۵ دواى شکستى شۆرشى دووه‌مى بارزان ده‌چیتە پوژژه‌لاتى کوردستان، سالى ۱۹۴۵ ده‌بیته‌ ئەندامى حزبى ديموکراتى کوردستانى ئێران، دواى دروستکردنى کۆمارى کوردستان له مهاباد ده‌بیته‌ ئەفسه‌رى سوپای کۆمار، سالى ۱۹۵۹ له شارى لىنینگراد پرونامه‌ى دکتۆرای میژوو وه‌رده‌گریت و هه‌مان سال ده‌گه‌رێتەوه عێراق و به‌پله‌ى موقه‌ده‌م ده‌چیتەوه نێو پریزه‌کانى سوپا، سالى ۱۹۵۹ له کۆنگره‌ى چواره‌م و سالى ۱۹۶۱ له کۆنگره‌ى پینجه‌مى پارتى ديموکراتى کوردستان ده‌بیته‌ ئەندامى کۆمیتەى ناوەندیى حزب، دواتر سالى ۱۹۶۴ دواى په‌يوه‌ندیکردنى به‌ گرووپه‌كەى مه‌کته‌بى سیاسى له کۆنگره‌ى شه‌شمى پارتیدا له‌ حزب وه‌رده‌کریت، سالى ۱۹۹۱ ده‌چیتەوه پوژژه‌لاتى کوردستان و سالى ۱۹۹۹ له شارى ورمى کۆچى دواى ده‌کات.

• ئەرشىفى دەستەى ئىنسکلۆپىدیاى پارتى ديموکراتى کوردستان.

۸- ئەمىن رەواندزى (۱۸۹۸ - ۱۹۵۵)، لەدايكبووى شارى رەواندزە، خویندىنى سەربازىيە لە شارى ئەستەمبۆل تەواو کردوو، بەشدارى شوپشى شېخ مەحمودى کردوو و يەككىڭ بوو لە ئەندامە كاراكانى حزبى ھىوا، سالى ۱۹۵۵ لە بەغدا كۆچى دوايى کردوو.

• بايوگرافىيە ئەفسەرانى كورد، عەقىدى تۆپچى فەيسەل رەسول خوشناو، بەشى يەكەم، چ، ۱، (ھەولير - چاپخانەى رۆژھەلات - ۲۰۱۸)، ل ل ۲۰۹، ۲۱۰.

۹- مستەفا مستەفا خوشناو (۱۹۱۲-۱۹۴۷)، لە دايكبووى شارى بيتواتەيە، سالى ۱۹۴۳ زانكووى سەربازى بەغداي بە پلەي مولازمى دووھ تەواو کردوو، ئەندامى سەركردايەتى حزبى ھىوا بوو و سالى ۱۹۴۵ يەككىڭ بوو لە ئەندامانى دەستەي دامەزرينەرى ليزنەي ئازادى، سالى ۱۹۴۵ لە شوپشى دووھى بارزان ئەركى فەرماندەيى بەرەي ميڤگەسوڤ رەواندزى پيڤيڤدراو، سالى ۱۹۴۵ دواي نىسكووى شوپشى دووھى بارزان چووھتە رۆژھەلاتى كوردستان و دواي دامەزرانى كوومارى كوردستان سالى ۱۹۴۶ يەككىڭ بوو لە فەرماندەكانى سوپاي كوومار، ھەمان سال دواي دامەزرانى "پارتى ديموكراتى كورد" بۆتە ئەندامى يەدەگى كووميتەي ناوھندى پارتى، دواي تيكچوونى كوومارى كوردستان، سالى ۱۹۴۷ گەراوھتەوھ باشوورى كوردستان و خووى پادەستى حكومەتى عىراق كوردتەوھ، دواي خوڤادەستەكردنەوھى لە ۱۹ى حوزەيرانى ۱۹۴۷ لە بەنديخانەي ناوھندي بەغدا لە سىدراھ دراوھ.

• ئەرشيفى دەستەي ئىنسكلوڤيدىي پارتى ديموكراتى كوردستان.

۱۰- میرحاج ئەحمەد تاهیر ئاكرهیی (۱۹۰۵-۱۹۸۸)، يەككە بوو لە دامەزرینەرانی حزبى هیوا، سالى ۱۹۳۵ كۆلیژی سەربازی بەغداى بە پەلەى مولازمى دووهمى تۆپخانە تەواو کردوو، سالى ۱۹۴۵ يەككە بوو لە ئەندامانى دەستەى دامەزرینەرى لیژنەى ئازادى، هەمان سال دواى نىسكوۆ شۆرشى دووهمى بارزان چوو تە پۆژھەلاتى كوردستان و دواى دامەزرانى كۆمارى كوردستان سالى ۱۹۴۶ يەككە بوو لە فەرماندەكانى سوپاى كۆمار و فەرماندەى بەتالیونی سىی هیزی بارزان بوو، سالى ۱۹۴۶ يەككە بوو لە ئەندامانى دەستەى دامەزرینەرى پارتى دیموکراتى كورد، لە يەكەم كۆنگرەى دامەزراندنى پارتى بۆتە ئەندامى كۆمیتەى ناوەندى، سالى ۱۹۴۷ يەككە بوو لە هەقئالانى بارزانى بۆ يەكیتى سۆقیەت، سالى ۱۹۴۸ بەشدارى كۆنفیرانسى باكۆى کردوو و كراوتە ئەندامى سەركردایەتى، سالى ۱۹۵۸ ھاوړی لە گەل جەنەرال مستەفا بارزانى لە يەكیتى سۆقیەتەو گەراوتەو بەغدا و سالى ۱۹۸۸ ھەر لە بەغدا كۆچى دواى کردوو.

• ئەرشىفى دەستەى ئىنسكلۆپىدىاى پارتى دیموکراتى كوردستان.

۱۱- شىخ لەتيف شىخ مەحمود (۱۹۱۷-۱۹۷۲)، لەدايكبووى شارى سلیمانىيە، يەككە لە دامەزرینەرانی كۆمەلەى براىەتى سالى ۱۹۳۱، لە كۆنگرەى يەكەم و دامەزراندنى پارتى دیموکراتى كورد سالى ۱۹۴۶ لەسەر پىشنيارى سەرۆك مستەفا بارزانى كراوتە جیگرى يەكەمى سەرۆكى حزب، سالى ۱۹۷۲ لە شارى بەغدا كۆچى دواى کردوو.

• ئەرشىفى دەستەى ئىنسكلۆپىدىاى پارتى دیموکراتى كوردستان.

۱۲- كۆمەلەي ژيانەوھەي كورد، لە ۱۶ ئەيلوولۇ ۱۹۴۳ لە شارى مەھابادى رۆژھەلاتى كوردستان دامەزراو، ئەم كۆمەلەيە لە ئابى سالى ۱۹۴۶ بوھتە حزبى ديموكراتى كوردستان.
• بارزانى و بزوتنەوھەي رزگاربخوازى كورد، مسعود بارزانى، بەرگى يەكەم ۱۹۳۱-۱۹۵۸، (ھەولير-۲۰۱۲)، ل ۱۶۸.

۱۳- كۆمەلەي خۆيبوون، لە تشرىنى يەكەمى سالى ۱۹۲۷ دواي خو ھەلۆھەشاندنەوھەي كۆمەلەي تەعالى كوردستان، تەشكىلاتى كوردستان، مىللەتى كورد و كۆمەلەي ئىستىقلال لە دامپنى چىاي ئارات دامەزراو و بارەگاكەي لە شارى ھەلەبى سوريانا.
• جنبش مىلى كرد، كرىس كوچرا، ت. ابراهيم يونسى، (انتشارات نگاه-تهران-۱۳۷۷)، ص ۱۱۵.

۱۴- بەكر ەبدولكەرىم ەبدولواھىد ئاغاي ھەويژى (۱۹۱۴-۱۹۹۹)، لە شارى كوئى لەدايكبوو، سالى ۱۹۳۶ كوئىژى سەربازى تەواو كردوو، دواي دامەزرانى حزبى ھىوا بوووھتە ئەندامى ئەو حزبە، سالى ۱۹۴۳ وازى لە سوپا ھىناو و پەيوەندى بە رىزەكانى شوپشى دووھمى بارزانوھە كردوو، سالى ۱۹۴۵ دواي نىسكوئى شوپشى دووھمى بارزان چووھتە رۆژھەلاتى كوردستان و دواي دامەزرانى كوومارى كوردستان سالى ۱۹۴۶ يەكئەك بووھ لە فەرماندەكانى سوپاي كوومار و فەرماندەي بەتالىوئى يەكى ھيژى بارزان بوو، دواي كەوتنى كوومارى كوردستان سالى ۱۹۴۷ گەراوھتەوھ باشوورى كوردستان، سالى ۱۹۶۲ پەيوەندى بە شوپشى ئەيلوولەوھە كردوو، سالى ۱۹۶۴ بوئە ئەندامى ئەنجوومەنى سەركردايەتى شوپش، سالى ۱۹۹۹ لە شارى سلېمانى كوچى دواي كردوو.

١٥- محەمەد مەحمود محەمەد حیلمی، ناسراو بە محەمەد قودسی (١٩٢٢-١٩٤٧)، لەدایکبوی شاری قودسە، سالی ١٩٤٣ کۆلیژی سەربازی بە پەلی مولاظمی دووهم تەواو کردوو، سالی ١٩٤٤ بەشداری شۆرشێ دووهمی بارزانی کردوو و سالی ١٩٤٥ یەکیک بوو لە دامەزرێنەرانی لێژنەی ئازادی، دواي نەسکۆی شۆرشێ دووهمی بارزان چوووەتە پۆژەهلای کوردستان و دواي دامەزرانی کۆماری کوردستان سالی ١٩٤٦ یەکیک بوو لە فرماندەکانی سوپای کۆمار، سالی ١٩٤٦ یەکیک بوو لە ئەندامانی دەستەي دامەزرێنەری پارتي دیموکراتی کورد، سالی ١٩٤٧ لە بەندیخانەي ناوەندی بەغدا لە سێدارە دراو.

- ئەرشیفی دەستەي ئینسکلۆپیدیای پارتي دیموکراتی کوردستان.

١٦- مسعود بارزانی لە کتییی بارزانی و بزووتنەوہی رزگاربخوازی کورد، دابەشکردنی بەرەکان و فرماندەکانیان بەم شیوہیە دەنووسیت: بەرەي رۆژەهلای، مێرگەسۆر و برادۆست، مستەفا خۆشناو فرماندەي بەرە - محەمەد قودسی یاریدەدەر. بەرەي ئامیدی، عزەت عەبدولعەزیز فرماندەي بەرە - عەبدولحەمید باقر یاریدەدەر. بەرەي ئاکری، شیخ سلیمان بارزانی فرماندەي بەرە و ئەفسەرئیکش یارمەتییدات.

- مسعود بارزانی، بارزانی و بزووتنەوہی رزگاربخوازی کورد، بەرگی یەکەم ١٩٣١-١٩٥٨، ل ١٣٨.

١٧- محەمەد رەفیع عارف ئەمین (١٩٠٨-١٩٩٢)، دوايين سەرۆک ئەرکانی سوپای عێراقە لە سەردەمی پاشایەتی.

- مائپەری ویکپیدیا.

۱۸- محەممەد سەئىد ئەفەندى، كۆرىمىز مەجىد كۆرى حاجى ئەحمەد قەزاز (۱۹۰۴-۱۹۵۹)، لە داىكبووى شارى سلېمانىيە، لە نىوان سالانى ۱۹۴۴ تا ۱۹۵۶ بوو تە مۆتەسەرىفى لىواى ھەولېر لە سەردەمى پاشايەتى.

• مالىپەرى ويكىپىدىا.

۱۹- ئىسماعىل نامىق، لە نىوان سالانى ۱۹۴۴ تا ۱۹۶۶، لە سەردەمى ھەردوو كابىنەى ھەمدى پاچەچى و تۆفيق سەعدى، ھەزىرى بەرگرى حكومەتى پاشايەتى عىراق بوو.

• مالىپەرى ويكىپىدىا.

۲۰- سالىح سائىب جبورى (۱۸۹۸ - ۱۹۹۳)، لە داىكبووى شارى بەغدايە، خويىندى سەربازى لە خويىندىگانى بەغدا و ئەستەمبۆل تەواو كىردوو، سالى ۱۹۱۵ پەيوەندى بە سوپاى عوسمانىيە ھەردوو، سالى ۱۹۲۱ دوای دامەزراندنى سوپاى پاشايەتى عىراق پەيوەندى بە سوپا ھەردوو، سالى ۱۹۴۴ تا ۱۹۵۱ كراو تە سەروك ئەركانى سوپاى پاشايەتى عىراق، دواتىر وازى لە كارى سەربازى ھىناو.

• مالىپەرى ويكىپىدىا.

۲۱- جەلال ئەمىن مەحمود (۱۹۱۱-۲۰۰۴)، ھەرچووى كۆلېژى سەربازىيە، يەككە بوو لە دامەزرېنەرانى حزبى ھىوا، سالى ۱۹۴۵ بە شدارى شۆرشى دووھى بارزانى كىردوو، سالى ۱۹۴۶ دوای دامەزرانى كۆمارى كوردستان لە مەھاباد چوو تە رۆژھەلاتى كوردستان و لە سوپاى كۆمار پەلە عەقىدى پىدراو.

• بایوگرافیای ئەفسەرانى كورد، عەقىدى تۆپچى فەيسەل رەسول خۆشناو، بەشى يەكەم، ١، (هەولێر - چاپخانەى رۆژھەلات - ٢٠١٨)، ل ١٩٤؛ شۆرشى دووھمى بارزان ١٩٤٣ - ١٩٤٥ ھۆكار و دەرهنجامەكان، د. مستەفا محەمەد كەرىم، (هەولێر - چاپخانەى رۆكسانا - ٢٠٢٢).

٢٢- ئەسەد خۆشەوى ئاوديش (١٩١٨-١٩٧٧)، لەدايكبووى پارێزگای هەولێر، سالى ١٩٣٦ بەرپرسی بنكەى پۆلىسى بىرەكەپرە بوو، سالى ١٩٤٣ پەيوەندى بە شۆرشى دووھمى بارزانەو كەردوو، سالى ١٩٤٥ دواى نىسكۆى شۆرش، ئاوارەى رۆژھەلاتى كوردستان بوو، سالى ١٩٤٦ دواى دامەزراندنى كۆمارى كوردستان لە مەھاباد يەكێك بوو لە فەرماندەكانى سوپای كۆمار، سالى ١٩٤٧ دواى كەوتنى كۆمارى كوردستان لە گەل سەرۆك مستەفا بارزانى و ھەفالانى لە پێكردنىكى مێژوویدا چوو تە يەكێتى سۆڤیەت، لە پێكەوتى ٦ تشرینى يەكەمى ١٩٥٨ ھاوڕۆى لە گەل سەرۆك مستەفا بارزانى لە يەكێتى سۆڤیەتەو گەراو تەو عێراق و دواتر لە سەر فەرمانى سەرۆك مستەفا بارزانى جارێكى تر گەراو تەو يەكێتى سۆڤیەت بۆ ھینانەو ھى تەواوى ھەفالانى بارزانى و خێزانەكانیان بۆ باشورى كوردستان، سالى ١٩٦١ بەشداریى شۆرشى نەتەوھى ئەیلوولى كەردوو، سالى ١٩٦٢ فەرماندەى لەشكرى بادینان بوو، سالى ١٩٧٥ دواى نىسكۆى شۆرشى ئەیلوول ئاوارەى ولاتى ئێران بوو و لە پێكەوتى ٣١ ئيارى ١٩٧٧ ھەر لەو ولاتە كۆچى دواى كەردوو.

• ئەرشىفى دەستەى ئىنسكلۆپىدىاى پارتى ديموكراتى كوردستان.

۲۳- ھەمدى عەبدوللوهھاب روشدى پاچەچى (۱۸۸۶-۱۹۴۸)، لە شارى بەغدا لەدايك بووه، سالى ۱۹۰۹ كۆليژى مافى لە شارى ئەستەمبۆل تەواو كىردووه، لە نيوان سالانى ۱۹۴۴ تا ۱۹۴۶ سەرۆك وەزيرانى عىراق بووه لە سەردەمى پاشايەتيدا.

• شۆرشى دووھەمى بارزان ۱۹۴۳ - ۱۹۴۵ ھۆكار و دەرهنجامەكان، د. مستەفا محەمەد كەرىم، (ھەوليئر - چاپخانەى رۆكسانا - ۲۰۲۲).

۲۴- بەئىننامەى ئەتلەنتىك ۱۹۴۱، بەياننامەىيەكى ھاوبەشى نيوان وينستون چەرچل وەزىرى بەرگرى ئەوكاتى بەرىتانيا و فرانكلين رۆزفيلت سەرۆكى وىلايەتە يەكگرتووھەكانى ئەمريكايە، ئەم بەياننامەىيە دواتر لە كۆنفرانسى ولاتانى ھاوپەيمانى جەنگى دووھەمى جىھانى پەسەند كرا و سالى ۱۹۴۲ لە راگەيەنراوئىكى نەتەوہ يەكگرتووھەكان چەسپىنرا، پەيماننامەكە جەخت لەسەر مافى چارەنووسى نەتەوہكان دەكاتەوہ.

• مالىپەرى وىكىپىديا.

ده قی له بهرگیراوی په رتووی
"ئه سرار بارزان"
به زمانی فارسی

اسرار بارزان

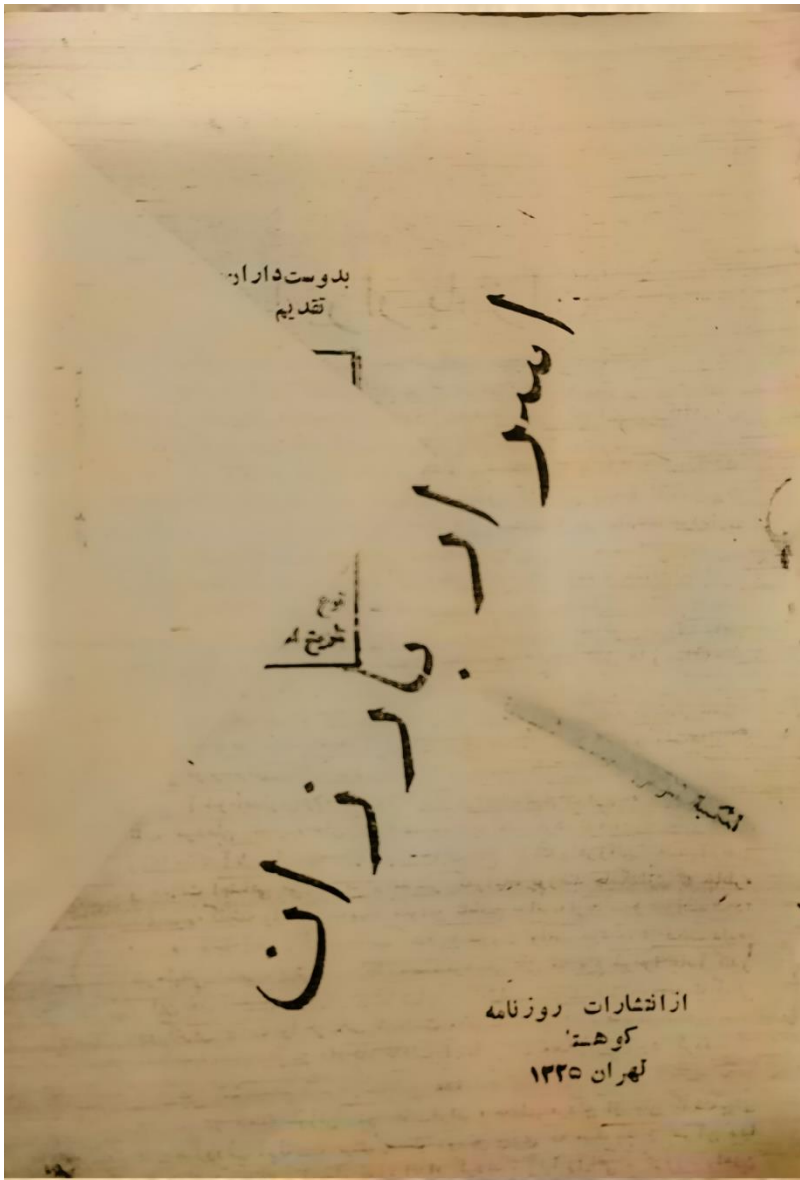
مجلس دکتر اسمعیل اردلان

از انتشارات روزنامه کوهستان

قیمت ۲۰ ریال

تهران - اسفند ماه ۱۳۲۵

چاپخانه مظاهری

اسرار بارزان

میگویند چنگ جهانگیر اخیر بر سرآزادی بیاهد ،
میگویند آنبه کشت و کشتارو این همه خسارت برای این بود که اهریمن
استبداد و قلدری از دیای متمدن وخت بریندد .

میگویند دول مقتدر با هم هم عهد و پیمان شدند تا بدلیا ثابت نمانند که
بنی نوع بشر برای سرکوبی منجاوزین و کسانی که بخوانند با اکتاه بقدرت
خود حقوق جامعه ضعیفی را با بیال نمانند از هیچ فداکاری تا نیل بمقصود خودداری
نی کند .

میگویند از این پس حقوق ملل کوچک محترم شمرده شده و عدالت اجناسی
بر قرار خواهد گردید .

ولی آیا از این همه ادعا که هرروز از زبان زمامداران بزرگ دنیای
شنویم و هر کدام برای بودن گوی سبقت از حریف، عبارات نطق ها و بیانه های
خود را چرب تر و دلیا پسندتر می کنند ، تا بحال حقیقتی آشکار شده ؟
آیا تا بحال یکی از این دول بزرگ بحضایت واقعی يك توده ضعیف برخاسته ؟
آیا ملل ضعیف تا بحال چیزی بیش از بازیچه دول بزرگ و آلت های کم
و بیش مونر برای چنگ های زرگری آنان بوده است ؟

آیا زمامداران بزرگ دنیا واقعا گمان میکنند اظهارات فریبنده آنان در اعناق
قلب مردمان رنج دیده جای گرفته و باور خواهند کرد که این مردان بزرگ
واقعا سنک آنان را بسینه میزنند؟ یا تجارب تلخ گذشته را هر زمان که نام آزادی
و عدالت اجناسی می شنوند از مدنظر گذرانیده بوزخند جانگدازی که خاطره
های صوم گذشته را زیاد می آورد نثار این ناطقین سیاستمدار دلسوز خواهند نمود؟
در دنیا آشوب غریبی است. همه چیز صورت واقعی خود را از دست داده،
بهر حقیقتی لباسی عاریتی می پوشانند . اگر ضعیفی حق مشروع خود را تقاضا کند و
و این حق با منتفع زورمندی تماس باید تقاضای او را چنان جلوه میدهند که گویی
بزرگترین جنایت را مرتکب شده است .

ضعیف باید در « دادگاه عدالت اجناسی » محکوم و نابود گردد

در منطقه بارزان ، در خاک عراق ، عده ای مردان از جان گذشته برای
بدست آوردن آزادی ، برای بدست آوردن چیزی که میگویند بر سر آن دنیا
چند سال در چنگ و اهدام بوده اقدام کرده اند . آنها را یاغی - شرور - راهزن

- ۳ -

و خوانده باهدام معکومشان کردند تا بناچار زاد ناه مقدس خود را ترک
و بایران پناهنده شدند .
کسی نکفت که شورش بارزان برای آزادی بوده کسی آنها را آزاد بخواه
نماید .

برای خفه کردن صدای حق طلبی آنان با اقداماتشان انواع پیرایه ها بستند
تا حقیقت بر جهانیان مکتوم و پوشیده بماند .
مادر این سلسله یادداشت‌ها می‌خواهیم بر روی اسرار بارزان برداشته حقایق
را جهانیان اعلام داریم باشد که نسخه‌ای از این نوشته‌ها بدست طرفداران
آزادی افتد شاید معنی « عدالت اجتماعی » را در عمل دریابند .

چند سال بعقب برگردیم

در سال ۱۹۳۱ ، پس از آنکه ترک‌ها آسوربهارا از ترکیه خارج کردند ،
دولت انگلیس اینطور نظر داشت که آسوری‌های رانده شده از ترکیه در منطقه
بارزان سکونت اختیار نمایند .

این امر به سائقین بارزان خوش نی‌آمد و بهیچ وجه حاضر قبول این تقاضا
نی‌بودند ناچار جنگ بین آسوری و بارزانی در گرفت چون آسوربها بخودی خود
نی‌توانستند بخاک بارزان دست بایند بتوصیه دولت انگلیس از طرف
دولت عراق تعویت شده جنگ عشارچای خود را بجنگ « بارزان بادولت عراق »
داد و در نتیجه شیخ‌های بارزان با عایله خود ناچار بفرار بخاک ترکیه شدند .

دولت‌های ترکیه و انگلیس و عراق بر سر این مهاجرت قرار بر این
گذارند که آنها را عفو نموده بحمل خود اعاده دهند . با این قول و قرار
پناهندگان از ترکیه خارج شده بمراق مراجعت نموده به موصل رسیدند ولی
بر خلاف وعده و قول قبلی بجای اینکه آنها را بحمل اصلی خود عودت دهند
به ناصریه تبعیدشان کردند . مدت تبعید بازده سال کشید که چهار سال آن در
شهرهای ناصریه - حله - دیوانیه - کرکوک - آلتون کوبری و هفت سال
در سلیمانیه بود . مجموع تبعید شدگان از زن و مرد و بچه ۸۶ نفر بودند .
شیخ احمد رئیس مذهبی طایفه بارزان و ملا مصطفی برادر کوچکتر او آنی
از فکر بارزان خاقل نبوده از این جهت در مدت توقف در سلیمانیه ملا مصطفی
توانست با افکار میلیون کرده تاس کامل یافته و دریافت که می‌تواند از کسک‌های
گرایبهای آنان در مواقع مقتضی استفاده نماید تا اینکه در یازدهم ژوئن سال ۱۹۴۲
وسایل فرارش فراهم و ملا مصطفی توانست با طی طریق از راه پنجوبین خود
را پیاده در عرض یک هفته به بارز برساند .

چند کلمه از وضعیت بارزان

بارزان منطقه ایست صعب العبور که از شمال بخاک ترکیه محدود و از
شرق در قسمت کسی با ایران همجواری بجه حدود شریفش منطقه برادوست
ورواندز عراق میباشد از جنوب مقره و از مغرب حدادیه و دوهک آن را محدود
می‌نمایند .

- ۴ -

پهنای آن از رواندز تا عبادیه سه روز سواره راه است و از شمال جنوب را دور روز و نیم میتوان پیبود. جمیت آن در حدود ۲۵ هزار نفر و دارای تقریباً ۳۵۰ دهکده میباشد قسمت جنوبی بارزان گرمسیر و قسمت شمالی آن سردسیر و کوهستانی است زراعت غلات کدوم و جو و برنج خیلی کم ولی میوه های آن مانند انگور و سیب و کلابی و شیره نسبت قابل ملاحظه است.

رابطه تجارنی این منطقه با شهرستان موصل و صادرات آن عبارت از پوست - مازوج - انچوک - تخم کنگر میباشد حیوانات اهلی آنجا را بیشتر بز تشکیل داده گوسفند کم و گاو بسیار کم است و از لحاظ کوهستانی بودن منطقه اسب کم ولی فاطر و الاغ قابل استفاده تر و بیشتر پرورش می یابند. سکنه بارزان مردمانی مسور و صریح اللبجه میباشد دروغ کلتن در میان آن ها قدغن است ولی برای مصالح خود اگر به خارجیان دروغ بگویند مجازند. ایمان عجیبی به شیخ خود دارند. مذهب آنها تسنن و تابع طریقه نقشبندی هستند.

عقد بارزان مکانی است مورد احترام که شیوخ بارزان در آنجا دفن میکردند در عقد بارزان ذکوة شرمی جمع آوری شده بقفرا تقسیم میگردد از این جهت در منطقه بارزان تقیر بسیار کم است.

در زناشویی میان بارزانیان هیچگونه تشریفاتی نیست فقط باید مرد و زن یکدیگر را دوست داشته باشند اگر مرد تنها زن را دوست داشته باشد کافی نیست. پس از اینکه زن و مردی یکدیگر را دوست داشتند مراتب را به اطلاع شیخ میرسانند شیخ هر دو را طلب میکند پس از اینکه هر دو به دوستی یکدیگر اترار کردند آنها را نزد قاضی میفرستد که عقد را جاری نساید. هنگامی که زن و مرد یکدیگر را دوست داشتند اگر هم والدین موافق باشند در جریان امر موثر نیست و عقد جاری خواهد شد.

بدین طریق میثاق گفت در این ناحیه کوهستانی طبیعت این موافقت را را نشان داده که اگر زن و مرد از سمت آزادی محرومند اقلا در آهوش محبت یکدیگر قرار دارند و از همین نظر است که اعمال نا مشروع بوقوع نییبودند و اگر عمل متنافی همتی انجام گیرد کثیر آن اعدام است.

هر فرد بارزانی دارای ملك و حشم است در منطقه بارزان مالك بزرگ و حتی مالکی که دارای يك ده ششدهك باشد دیده نمیشود شیخ هم باتمام نفوذ و احترامی که دارد فاندك بوده فقط تلمه باغی دارد.

مردمان بارزان مایل به اطاعت هیچ دولتی نه انگلیس، نه ترك و نه عرب نبوده و از این جهت است که اغلب جنگهای خونین در ناحیه بارزان در گرفته است.

روش ملا مصطفی

پس از فرار از سلیمانیه، ملا مصطفی با سه نفر بارزایی مسلح خود را به منطقه بارزان رسانید.

ملا مصطفی مردی است متوسط القامه و خوش اندام. بیشانی بهن، چشان درشت، ابروهای پیوست و رنگ گندم کونش قیامه نجیب و مردانه اش را آشکار و هنگامیکه بسخن می‌آید صراحت لہجه اش از باطنی پاک و منزہ حکایت مینماید.

ملا مصطفی مردی است روشنفکر که زبان‌های کردی - عربی و فارسی را خوب میداند و بزبان های انگلیسی و ترکی هم آشناست. شخصی است درستکار و صریح اللہجه و بسیار معتقد بلیت خود، مردی است فهمیده و با منطق و در قضایایی که پیش‌آید مایل است حتی المقدور راه مسالمت آمیز و عاقلانه‌ای پیش گیرد.

ملا مصطفی که اکنون در حدود چهل و سه سال از عمرش میگذرد بعضی ورود به بارزان رویه مسالمت آمیز خاصی بادولت پیش گرفت. باب مکاتبه را بانایندہ حکومت مقیم بارزان باز نمود و در مکاتبات خود پیوسته متذکر شده می‌نوشت:

«مراجعت من به بارزان برای باغی گری نیست، من بقصدراهنوی و آدم کشی نیامده ام بلکه خواهان یک زندگانی آسوده در منطقه بارزان هستم و میخواهم باخانواده خود آزادانه زندگی کنم.»

ولی دولت باظہارات وی وقت نگذارده قوای تأمینیه را مامور تعقیب نموده دستورهم داد تاخانواده مشارالیه را که تاآن هنگام درسلیمانیه بودند به حله واقع در ناحیه جنوبی بغداد حرکت دهند.

ملا مصطفی بهیچ وجه نیخواست بقوای دولتی تعرضی بنماید ازاین جهت از هر گونه احتمال تماس و تصادفی خود داری میکرد ولی در ضمن سران و افراد عشیرت خود را جمع آوری می‌نمود و بازهم نظریات قبلی خود را بوسیله مکاتبات مجدد با اولیای دولت تأیید می‌نمود ولی دولت بهیچ وجه در رویه خود تغییری نداده بر شدت تعقیب بوسیله قوای مسلح میافزود.

این مساجت دولت، ملا مصطفی را مجبور ساخت که مقدمات شورش را فراهم سازد.

مقدمات شورش

ملا مصطفی دشمنان زیادی در میان عشایر داشت ازاین جهت لازم میدادست آنها را متوجه افکار نوین خود نموده خصومت های گذشته را از میان برداشته همگی را در اطراف یک هدف مقدس ملی جمع نماید. بنابراین با آنها هم باب مکاتبه را باز کرده و مقصود خود را با آنها فہمائید که نظر خاصی در این شورش نیست و هدف این است که بنیان ظلم و استبداد برافکنده شده آسایش در منطقه بارزان تأمین گردد و سایر نواحی کرد نشین عراق از زیر سلطه ناعدالتی خارج و شالوده «آزادی کردستان» ریخته شود.

با این ترتیب ملا مصطفی موفق شد که اعتماد کلیه عشایر را بسنطور غامی خویش جلب و آنان را دوست خود و موید شورش بارزان گرداند.

اقدام دیگر ملا مصطفی، پس از جمع آوری مردان عشیرت خود، جمعیتیان

- ۶ -

اساسی و دستورات لازم به آنها بود در این قدم مشارالیه توانست از حرکت مردان خود اطمینان حاصل نماید زیرا بنحوی آنها را متوجه اهمیت حرکت نموده و قهراً بنده بود که در این جنگ جنگ مرگ یا زندگی است.

حزب هیوا

آوازه اقدامات ملامصطفی در تمام نواحی کردستان عراق پیچید. ملیون واحزاب سیاسی سری روشنفکران کرد عراق مصمم شدند که حرکات شورشی بارزان را تأیید نموده بسط و توسعه دهند.

بزرگترین حزب سیاسی کرد در این موقع حزب هیوا (امید) بود این حزب با کمال شجاعت شورش بارزان را تأیید می کرد و دادخواست هائی را که حاکی از مظلومیت شورشیان و دعاوی حق آنان بود به نمایندگان دول اجنبی و دولت عراق تسلیم و ضمن بیانیه های متعدد افکار عمومی را متوجه حقایق اوضاع می نمود.

دامنه عملیات توسعه می یافت حکومت های عراق و انگلیس دچار نگرانی شده بودند زیرا بیم آن میرفت که تمام خاک کردستان یکسره طعمه اغلاب گردد.

مداخله دولت انگلیس - سقوط کابینه

خوابانیدن شورش - نقش ماجد مصطفی

رستاخیز ملی در تمام نقاط کردستان عراق بسرعت غیرقابل وصفی بسط یافته و از هر طرف حرکات ملامصطفی باهدت و تمصب غربی تأیید میشد. دولت انگلیس از هوا قب امر نگران و آرا بر خلاف سیاست خود میدانست از این جهت یادداشتی به دولت عراق داد که باید در سیاست خود نسبت بکردستان تجدید نظر نماید. نامه ای هم از طرف سفیر انگلیس به ملامصطفی رسید که: «باید شورش را متوقف سازد و هر آینه شورش متوقف نگردد باید بداند که ادامه آن اقدامی بر علیه ملل متفق شناخته شده ملامصطفی باید خود را دشمن انگلیس بداند»

بلافاصله این موضوع از طرف وزارت کشور عراق بموم ادارات و روسای هشایر کردستان بخش نامه شد.

پس از دریافت یادداشت سفیر، ملامصطفی ناچار شد شورش را متوقف سازد و همین وقت هم کابینه عراق سقوط کرده نوری سعید کابینه جدید خود را تشکیل داده از ماجد مصطفی تقاضا نمود که بست وزیر مشاور در کابینه شرکت نماید.

ماجد مصطفی مردی کاردان بود میدانست اگر حاضر به شرکت در کابینه بشود احزاب کرد عراق نسبت باو بدین هدهه مارک خیانت پیشانی او را لکه دار خواهند نمود از این جهت از حزب هیوا درخواست نمود که سه نفر از اعضای برجسته حزب را برای مذاکره با مشارالیه اعزام دارند. از طرف حزب هیوا سه نفر مامور شدند که عبارت بودند از سرگرد استاد عربت عبدالعزیز - سروان عزیز سعیدعبدالله و سرهنگ امین رواندزی.

- ۷ -

پس از مذاكراتی ماجد مصطفی این سه نفر را بهت افسران ارتباط تعیین نموده به بارزان فرستاد و بدین ترتیب مشارالیه توانست خود را به حزب هیوا نزدیک تر نموده چنین وا نمود کند که می خواهد یقینت بزرگی به کردستان بنساید .

سه نفر افسر فوق الذکر به بارزان حرکت کردند و با ملامصطفی ملاقات نموده دادخواستی تهیه و تقدیم دولت کردند که رموس مواد آن شرح ذیل بود :

- ۱- تشکیل يك استان کردستان مرکب از پنج شهرستان : کرکوک - سلیمانیه - اربیل - دهوک - خانقین
 - ۲- وجود يك وزیر کرد در کابینه بنام وزیر کردستان که مسئول استان کردستان در مقابل دولت باشد
 - ۳- وجود يك معاون کرد دزهر وزارت خانه
 - ۴- تأمین استقلال فرهنگی - اقتصادی و کشاورزی کردستان و کلیه امور دیگر داخلی بغیر از ارتش و ژاندارمری .
- این دادخواست ها از طرف کلیه سران کرد تأیید و به دولین انگلیس و عراق تسلیم شد .

ماجد مصطفی برای اینکه خود را به حزب هیوا نزدیک تر نموده و بهتر بتواند اعتماد روشنفکران کرد را بخود جلب کند اقداماتی چند نمود از آن جمله افزودن تعداد افسران ارتباط بود که آنها را از سه به هفت رسانیده و بدین ترتیب با آنها ماموریت داد

۱ - امین رواندزی	افسر ارتباط منطقه رویتندز و بارزان
۲ - عزت عبدالعزیز	» » » یله
۳ - مصطفی خوش ناو	» » » بارزان
۴ - میر حاج احمد	» » » عفره
۵ - مجید علی	» » » خادیه
۶ - سید عزیز سید عبدالله	» » » مرگه سور و برادوست
۷ - فواد عارف	» » » بشدر

اگرچه این افسران از طرف ماجد مصطفی مامور شده بودند که بین دولت و روسای عشایر را التیام دهند ولی عملیات و اقدامات آنان طبق دستور و برنامه حزب هیوا انجام میگردید . سعی و کوشش این افسران تقویت روح وطن پرستی ساکنین حوزه ماموریت و تسهیل و مساعد نمودن عوامل افزایش و تقویت رستخیز ملی بود .

ماجد مصطفی با این اقدامات توانست مدت چهار ماه سیاست دولت را در ناحیه بارزان حفظ کند و در این مدت اغلب بظواهراتی هم می پرداخت که بظاهر خدمتی به کرد بود ولی باطناً طرخی بود که سیاست دول انگلیس و عراق را تقویت مینمود از آنجمله دعوت و جمع نمودن روسای عشایر کرد بود در مرکز سرهستان ها و تشویق نمودن آنان بدرخواست اصلاحات کردستان در حدود مواد چهار گانه

- ۸ -

لوق و با آوردن نخست وزیر نوری سعید به کسروک برای تشویق و نزدیکی دولت به اکراد .

این تظاهرات و رفتار ماجد مصطفی دو فکر مختلف در میان اعضای حزب هیوا بوجود آورد عده ای نزدیک بین که ظاهر اقدامات را میدیدند ماجد مصطفی را خادم کرد دانسته علاوه از خارج نیز کم و بیش تقویت و پشتیبانی می شدند عده دیگر از روشنفکران حزب هیوا که بیشتر باصل موضوع توجه داشتند اقدامات ماجد مصطفی را جز بازی های سیاسی و اغفال کننده تیزی نمی پنداشتند این دسته هر چه پیش نمود که گروه نزدیک بیان را متقاعد کند موفق نشد ناچار در میان اعضای حزب تفرقه و کدورت هائی حاصل شده آن حزب منظم دچار آشفتگی و عدم اعتماد افراد گردید.

تثقیله ای از سیاست

بی ضرر است در اینجا مختصر توجیهی هم باوضاع سیاسی جهان نموده رابطه این اقدامات را با اوضاع عمومی اندکی در یابیم .

میدانیم در جنگ جهانی اخیر دولت ترکیه تا ترانس است خود را از وارد شدن جنگ حفظ نمود و همانطور کنار ماند ولی موقعیت خاص آن دولت اجازه نمیداد بیش از آن خود را از گریز داری بر کنار نگذارد مسکن بود تدیری بیشتر خود داری باعث شود بعنوان اینکه دولت ترکیه همکار فاشیست ها بوده مورد حمله شوروی قرار گیرد و چنین همی قطعاً منافع دولت آنگلس را در خاور میانه - خطری انداخت .

برای جلوگیری از این پیش آمد بهترین سیاست دولت انگلیس این بود که حرکتی آزاد بخوانانه کرد بوجود آورد و با آن دولت ترکیه را وادار کند به منور اعلان جنگ بدهد .

این فکر و حساب درست بود و سه نظر ذیل هم تامین میکردید

۱ - دولت شوروی بترکیه حمله نکند .

۲ - ترکیه وارد جنگ شود -

۳ - ترکیه بتواند در کنگره صلح شرکت نماید .

این بود سیاستی که آن اوضاع را در کردستان فراهم نمود . برای اثبات امر هم کافی است که فرار شیخ لطیف پسر شیخ محمود برای پانه و محمود خان کانی سانانی را برای مریدان در فاصله کمی و در عین این جریانات در نظر بگیریم . عملیات ماهرانه ماجد مصطفی موجب شد که بین روشنفکران کرد اختلافاتی بوجود آید و فکری را که چندین سال بافداکاری و جدیت بسر حله عمل نزدیک نموده بودند متلاشی گردد . آن محیط صمیمیت و دوستی بمعیطی ناسازگار و گسستگی مبدل شد .

اما آنهایی که شیفته کار و چکیده یک روح ملی و زجر دیده ناعادلتی های اجتماعی و فدائی راه آزادی بودند نمیتوانستند این نهال امید را که میرفت بارر هود رها کرده بگذارند بادهای خطرناک مخالف وحشرات موزی آن را بشک نموده تا باغبان ماهر و دلسوز بنوبه خود برای زینت دادن باغ باردهش

- ۹ -

قطعش نباید .
 روشنفکران کرد بازيه‌های ماهرانه ظاهرالصلاح ها را در یافته و دانستند که دست های غرض آلود برای انهدام فکر آنان این معرکه گردانیها را نموده و دانستند ادامه این رویه طوق بندگی و بردگی را در گردن آنان محکم تر خواهد نمود . نزدیک بیان هم کم کم باشتباه خود واقف و دانستند که سقوط کابینه برای حفظ مصالح کردها نبوده و دوره های افسران ارتباط هم فقط برای منظور های خاصی بوده حال که دیگر احتیاج مرتفع شده آن بساط هم برچیده شده و حتی باموریت این افسران هم خاتمه داده شد .

دومرد فداکار

حرب هیوا بخود آمده بود ، فعالیت مجدد می رفت از نو آغاز شود .
 دو نفر از افراد برجسته حزب میرحاج احمد ومصطفی خوش ناو که چندی هم بست افسر ارتباط ماموریت داشتند و کاملاً برموزکار وارد و دست حریف را خوب خوانده بودند آتی آرام نداشته و اختلالات ایجاد شده درحزب هم آنها را سخت متاثر ساخته بود پس ازخاتمه ماموریت دوماه از ارتش مرخصی گرفته دنبال فعالیت های خود را بطور نهانی گرفته و ازاین فرصت برای مسافرت هائی استفاده نموده و باروشنفکران حزب ژ . ک . تماس گرفتند .

مقامات دولتی ازغیبت این دو افسر نکران و پنداشته بودند که آنها مسافرتی بکردستان آزاد نموده اند . این دو نیز بنوبه خود از سوء ظن دولت مطلع و باخود قرار گذاشتند که میرحاج احمد به سر خدمت مراجعت کند ومصطفی خوش ناو دربارزان بماند تا اگر گرفتاری بیش آید هر دو دچار نشده باشند ضمناً قرار براین گذارده شد که میرحاج احمد جریانه اوضاع و اقدامات دولت رانسیب بخود در اسرع وقت به بارزان اطلاع دهد .

این احتیاط ها و قرار ها بسیار بجا و درست بود ولی حریف زرنگتر و کارآزموده تر بود میرحاج احمد مراجعت کرد ولی از طرف عمال دولت آنکلیس و دولت عراق کوچکترین عملی که حاکی از سوء ظن در باره او باشد معمول نگردید این سیاست شیطانی میدرخوب بدام انداخت میرحاج کاغذی به مصطفی خوش ناو نوشت و او را به مراجعت بسر خدمت دعوت نمود .

مصطفی خوش ناو به بغداد مراجعت کرد یکماه هر دو در خدمت بودند یکمرتبه هر دو را از ارتش خارج کردند میرحاج احمد بلافاصله در پهنه‌ها توقیف شده به شماره اعزام گردید . در همان وقت از طرف وزارت جنگ دستور توقیف مصطفی خوش ناو هم صادر گردید ولی اعضای حزب هیوا در بغداد از این دستور اطلاع حاصل کرده به او که در آن موقع به موصل رفته بود اطلاع داده شد . مصطفی خوش ناو بوقع توانست از راه هه‌ولیر - اربیل و کوی سنجان به بی‌تواته مسقط الراس خود فرار کند در حالیکه مامورین عراقی در همه جا در جستجوی او بودند .

صيد از دام جسته و صیاد بی‌جهت تلاش می‌کند

عزت عبدالعزیز

یکی دیگر از افسران ارتباط ، بطوریکه در پیش هم نامبرده شده عزت عبدالعزیز بود.

در همان موقع که دو افسر فوق الذکر میرحاج احمد و مصطفی خوش ناو برخصی رفته و بعد به بغداد مراجعت کردند ، عزت عبدالعزیز هم دو ماه مرخصی گرفته به سوریه و مصر مسافرت کرده بود در مراجعت از این سفر از طرف وزارت جنگ عراق اشاعه داده شد که مشارالیه برای تماس یافتن با جمعیت خوی یون به سوریه رفته است لذا بعضی ورود چند نفر از دوستان ارتشی باو خبر دادند که نظر دولت با او موافق نیست از این جهت او هم مصمم شد فرار کند.

عزت عبدالعزیز از بغداد از راه کرکوک - اربیل - و شقلاوه ، پس از ملاقات بعضی از شخصیت های سیاسی خود را به بارزان رسانید ، از آنجا نامه ای به مصطفی خوش ناو نوشته ضمن اطلاع دادن ورود خود به بارزان از او درخواست نمود که از بی تواته به بارزان بیاید.

بسوی بارزان

پس از ۴۵ روز توقف در بی تواته ، مصطفی خوش ناو با دریافت نامه عزت عبدالعزیز عازم بارزان شد ،

بکر عبدالکریم هم که یکی از افسران کرد و فراری و موقتا در منطقه بارزان اقامت گزیده بود به بارزان رفت چند نفر دیگر نیز باین عده افزوده شدند و بدین ترتیب عده ای از روشنفکران کرد در بارزان مجتمع گردیدند ، اقدامات سیاسی و اساسی بلافاصله آغاز گردید ، بیانه ای تهیه و در آن تقاضا های حقه و منظور از شورش بارزان اعلام گردید ، این بیانه ها رسماً سفارت انگلیس در بغداد و دولت عراق و حزب هیوا فرستاده شد ،

طرز عمل و صدور بیانه به دوست و دشمن نشان میداد که حرکات بارزان جز حرکاتی آزادیخواهانه چیزی نیست و در قبال ووش مبنی که بیش گرفته شده بود هیچگونه تبلیغ سوئی موثر واقع نمی افتاد .

وصول بیانه بحزب هیوا اثر عجیبی بخشید ، گومی نیرومی آسانی حزب خاموش هیوا را تکان سختی داده جوش و غروش و فعالیت شدیدی مجدداً آغاز گردید ، مرکز حزب در بغداد روز ۱۰/۲/۱۹۴۵ جلسه عمومی تشکیل داده تصمیم اتخاذ شد که نامه ای رسمی از طرف حزب به بارزان نوشته شود و بوسیله یکی از اعضای فعال فوراً فرستاده شود نامه نوشته شد و یکی از افسران عضو حزب «محمد محمود» مامور حرکت به بارزان گردید مشارالیه با دریافت چند روز مرخصی از ارتش عازم ماموریت شد .

شورش اول بارزان

هیئت آزادی

المر محمد محمود با نامه رسمی حزب هیوا به بارزان رسید ، در این موقع ملحق شدگان به بارزان هبارت بودند از :

-۱۱-

- ۱ - عزت عبدالعزیز اهل عبادیه
- ۲ - مصطفی خوش ناو اهل بی تواته
- ۳ - عبدالحمید بانر اهل خانقین از عشرت لار
- ۴ - محمد محمود اهل سلیمانیه
- ۵ - احمد اسمعیل اهل ار بیل
- ۶ - شوکت نعمان اهل عبادیه
- ۷ - حفاظه اسمعیل اهل عفره

کار جدأ آغاز شده بود ، حرکات میبایست تحت یک سازمان مرتب انجام پذیرد و لازم بود هر چه زودتر به نامه رسمی حزب هیوا جوابی رسمی داده شود لذا نامبرندگان فوق تحت ریاست ملا مصطفی بارزانی جمع شده «هیئت آزادی» را تشکیل دادند .

اولین جلسه هیئت آزادی در روز ۱۲ ر ۲۰ ر ۱۹۴۵ تشکیل و پس از تنظیم مراسم و انتخاب اعضای ریسه جواب حزب هیوا را به صورتی رسمی دادند . مرکز موقت عملیات بارزان معین گردید و اولین مرحله اقدام ، آزاد نمودن و خود مختاری کردستان عراق اعلام شد ، و مخصوصا این نکتت بطور روشن تصریح شد که : « هیئت آزادی بهیچ سیاست خارجی نباید پیوستگی داشته باشد »

« بر نامه هیئت آزادی »

هیئت آزادی برنامه خود را در موادی چند بشرح ذیل تنظیم نمود

- ۱ - متحد نمودن عشایر : در درجه اول عشایر حوالی بارزان و پس از آن سایر عشایر کرد .
- ۲ - نجات دادن کردستان عراق از طریق سیاسی و مسالمت آمیز
- ۳ - ارتباط یافتن با احزاب آزادیخواه کرد .
- ۴ - تقدیم دادخواست ها بنمایندگان سیاسی دول خارجه
- ۵ - تبلیغ از طریق نشریات
- ۶ - مبارزه با سیاست استعماری دولت عراق
- ۷ - تنظیم قوای مسلح

دستور محرمانه شماره ۱

هیئت آزادی ، پس از تعیین برنامه خود بشرحی که در فوق بدان اشاره شد ، ازام قوا را به جبهه ها ضروری دانسته و بنظور اجرای آن دستوراتی صادر نمود .

برای اینکه خوانندگان ما با اهمیت حرکات بارزان و قدرت تشکیلات و نظم و ترتیب آن آگاه شوند قبل از شروع بذکر اقدامات سیاسی هیئت آزادی قسمتی از دستور محرمانه شماره ۱ مورخ ۳۳ ر ۳۳ ر ۱۹۴۵ را که از طرف فرماندهی کل قوا به فرماندهی جبهه شی تنه ، در موفقی که هنك ۴ ارتش عراق میبایست به منطقه هیئت آزادی تعرض کند نقل مینمایم .

هستور مجرمانه

شماره ۱- ۱۹۴۵۳۳

۱- معلومات

الف) - قشون دولت عراق میخواهد بمنوان مانوری که در روز ۲۳ ر ۱۹۴۵ تا روز ۱۴ ر ۱۹۴۵ ادامه خواهد داشت به منطقه آزادی داخل شود برای اینکه نقاط سوق الجیشی را بدست آورده بتواند قشون هیئت آزادی را محاصره کند

۲ - هنگ ۴ قشون دولت عراق عبارت است از گردان ۱ گردان ۲ و گردان ۳ پادگان سرحدی رواندز و دسته توپخانه کوهستانی ل ۲- ج ۴ توپ ۳۷ که عبارت است از هشت توپ (که چهار آن خراب است) ، یک دسته نقلیه ۲ و یک دسته درمانگاه سیار و یک گردان مهندس

۳ - ممکن است قوای از امنیه در رواندز جمع آوری شده تساجنون احتیاط هنگام لزوم به قوای اعزامی فوق افزوده شود

۴ - یک گردان زره پوش برای محافظت خط ارتباط > اریل- رواندز مرگ سور < بکار برده میشود .

ب) - نیروی آزادی عبارت خواهد بود از قوای هیئت آزادی- عشایر کرد دوست ما - افسرانی که فعلا در منطقه آزادی هستند و قوای دیگر ملی که ممکن است بعدها با بیوندند .

۴- دستورات بفرماندهی

۱ - مصطفی خوش ناو فرماندهی قوای شی تنه را بعهده خواهد داشت و با گرفتن دستورات فرمانده کل مستقلا وظایف مرجوعه را اجرا خواهد نمود . ریاست ستاد قوای شی تنه بعهده محمد محمود و مامور امور اداری احمد اسمعیل خواهد بود

۲ - مصطفی خوش ناو باید خواه از وضعیت منطقه کسب اطلاع نموده و نیروهای خود را با توجه به عملیات دشمن تقسیم و آماده نماید

۳ - دستورات مستقیم به فرماندهان قسمت ها از حیث گرفتن موضع - انضباط و خوراک و غیره خواهد داد

۴ - برای جبران برتری نیروی دشمن از حیث توپخانه و تانک و طیاره اصل > فائز بگیرند دشمن < باید یگانه تاکتیک باشد

۵- در صورت اطلاع یافتن از تصمیم قطعی حمله دشمن ، اشغال فوری مرگ سور ضروری است

۶- برای حساب ده نینیان از حملات هوایی لازم است در مواقع حمله گله ساکنین از خانه ها خارج و در اطراف متفرق شوند ، حیوانات خود را در دره ها و در پناه درختان نگهداشته و در مواقع عادی عموما بکار خود و به

زراعت کوشا باشند

۷ - تیر اندازی به هوا بیجا باید موقفی انجام شود که در تیررس باشد

-۱۳-

- ۸ - برای اینکه فرصت بیشتری برای تنظیم حرکات در کلیه جبهه‌ها باشد لازم است هر چقدر ممکن شود حرکات خصم بتعمیق افتد
- ۹ - افسری باید به منطقه برادوست و بالک اعزام هود که حرکات آنجا را با هیئت آزادی توحید نماید.
- ۱۰ - لازم است مسئولینی برای جمع‌آوری اسراء و فنام معین شوند افسران اسیر تحصیل کرده باید بقر فرماندهی کل (بارزان) اعزام گردند.
- ۱۱ - گزارشات بومیه بفرماندهی کل باید فرستاده شود.
- ۱۲ - وصول این دستور را اعلام دارید.

امضاء - فرمانده کل قوا - مصطفی بارزانی

ارتباط هیئت آزادی
با احزاب کرد

قبلا گفتیم پس از صدور اولین بیانیه از بارزان، حزب هیوا فعالیت نوین خود را آغاز و نامه‌ای رسمی بوسیله یکی از اعضای مورد اعتماد خود به بارزان فرستاد. در این نامه چنین نوشته شده بود:

K.H.D

شماره ۹-۳۰ اردار ۱۹۴۵

زنده باد کردو کردستان بزرگ

جناب مصطفی بارزانی

روژ اردار ۱۹۴۵ دو نفر از اعضای حزب که «بروسک» و «هیندرین» بودند برای اینکه جنابعالی را ملاقات نمایند اعزام گردیدند.

نامه مختصری هم بوسیله آنان فرستاده بودیم بامید اینکه بتفصیل شفاهاً همه چیز را باطلاع جنابعالی برسانند. متأسفانه دولت از قصد مسافرت آنان مطلع و ناچار از اربیل مراجعت کردند. اشیائی هم بوسیله آن دو نفر روانه شده بود که اگر تا بحال نرسیده قطعاً خواهد رسید.

فرض ما از نزدیکی با شما این است که بادر نظر گرفتن برنامه حزبی و مطابقت دادن آن با اوضاع سیاسی روش خاص و منتهی پیش گرفته هود که ما را بهتر به نتیجه مثبت برساند.

کلیه حرکات ملی اگر بصورتی منظم و برنامه ای دقیق ترتیب داده نشود بلاشک نتیجه آن سرگردانی و خانه خرابی و عدم موفقیت خواهد بود. همان طور که آن جناب هم اطلاع دارند حرکات ملی باید دارای یک قائد و دو دست قوی باشد: یک دست سیاسی و یک دست تشولی.

وظیفه سیاسی آن است که شورش - خواسته‌ها - اخبار - خوراک و ارتباطات را فراهم کند. وظیفه تشولی آن است که فریاد مردم را با حربه و سر نیزه نشان دهد.

همانطور هم میدانید که سیاست عمومی جهان بر توجیه این دو دسته عامل

-۱۴-

اساسی قرار گرفته و انتظامات جهانی مرهون حسن مطابقت و همکاری این دو عامل مهم می باشد.

ما پس از کوشش فراوان تازه موفق شده ایم که دست های مدلی و هسگری را ایجاد کنیم اما تا بحال نتوانسته ایم آن دورا بهم ربط دهیم . نه فرماندهی داریم و نه تنظیم کامل بین این دو قوه ، دلایل آنهام از این قرار است:

۱ - ما هر دو هیچ کدام از هم دیگر مستقیم نیستیم و نیدانیم هر يك چه می کنیم .

۲ - در مرکز ما دو بیانیه حاضر شده که منتشر کردد ولی اطلاع اطلاع یافتیم که شما مشغول مذاکراتی هستید ناچار در انتشار آن سستی کردیم زیرا حقیقت ما از چگونگی اقدامات شما اطلاع کافی نداشته و منظور حرکات شما را درست دریافته ایم بنا بر این نتوانستیم بیانیه هارا منتشر و با افلاظهار علاقه بنماییم زیرا بیم آن را داشتیم که اقدام ما به معای شما ضربه وارد آورد .

۳ - شما اغلب کسانی را میفرستید که با شخصیت های کرد ملاقات می نمایند بدون این که ما از آن مطلع شویم این اقدامات سوء اثر می ختد .

۴ - برای اینکه این معضات بعد ها تکرار نشود اینطور فکر میکنیم صلاح در این است که هر دو تحت يك اداره منظم قرار گیریم . در اینجا يك امر فوق العاده مورد توجه است و آن روابطی است صمیمانه و قوی که باید بین ما و شما حکمفرما باشد بطوریکه همیشه از اقدامات یکدیگر مستحضر باشیم لذا ما اینطور صلاح میدانیم که مرکز حزب هیوا نزد شما باشد .

امضاء رهبر حزب هیوا

جواب

۱۹۴۵ ر ۲۱۵

شماره ۱۰

از طرف هیئت آزادی برای حزب هیوا

۱ - نامه شعبه K.O.H.D که شماره ۹ مورخ ۳۰ ر ۱۹۴۵ بود رسید و با نهایت غرسندی دریافت گردید . از مطالب آن کاملا استحضار حاصل شد .

اینکه خواسته بودید مرکز حزب ما این منطقه منتقل شود از این پیشنهاد چنین استفادی گردد که عموم روشنفکران کرد با اطمینان دارند و بر آنها مسلم شده که ماهیتی فداکار هستیم و آمالمان آزادی کرده مظلوم و بیچاره از چنگال دشمن سرسخت و درنده می باشد .

بدیهی است يك شورش ملی و نجات دادن ملتی لازمه اش فداکاری است و ما هم در خود آن فداکاری را سراغ داریم و آن هیئت فداکار هستیم که برای بدست آوردن آزادی جان بازی نماییم .

- ۱۵ -

هر يك از ما بزودی يكي از نواحی كردستان برا كنده خواهيم شد تا فعاليت های لازم آغاز گردد بنا بر این اين طور صلاح می دانيم كه مركز حزب هيوما همان طور در D باشد و تنهايمان از صوموم معتمدین حزب و شعبات این است كه از مركز بی خبر نباشند تا مركز بتواند ارتباط هميشگی خود را با ما بطور منظمی برقرار و حفظ نماید .

۲ - همانطور يكه در ماده ۱ بيان كرديم ما هيئت آزادی هستيم و آمالبان فداکاری برای وصول به آزادیست در صورت يكه مركز حزب باينجا منتقل شود بارگرايی بر دوش ما خواهد بود و ما نخواهيم توانست به آمال خود برسيم از اينجهت اينطور تصويب كرديم كه بمرکز حزب این صلاحيت داده شود. كه هرگونه اقدامی را كه برای تقويت حرکات و انعكاس عملیات ما ضروری بدانند از طرف هيئت آزادی و بنام او اجرا نماید .

۳ - چون روز كار و فداکاری نزيديك است از برادرانی كه خواهان هم كاری جدی باشند تقاضا داريم از هم اکنون باينجا بيايند كه با استفاده از وجود آنان كارها را تقسيم نمايم

۴ - در موقتی كه جنگ ملی شروع ميشود ما هميشه گزارش های خود را به تفصيل برای شما خواهيم فرستاد برای اينكه شما بتوانيد به سرعت در كليه شهر ها و نواحی هراق آنرا منعكس و منتشر نمايد .

۵ - برای اينكه رابطه بطور منظم و مطمئن بر قرار باشد از هر يك از شعبات حزب در شهرها و مناطق يكنفر از اعضای روشنفكر معين و معرفی نمايد كه با ما در تماس باشد .

۶ - از مركز حزب K-H-K تنها داريم يك ماهين تحرير بفرويت برايان بفرستد .

۷ - از شعبه D تنها داريم يك مهر حزبی بنام هيئت آزادی برايان بفرستد .

۸ - اينطور دريافته ايم كه اشخاصی بنام ما با حزب ارتباط يافته اند اين يك خده از طرف دولت برای بی بردن به اسرار حزب است تنها داريم كاملاً مراقب باشيد اشخاصی كه بنام ما بجزیب مراجعه می كنند بايد حامل نامه ما باشند

۹ - شنیده ايم عده ای از نمايندگان كرددر مجلس بر اعزام قشون دولتی بنظور حمله آتی بکردستان اعتراض کرده اند از آنها سياسكنداريم . لازمست آنها را تشويق و تشجيع نمايند زیرا این نوع دفاعها سياست دولت را ضيف خواهد كرد .

۱۰ - طررا اتصال و رابطه حزب با هيئت آزادی و راه ملحق شدن بشرح زير خواهد بود .

- الف) - اردبيل - شقلاوه - رواندز - مزنه - شينه - بارزان
- ب) - موصل - عقره - زيار - بارزان
- ج) - موصل - دوهك - عباديه - بارزان
- د) - اربيل - هقلاوه - خليفات - سرپشه - برزان - بارزان

-۱۹-

۱۱ - نیک مدالیم که سیاست امروز دولت این است که تفضیه کردستان و تفضیه بارزان را از هم تفکیک نماید از این جهت در دست های مختلفه کردستان افکار غلطی انتشار خواهد داد و تبلیغات سوئی خواهد نمود در این مورد شما که خوب میدانید نظر هیئت آزادی این است که کردستان را نجات دهد باید ای جلو گیری از تبلیغات شوم دولت در مراکز حزب هیوا فعالیت های دامنه داری آغاز گردد که مراکز دولتی را مشوش کند مانند تیر اندازی به پستهای دولتی - خرابکاری در راهها بطور مداوم و . . . مبارزه شدید بادشمنان حزب بهر طریقی که خودتان صلاح میدانید باید ادامه داشته باشد .

این را هم خاطر نشان نمایند که هیئت آزادی برای نگهداری و حفظ افراد مجاهد کاملاً حاضر هر نوع پشتیبانی و فداکاری است .

۱۲ - از آنجائیکه هیئت آزادی مسئولیت بزرگی بر عهده دارد و باید حرکات خود را با اوضاع جهان و سیاست عمومی دنیا و حرکات دولت تطبیق نماید محتاج اخبار و روزنامه میباشد از این راه باید مارا آگاه نماید .

۱۳ - برای اینکه ما خود مستقیماً از اوضاع جهان باخبر باشیم یک رادیو برابیان بفرستید .

۱۴ - شنیده ایم که حزب نگران و دچار تشویش شده از اینکه اشخاصی از طرف ما با دولت مذاکراتی مینمایند .

ما صریحاً اعلام میداریم که نتائیده ما آمده بود و دادخواست های ملامطنی بارزانی را بدولت داد و آن این بود که ادعای ملی کرد باید زود بر آورده شود .

از این جهت تمنا داریم اینگونه اقدامات در میان اعضای حزب سوء اثر نخشد و اچکار تبلیغاتی خودست نکشید ۲

۱۵ - الف) از آنجائیکه ما از این بیمه همیشه تعلیمات حزبی را بوسیله شعبه B میفرستیم تنها داریم ارتباط خود را با آن شعبه کاملاً حفظ نمائید .

ب) بیانیه ای که با امضای سه نفر از اعضای هیئت آزادی بر می نوشته شده انتشار دهید .

ج) دو بیانیه که بر می نوشته شده بود و رونوشت آنرا برای ما فرستاده بودید اولی را که تحت عنوان «انی رجالات العراق ومفکره» (بشخصیت های عراق و روشنفکران) میباشد منتشر نمائید دومی ضرورتی ندارد .

۱۶ - برادران می دانند که شورش ملی خیلی از فداکاران کرد را مجتمع خواهد نمود از این جهت مسئولیت اداره زندگانی آنان و مسئولیت ادامه شورش بدست هیئت آزادی خواهد بود ، برای اینکه راه تبلیغات سوء دشمن مسدود شود و حرکات ملی ما را متهم ننمایند بهتر این میدانیم که این مشکل بمهده شما واگذار گردد و راه جمع آوری پول را خود در نظر بگیرید در این باب ما فقط می گوئیم که «پایزمنده کک هر فرد با شرف کرد هستیم»

-۱۷-

و از شما میخواهیم که حتی الامکان نسبت به هیئت آزادی از کمک های مالی دریغ ننمایید

۱۷- از مرکز S که همیشه کانون افکاو عالی مابت کرد بوده در این موقع احساس خون سردی میفود از حزب تنها داریم بهوریت با آنها ارتباط برقرار ننوده و نظر و آمال هیئت آزادی را با آنها اعلام هارید ضمنا ما خودمان نیز با آنها ارتباط برقرار خواهیم نوده

فرمانده هیئت آزادی - مصطفی بارزالی

حزب هیوا با ارسال اولین نامه خود نشان داد که به بهیئت آزادی اعتقاد کامل دارد و از این رو خواهان شد که مرکز حزب به بارزان منتقل گردد و اداره امور سیاسی و نظامی از آن کانون ملی سرچشمه گردد.

این نامه و پاسخی که هیئت آزادی داه از حسن تقاضا و صبیهت کامل حکایت میکنند و ثابت می نماید حرکتی که در شرف آغاز است حرکتی است بنام معنی ملی که در آن کلیه روشن فکران و ملیون کرد با تعصب و فدا کاری غیر قابل وصفی شرکت دارند.

آری برای ملتی که سالیان دراز به آرزوی آزادی بزرده و نسل ها برای وصول بدان فداکاری کرده در چنین شرایط حساسی که مسکن است قدمی به سوی مقصود پیش رفت تا مل و تردید امکان پذیر نیست.

هر کرد با اینان و با شرفی خود را وظیفه دار مبدانست که با این نهضت مقدس به بگروند و خاشه اینکه نکاتی که ممکن بود مورد سوء تفسیر مخالفان قرار گیرد در در نامه جوییه هیئت آزادی مورد اشاره قرار گرفته بود مخصوصا لزوم تقویت های مالی نشان میداد که این نهضت مقدس ملی را نمیتوان بهیچ عنوانی لکه دار نمود.

مهدا با تمام پیش بینی ها میبایست بیدار بود ، ارتباط کامل برقرار باشد و حرکات خصم کاملا تحت نظر گرفته شود.

فعالیت شبیات با استحضار از نامه هیئت آزادی و منظور و مرام آن مجدانه تر شد مردان ملی هادان و با گام های سریع قدم بیدان فداکاری در راه آزادی ملی میگذاشتند.

يك نامه از شعبه K.H.D.

K.H.D.

شماره ۱۸

۱۹۴۵/۲/۱۹

جناب رئیس شعبه K

زنده باد کرد و کردستان

۱- نامه ای از طرف فرمانده کل، ملا مصطفی بارزالی و اسل شده که در آن تقاضا ننوده اند عده ای افسر به بارزان اعزام گردد.

-۱۸-

پس از مراجعت نماینده شما مشورت و مطالعه کافی شد و بالنتیجه اینطور صلاح دانستیم که عزیمت این افسران روزهای اول رددوم ماه مارس معین شود. از این جهت تقاضا میشود دستور فرمایید به کسانی که در شعبه شما خود را برای رفتن آماده نموده اند ابلاغ کنند در آن تاریخ حرکت نمایند.
ضمناً این دستور را به سایر حوزه های حزبی هم ابلاغ کنید.

۲- در این روزها از شعبه X نیز نامه دریافت شده که موضوع ماده فوق را تا میسر می نایند و شعبه X مستقیماً يك نماینده برای کسب اطلاع واخذ دستور به سرد هیئت آزادی فرستاده و امیدواریم در مراجعت او از اطلاعاتش استفاده نماید.

۳- در این روزها در موضوع آزادی کردستان دادخواست هائی تقدیم نمایندگان دول اجنبی نموده ایم که امیدواریم جواب دریافت داریم.

۴- به نسبت عزیمت افسران ما اینطور مناسب میدانیم که جلسه نمایندگان حزب تشکیل شود لذا تقاضا می کنیم وقت و محل این اجتماع را تعیین کنید بشرط اینکه موافق باشد که نماینده شعبه X مراجعت کرده باشد.

۵- حامل این نوشته حاضر است در صورتیکه برای شما ممکن نشود با M و B ارتباط حاصل کنید خود او شخصاً برود امیدواریم از او استفاده نماید.

K.H.D

یک نامه از شعبه H.X

شعبه H.X

شماره ۹

۱۷۲۲۲۱۹۴۵

به رئیس هیئت آزادی تقدیم است

زنده باد کرد و کردستان و هیوا

نامه جناب عالی که بعنوان رئیس حزب هیوا ارسال شده بود دریافت گردید پس از خواندن از مفاد آن کاملاً مستحضر شدیم اینک لازم می دانیم مواد ذیل را به استحضار آن جناب برسانیم تنها داریم به فوریت جواب مرقوم فرمایید.

۱- ما که شعب H.X هستیم فرار بر این گذارده ایم بعضی اینک عملیات شما شروع میشود جبهه ای در ناحیه شعبه خود باز کنیم بنابراین لازم است اطلاعاتی چند از شما استفسار نموده مطالبی هم به استحضار تان برسانیم.

الف) - آیا شما چه روزی شورش بیروزی آزادی را آغاز می نایید؟

ب) - ما تا روز دهم ماه مارس ۱۹۴۵ کاملاً آماده خواهیم شد.

-۱۹-

(ج) - قرار گذارده‌ایم که از منطقه K به طرف منطقه ما هر کسی
خواهد به شورش ملحق شود نزد ما بیاید و از شبه K به آنطرف اشخاص به
هیئت آزادی ملحق شوند.

(د) - لازم است ما و شما طبق بر نامه معینی حرکات خود را شروع
نماییم و اگر مذاکره با یکی از ماها شروع شد بدون اطلاع دیگری آغاز نکنیم.
این امر مخصوصا مورد توجه افکار عمومی میباشد.

(ه) - قرار گذارده شده از این بیمه هر بیانیه عمومی که لازم شود
انتشار باید بنام رئیس آزادی کردستان «مقر الزعام العلیا الكردیه»
بوده هیچ عنوان دیگر در هیچ جا نوشته نشود.

(و) - وسیله هر نوع ارتباط و معاينه شبه H.O.B خواهد بود.

(ز) - با شروع نمودن شورش بیروزی لازم است فوراً بیانیه ای بنام
رئیس هیئت آزادی بموم روسای عشایر کرد، تا حدود رودخانه کوی سنجق
بخش گردد و در آن تقاضای هر نوع کمک مادی و معنوی بشود.
تسنا داریم بغوریت نظریه خود را اعلام فرمایید.

H.X. بی‌دنگ

ضامن هر شورش مقدسی ایسان و عقیده راسخ افراد است و حرکات آزادی
خواهانه موضعی ممکن است به نتیجه برسد که بر اساس درستی و بی‌ریزی
شده باشد.

در این هورش بارزان می‌بینیم که ایسان و عقیده افراد خلل ناپذیر است،
برای فداکاری آماده‌اند، و برنامه خود را از روی نهایت دقت تنظیم نموده و
تصمیم دارند با منطق نمودن آن با سیاست عمومی دنیا آنرا جدا تقییب
نمایند.

ولی يك نكته تار بک هست، يك نكته که ممکن است تمام قشه
ها را برهم زند و تمام فداکارهای را عقیم بگذارد و آن اینست آنها دول
بزرگ و سیاست های عبق آنها موافق است که يك ملت کوچک مقدرات خود
را خود در دست گیره، با در زیر برده آزادی الا این ملت ضعیف سلب آزادی
خواهند نمود؟

بشر منور و متکبر است. بشر بلند پرواز است. همه جا هوس برتری
دارد. هر جا مشکلی در سر راه خود ببیند حریف را میخواهد به منطق مساوات
و برادری - آزادی - حقوق اجتهامی و امثال آن به زانو در آورده از ضرر و
خطری که او را تهدید می‌کند جلوگیری نماید.

ولی وقتی که پیش میراند و بر مرکب موفقیت سوار است مساوات -
برادری - آزادی - حقوق اجتهامی و غیره از مرحله لفظ و عبارت نباید
خارج شود.

در این موقع است که باید در قاموس عمل معنی این لغات را جستجو کرده
در این وقت است که در مقابل هر يك از این لغات می‌بینیم معنی گره گرده
تصویر شده.

-۴۰-

آری برای شناختن معنای مساوات - برابری - آزادی - حقوق اجتماع و غیره باید معنی اصلی آن یعنی مشت کره کرده یعنی قدرت داشت و الا بدون قدرت بادی این الفاظ شیرین و تلخ را بکوش می‌رساند که از آن جز آوا و آسوس برای يك ملت ضعیف اثری باقی نخواهد ماند
متکی شدن به بیجان ها - دلقوش بودن به وعده ها ، مادام که قدرت باشد حرف بوجی است . پس ملت ضعیف باید بکوشد خود را قوی کند آنگاه از قدرت برای وصول به هدف استفاده نماید .

جواب هیئت آزادی

شماره - ۴-

۱۹۴۵ر۳۲۳

زنده باد گروه کردستان

بعنوان مرکز حزب هیوا و شعبات آن

نامه K.H.K بتاريخ ۱۹۴۵ر۲۷۱ به شماره ۲ - بانضمام بیانیه و نامه K.H.D بتاريخ ۱۹۴۵ر۲۱۹ به شماره ۱۸ - و نامه K.X.H بتاريخ ۱۹۴۵ر۲۱۷ و به شماره ۹ - واصل گردید و موجب کمال مسرت شد . بامر زعم نکت ذیل را جواب میدهیم انتظار داریم انجام فرمائید :

۱ - در این روزها مراتب باشید در این نزدیکی هر خبری که دریافت داشتید فوراً کلیه شعبات را مطلع ننابید تا هر يك وظیفه خود را بدانند .

۲ - فروردین ماه را « ماه آزادی کردستان » بشناسید . در این ماه کلیه شعب باید بیدار باشند و با سرعت کارهای خود را انجام دهند . رئیس شعبه H.H همینکه صدای اولین تیر را شنید باید بکلیه شعبه ها خبر دهد و منتظر خبر دیگری از ما نباشند و در ظرف ۴۸ ساعت باید « صدای آزادی » در کلیه نقاط کردستان بلند شود .

۳ - بامر زعم از جدیت و کوشش شعبه H.X سیاست گذاری میشود . امیدواریم که همه شعبه های هیوا و تمام کرد های باخرف از آنها پیروی کنند .

۴ - در نامه قبل مابه هیئت مرکزی حزب هیوا صلاحیت داده بودیم که هر یابانه ای لازم بدانند منتشر کنند و هر امری را مناسب بدانند اقدام نباید اینک مجدداً تکرار میکنیم و اینطور صلاح میدادیم که همه چیز بنام زعم هیئت آزادی انجام شود و کلیه دستورات در همه جا اطاعت شود و همینکه شورش شروع گردید هر شعبه نماینده خود را نزد هیئت آزادی بفرستد و دستورات خود را دریافت دارد

۵ - ملاقات و ارتباط پیدا کردن با نمایندگان دول اجنبی فوق العاده ضرورست و خصوصاً لازم است در تاریخ شروع هورش مطالب کرد و مستک های تاریخی آن تقدیم گردد

۶ - آنها بیکه میخواهند اینجا بیایند از راه سریشه و عبادیه عزیت کنند و آنها بیکه در منطقه K هستند باید نزد « پلنک » درجهبه خاور بروند .

-۲۱-

- اوسايل لازمه را فراهم خواهد نمود .
- ۷ - پس از شروع حرکات ، پيانه ای بنام هيئت آزادی برای کليه نقاط هراق تهیه و باید منتشر شود .
- ۸ - حرکت ماحرکتی است کردی و ملی - بهیچ حکومت اجنبی پیوستگی ندارد . آمال زعيم ، آمال هر فرد دلسوز است برای کردو کردستان که باحتشاره هيئت آزادی و مرکز حزب هیوا کار میکنند . آرزوی هيئت آزادی و حزب هیوا هم رستگار کردن کردو کردستان است . تا این دو جهت شناخته شود کسی مارا کک نخواهد کرد و ما هم با آن جبهتی هستیم که تا آخرین روز آزادی کردستان ککک مینماید .
- ۹ - همین که هورش را شروع کرده‌یم حرکات ما دوام خواهد کرد و هيئت آزادی ، بدنبال موجب آزادی کردو کردستان و مصالح ملی هلیات را تعقیب خواهد نمود و هنگامی که لازم دید آنرا متوقف خواهد ساخت از این جهت ما از کليه شعبات تقاضا مینماییم همین که هورش شروع شد بدون امر ذمیم و هيئت آزادی هیچ نزدیکی با هیچ مقامی ننمایید زیرا هيئت آزادی به امر زعيم کمیونی در وقت مناسب و مشترک با حزب برای کفنگو تشکیل خواهد داد
- ۱۰ - خواستار شدن اینک افسران و روشنفکران کرد بیایند ، از ناحیه زعيم و هيئت آزادی میباشد و امروز مصلحت ملت کرد را در این می بینیم که هر چه زودتر با ملحق شوند تا با تقضای سیاست جهانی مصالح کرد پیش بینی شود .
- ۱۱ - لازم است کليه شعب مطلع باشند که در اولین صدای هورش مطالب ذیل را بوقت اجرا گذارند :
- (الف) - اعتصاب عمومی شاگردان مدارس .
- (ب) - متینک و انتشار پيانه در کليه شهرهای کردستان .
- (ج) - خراب کردن راه و قطع سیم تلگراف و تیراندازی به پست های دولتی .
- (د) - راه ندادن بزدوران اجنبی و جلوگیری از دخول آن ها در حرکات .
- (ه) - خودداری از شرکت در کارهای دولتی و از میان بردن آبهائی که با دولت همکاری می کنند .
- ۱۲ - اینطور صلاح میدانیم که اعضای هیوا در H: مخصوصاً افسران نقشه تصرف H را طرح کنند و در اولین فرصت هروع هورش آنجا را تصرف نمایند بشرط اینک مصالح نایبندگان اجنبی مراعات شود و اصول مدنی کاملاً حفظ گردد و اداره آن نواحی آزاد شده بنحوشایسته ای انجام گیرد
- لازم است جریان را فوراً اطلاع دهید تا زعيم نظر موافق خود را اعلام دارد . کليه غنائیم جنگی باید در راه حرکات ملی با مرز زعيم و هيئت آزادی مصرف شود . پس از تصرف معلی از طرف حزب هیوا لازم است بلا فاصله حکومت نظامی در آنجا اعلام شود . رفتار با مامورین دولتی بسایه بسیار نیکو باشد . بر قراری امنیت و آسایش در این نقاط باید در کمال مراقبت بوده و فوق العاده رضایت بخش باشد . فرماندار نظامی این نقاط به امر زعيم معین شده و باید کاملاً اطاعت شوند .

زعيم هيئت آزادی - مصطفی بارزانی

مکتبه مرکزی - السیدیه

-۲۲-

از یادداشت‌هایی که به
نمایندگان سیاسی تقدیم شده است

همانطور که در پیش‌بینی موضوع گفتیم از برنامه هیئت آزادی
یکی هم این بود که دادخواست‌هایی به نمایندگان دول خارجی تقدیم شود و
آنها را از اساس تقاضاهای خود آگاه سازند. اینک برای نمونه یادداشتی که
از طرف حزب هیوا به آقای «لوی هندرسن» سفیر کبیر ممالک متحده امریکا
تسلیم شده در اینجا نقل می‌گردد:

بغداد

جناب آقای لوی هندرسن سفیر کبیر ممالک متحده امریکا
موقع را غنیمت شمرده احترامات خالصانه خود را به آن جناب تقدیم
می‌دارم.

در نوامبر ۱۹۴۳ یادداشتی تقدیم شده بود که در آن حال ملت کرد
و مبین پرستی او و مطالب ضروری را بیان نموده بودم، التفات و توجه آن
جناب به آن یادداشت، با قلبی دموکراسی و امریکائی، تاثیر فوق‌العاده تشکر
آمیزی در روحیه اعضای این حزب که معرف اکثریت اکراد میباشند بخشید. از
آنجائیکه اینجانب عضو این حزب میباشم تشجیع یافتیم که این بار نیز حالت عام
کرد را مجدداً شرح دهم، فوق‌العاده سپاسگذار خواهیم بود که آنرا قبول فرموده
به وزارت امور خارجه خودتان تسلیم فرمائید.

جناب آقای سفیر کبیر

بی‌شک بخاطر دارم که شورش ملی کرد، در شمال عراق، در منطقه
بارزان، سال گذشته، بنام اعتراض به سوء اداره مملکت، به سرکردگی مصطفی
بارزانی پیاشد.

این شورش با مداخله دولت بریتانیا، پس از اینکه دریافت که دولت
عراق نمی‌تواند مقاومت کند، متوقف گردید، زیرا اظهار شده بود که هر شورش
مسلحانه با مصالح متفقین مغایرت دارد. در همین وقت آن دولت تمهید نمود که
موجبات سیاست خصمانه دولت عراق را نسبت به کردها تغییر دهد، با در نظر
گرفتن تمهید دولت که اصلاحات ضروری کردستان را تأمین نماید و توجه به اعتراف
نخست‌وزیر در پیشگاه مجلس شورای ملی ناچار و بلاچار شورش را متوقف
ساختیم.

ولی دولت بجای اینکه به تمهیدات خود وفا کند نسبت برداری که در
این شورش شرکت داشتند خصوصاً و نسبت بملت کرد عموماً رویه نامطلوبی
پیش گرفت. وسیله زندگانی و پوشاک را از آنها سلب کرد، گرسنگی و
هربانی و مرگ پیدا شد، بی‌صاحب ماندند و علاوه بر این دولت عراق به همکاری
دولت انگلیس شروع به جمع نمودن قوای نظامی برای محو نمودن آنان کرد.

آن وضع غیر طبیعی شمال عراق در هر لحظه خبر یک شورش عمومی را بر
علیه دولت میداد که دنباله شورش قبلی میباشد. آن وضع ملت کرد را وادار

-۴۳-

می‌کرد که از فقر و گرسنگی و بیماری فریاد کند و این فریادها نشانه قطعی یک ملت هوشیار میباشد که برای حفظ حقوق طبیعی خود تلاش نماید. ناچار از این اوضاع، خراب نمودن دستگاههای دولتی بر میخواست.

دولت همیشه ساهی است که حقایق را مکتوم دارد و اینطور ادعا میکند که دست دولتی اجنبی نزدیک، کردها را بشورش دعوت و تشویق مینماید.

دولت از قانون و نظم خود را دور میکند و ادعا مینماید که کردها روش سیاسی نویی پیش گرفته‌اند که با سیاست دولت موافق نیست.

دولت این تبلیغ را برای آن میکند که ملت کرد را لکه دار نماید و هدف رهبران شورش را پنهان کند بگمان اینکه روش خصمانه خود را بیوشاند و برگه شود.

ما کلیه این ادعا را تکذیب میکنیم و دلایل زیاد هم داریم هر شورش که در کردستان شده و بشود هدفش آزادی ملی کسرد بوده و برای این است که ملت کرد از دوران ظلم خارج شده به آزادی برسد. این امر هم از طرف تمامی ملت کرد تأیید میشود.

جناب آقای سفیر کبیر

ملت کرد به دموکراسی ملت امریکا امیدوار است که بقصد خود نابل شود و آرزوی این است که دولت باشاهمت شما در قضیه این ملت مظلوم گفتگو نماید و خصوصاً پس از اینکه دولت امریکا از سیاست کنارگیری خارج شده ملت کرد امیدوار است که با توجه دولت متبوع شما، عدالت و حقوق بشری و آزادی برخوردار گردد.

در پایان آرزوی ما این است که ارتش پیرومند شما همیشه پایدار و موفق باشد.

احترامات فائقه را قبول فرمائید - رئیس حزب هیوا

بضیبه دادخواست فوق مدارک ذیل هم ارسال گردید:

- ۱ - نقشه سیاسی کردستان
 - ۲ - نقشه کردستان از نظر عشایری
 - ۳ - نقشه منطقه شورش بارزان
 - ۴ - نظریات هده‌آز نویسندگان خارجی راجع به مسئله کرد.
- رونوشت دادخواست فوق هم به نمایندگان دول فرانسه - شوروی و چین در بغداد نیز تسلیم گردید.

بیانیه‌ها

بیانیه‌های متعدد منظور از شورش و جریان اوضاع را با اطلاع عموم می‌رسانید. حزب هیوا اتحادیه جوانان - هیئت آزادی هر یک بنوبه خود در این فعالیت سیاسی شرکت داشتند و با هدایت بنوان ملت عراق - روشنفکران - کارمندان ارتش و غیره بیانیه‌ها صادر و در کلیه نقاط خاک عراق پخش و توزیع میگردد. برای نمونه اینک ترجمه یکی از این بیانیه‌ها را از نظر خوانندگان میگذرانیم:

-۴۴-

خطاب به شخصیت های برجسته و روشنفکران عراق
 در نتیجه تبلیغات سوء دولت عده ای وضع شمال عراق را غیر از آنچه
 واقعاً هست میدانند. برای اینکه حقیقت را برای عموم مکشوف نموده باقیم اعلام
 میداریم:

عموم هم وطنان عزیز دریافته اند که از یکسال و نیم قبل وضع غیر-
 طبیعی در شمال عراق برقرار گردیده. این اوضاع غیرعادی که در نتیجه خراب
 سازمان های دولتی در این نواحی بوجود آمده با ادامه رویه نامطلوب دولت
 دامه دارد.

سیاست غلطی که دولت پیش گرفته عموم ملت عراق را نگران و نا-
 راضی نموده بطوری که ناچار عکس العمل این عدم رضایت ها بصورت شورش
 و عصیان اعلام گردیده است. ملت برضد دولت عصیان نموده برضد دولتی
 که بخون ملت و صرف هستی ملت عراق تشکیل یافته است، در راه این مبارزه
 است که روشنفکران این ملت خون خود را نثار خلاصی از زیر بار این دستگاه
 خراب نموده اند.

دولت با اعمال بی رویه خود ایجاد تفرقه و دشمنی نموده و کار را
 بیایی رسانیده که هنگامی که ضعف و ناتوانی در خود احساس میکند با انواع
 وسائل نامشروع متشبث میگردد تا جائیکه قضایای دینی و مذهبی را بسط
 آورده ملت را برای نابودی و اضطلال به دسته جاتی تقسیم کرده و بدین
 ترتیب با تقسیم ملت به دسته های مختلف حکومت ضعیف خود را بر مردم
 تحمیل مینماید.

شخصیت های برجسته و روشنفکران اطلاع دارید که معاریف کرد
 تحت ریاست مصطفی بارزانی در این اواخر نکات چندی را که برای اصلاحات
 ضروری کردستان لازم میدانستند طی دادخواستی تقدیم دولت کردند. از
 آنجمله بود افتتاح مدارس - افزودن درمانگاهها - ساختن جاده ها در مناطقی
 که فاقد جاده شوسه است - آزادی فکر - کمک برای مبارزه با کرسنگی
 دو کردستان و ...

این تقاضای مشروع بانسان دهن اطاعت کامل به پادشاه تقدیم دولت
 شد بامید اینکه این پریشانی و بیماری ها و کرسنگی از میان برداشته شود.
 دولت بجای اینکه باین تقاضاها توجه نماید راهی پیش گرفت که بر خلاف
 مصلحت ملت و خود دولت بود.

دولت افسران کرده را تبعید نموده آنها را از کردستان بشهر های
 دور دست راند.

حرکات روشنفکران کرد را شدیداً محدود ساخت و خصوصاً با افسران
 رویه بسیار نامطلوبی پیش گرفت.

این عملیات ناشیانه و مفرضانه دولت باعث کشت که شورش دوم بارزان
 مرض اندام نماید. دولت فوایمی اهرام داهت تا با توسل به زور سر نیزه
 جواب تقاضاهای حق ملت را بدهد در این جا نیز ناکامیابی و شکست نصیب
 او گردید تا بالاخره مجبور شد مواد پیشنهادی ملت کرد را قبول نماید.

-۲۵-

پس از اینکه ، بنا به تصدیق وزیر دارایی ، سیاست قدیم لایحه بودجه ۱۹۴۴ ششمه هزار دینار دولت خسارت دید و ضررهای غیرقابل تملی که بساکنین ولایات وارد آمد و اسلحه و اموالی که از میان رفت و جان‌هایی که فدا شد هنوز دولت دست برده‌اش نشده . این سیاست غیرحکیمانه دولت که ملت را به نابودی سوق می‌دهد همچنان ادامه دارد دوسورهیکه اگر المراض شخصی کنار گذارده ، بشد و ربح مبلغ فوق صرف ملت می‌گشت اصلاحات اساسی آغاز شده و عدم رضایت مردم از آن بوجود نی‌آمده .

بناام این اصلاح ناشیانه اکنون روشنفکران کرد زندان‌های دولتی را پر کرده و با وجود این دولت اتصالاً تبلیغ می‌شاید که ملت کرد تقاضای جدا شدن از حکومت عراق را می‌شاید و این اقدامات با تحریک بک دولت اجنبی است و اگراد روش و سیاست نوین را پیش گرفته اند که با سیاست عراق مغایر دارد .

دولت بناام این احوال دست از خصوصیت برداشته خود را آماده می‌کند که در بهار بملت کرد حمله نماید و نایره جنگ را مشتعل سازد و ازمم اکنون مشغول است که بنام مانور و تشرین قصد حقیقی خود را پوشیده بدارد . دولت می‌خواهد گشتار گاه دیگری برای جوانان ولایت بنا گذارد و می‌خواهد سر بازان بیگناه دولت را بآرد دیگری به کشتار گاه های کوهستانی کردستان بفرستد کردستانی که این بار نوینر و زورمندتر می‌باشد .

تذیه لقبه اصلاحات است . موضوع موضوع بیداز شدن ملت است ،

-۲۶-

یدار دشمن ملت است در مقابل سوء رفتار حال دولت و از همین جهت است که حالتی غیر عادی در شمال بوجود آمده است . مسئله استقلال و یاجدا همن و وپا پیش گرفتن سیاست و روش سیاسی نوینی نیست بلکه این تغییر ها یکی از وسایل دولت است که با آن حلیات خصمانه خود را میبهراند بشوید .

ما برادران حرب خود منقهریم و محسوماً شطاب ما به روشنگران می عرض آنست که حکمت را در میبایند و از آنها تنها میبایم توجه نمایند که این سیاست بیخ و بنم دار دولت چه سرگردانی و ضرر بزرگی بملت خواهد بخشید و حرکات مزدورانه دولت چه نفاق و دشمنی بین دولت برادر بوجود شواهد آورد .

برادران حرب ! در میان ما و شما دشمنی وجود ندارد . ما باشا دشمنی نمیکنیم تقیه کرد و هرب و جدا شدن و پایش گرفتن روش نوینی در میان نیست بلکه همانطور که در پیش گفتیم این تفسیرات از اختراعات دولت میباشد برای اینکه حلیات خود را که امروز از طرف ملت تأیید نمیشود در سایه این تبلیغات شوم تیاره حق بجایی بخشیده و مرکز ضعیف و متشنج خود را نوی کرده اند . این اقدامات دولت برای این است که چند نفر معدود که در نتیجه زحمت پیر زمان و اشک چشم بنیام تنولی بدست آورده اند زندگانی را دوله و ولعب و قمار و باده کساری پسر برند .

برادران حرب ! این ادعای ما را حاری از حکمت میندازد و پیا بطور گمان نیکند که ما از شما یستنان هستیم بلکه اطمینان داشته باشید که گفته های ما از نظر برادری و دوستی با شماست . ما تقاضای اصلاحاتی کردیم ، شما اهم کردید . در این خولریزی ما فقط دولت مسئول بوده و در روزهای آینده هم باز او مسئول خواهد بود .

برادران حرب ! ما دشمن زیاد داریم همانطوریکه شما هم دارید . گرامت و شرف ما زیاد است همانطوریکه شما با گرامت و با شرف هستید . تنخیم میدهیم همانطوریکه شما هم حق تنخیم دارید . مصیبت ما مصیبت شماست سرگردانی ما سرگردانی شماست . عراق وطن همه شماست . در خوشی و ناخوشی شریکیم .

این دو زمین فریاد ما است ، سلام علی من و علی و تبر و کل آیه قریب جوانان کرد

-۲۷-

اقدامات هیئت آزادی از نظر لشکری

در روز اول ماه مارس ۱۹۴۵ از طرف حزب هیوا خبر رسید که جنگ ۴ در باشتیان مقابل حدود شرقی روز ۵ مارس بنطقه آزادی حمله خواهد نمود. از این جهت هیئت آزادی تشکیل جلسه داده تنظیم های لشکر را برای مسافلت و جلوگیری از هرگونه خطر حمله احتمالی تصویب نمود
مقرر فرمادهمی ده بارزان، فرمانده کل مصطفی بارزانی و منطقه جنگ بارزان و شیروان مقرر گردید. جبهه های جنگ هم بشرح ذیل با فرماندهان آن معین شد.

۱- جبهه مشرق	شسته مرگ سور	فرمانده جبهه مصطفی خوش ناو
	و منطقه برادوست	ولیس ستاد متحد محمود
۲- جبهه مغرب	منطقه آمدی	فرمانده جبهه عزت عبدالعزیز
	منطقه وی گانی	فرمانده جبهه عبدالحمید باقر
۳- جبهه جنوب	منطقه آگری	فرمانده جبهه شیخ سلیمان
- شیخ عبدالسلام

متنایب آن دستورات فرماندهی صادر و بفرماندهان جبهه ها ابلاغ گردید یکی از این دستورها را خلاصه از نظر نتواندگان گذرانیده ایم اینک بدینسان وقایع آن بیرویم.

فرمانده جبهه خاور مصطفی خوش ناو و ولیس ستاد متحد محمود و الحس مباشرت و خواربار احمد اسمعیل با عده ای مسلح و بقیه افسران جبهه عصر روز سوم مارس ۱۹۴۵ بحمل مأموریت حرکت کردند و بوسیله سائندگان اجرامی نیروهای ملی هشایری منطقه مرگ سور و دوله مری و شیروان شهر داده شد که نورا در جبهه شسته حاضر بودند. شب چهارم مارس فرمانده جبهه و نوایش جبهه و سید نده پس از اینکه افسران کشف منطقه را بیابان رسانیدند مواضع جنگی خود را مستحکم ساختند.

در این موقع دستوری از فرماندهی کل دریافت شد که تا میتواند بایه بصورت مسالمت آمیزی حمله دشمن و جنگ را بتعویق اندازند. فرمانده جبهه در اجرای این دستور نامه ای پشودن ذیل بفرمانده ستاد رفیق عارف فرمانده لشون دولتی عراق نوشت:

۴ مارس ۱۹۴۵

همی ت

آقای سرمنگ ولیق عارف

پس از تقدیم احترام - بوسیله مضربین خود درپاکنه ایم که خیال داورده و بنطقه ما فردا پنجم ماه مارس ۱۹۴۵ بنام مالور پیغمروی آمارنامه

-۲۸-

از این جهت در این سال هر اتفاق ویش آمدهی که روی دهنده مسئولیت متوجه ما نخواهد بود

مصطفی خوش ناز

مصر روز ۴ مارس ۱۹۴۵ جواب فرمائده نشون دولتی رسید که نظر پیشروی در میان بست ۵۰ در این جا بیش دستنی بیروی هیئت آزادی و حاضر شدنش در جبهه برای دفاع، دشمن را نجبور نمود که از تصمیم خود مدول نماید .

روز هفتم مارس رئیس ستاد معتمد محمود باسر فرمائده جبهه منطقه برادوست حرکت کرد که ضمن کشف منطقه دستورات لازمه فرمائدهی را به بیروی ملی برادوست و پالک ابلاغ نماید . در مراجعت گذارش مصطفی از وضع منطقه و مخصوصا سیاست هشامی تسلیم فرمائدهی جبهه نمود و اینطور اظهار داشت که برای حل اختلافان هشامی صلاح در این است که شخص فرمائده مسافرتی باین نواحی نموده تا اختلافات موجوده را از میان بردارد و روح مسیبت و بگمانگی را در سران هشامی تلویت نماید .

چند ملاقات

روز ۲۳ ماه مارس فرمائده کل بیروی آزادی، مصطفی بارزانی ، با عدهای مساح از جبهه خاور بازدهم نموده روز ۲۴ مارس مصطفی بارزانی با اتفاق مصطفی خوش ناز و معتمد محمود به همدیان رفتند .

روز ۲۵ مارس شهر رسیده کاپیتان سنوکس، معاون مشاور سیاسی ، برای ملاقات زعمیم به همدان خواهد آمد . در این مسافرت کاپیتان سنوکس شامل نامه سفیر کبیر بریتانیا می باشد و بازعمیم مصطفی بارزانی مذاکرات مهمی خواهد داشت . متعاقب آن کاپیتان به همدان آمد .

خلاصه نامه و مذاکرات این بود که : ۱- نشون دولت عراق و دولت انگلیس باهم در نزدیک منطقه بارزان مانور خواهند کرد . این مانور اینطور تشریح و آشنا نمودن نشون دولت عراق بشنون جنگی میباشد و هیچ امر سیاسی در آن دخالت ندارد . بنابراین چنین اقدامی نباید موجبات تشویش در بارزان فراهم سازد .

تصحیح سفیر برای زعمیم این است که از دستورات دولت عراق اطاعت نمایند و افسران گندی که در جبهه ها میباشد لورا به بارزان مراجعت کرده و آن افسرانی هم که تاکنون از بارزان خارج شده اند بقتنون و خدمت دولتی خود مراجعت نمایند و سایر افسران هم از منطقه بارزان خارج شده هر قطعه ای را که برای سکونت در خاک عراق میخواهند احتساب نمایند .

جوایی که زعمیم داد يك جواب قطعی و دال بر قبول بود بلکه زعمیم مصطفی بارزانی کاپیتان سنوکس را متوجه ساخت که ما در بردن یا آزادی کردیم را اختیار کرده ایم . پس از خانه مذاکرات کاپیتان سنوکس مراجعت نمود .

-۲۹-

روز ۳۰ مارس فرمانده اراديل محمد سعيد نواز و فرمانده ژانده امری سرهنك جبل و هيد برای ملاقات زعيم به مازنه آمدند . منظور از ملاقات اين سايندگان دولت هم تايند اظهارات گايئين سئوگس بود ولی جواب زعيم هسان بود که به گايئين داده شده بودو در آن تئبيری حاصل نگرديد . مامورين بدون اخذ تئجه مثبت برگشته و فرمانده گل وسابر السران به مقر فرماندهی جبهه یعنی شرت مراجعت نمودند .

روز ۳۱ مارس ۱۹۴۵ نامه ای از روسای عشایر بالک در بابت گردیده که ملاقه شود را به ملاقات زعيم ايراز داشته بودند نورا وحت مين و به آن ها اطلاع داده شد که برای گفتگو به شرت تئ يابند . پس از آموئن آنها را ایجاد تقاضا کامل مراجعت نمودند .

روز دوم آوريل نامه ای به مضمون ذيل از طرف بخشدار روانه ژبه عنوان زعيم واصل گردید :

روز ۱ آوريل ۱۹۴۵

جناب ملا مصطفی بارزانی

بر طبق دستور تلفنی فرماندهار شهرستان اديل بهين وسيله با اطلاع جنابالی مونساه که روز پنجم آوريل ۱۹۴۵ معاون مشاور سياسي موصيل مازور مور برای ملاقات شما در مرکز بخشداري بله حاضر خواهند بود بنا بر اين شما و شيخ رحمت والسراي که نزد شما هستند حضور بهم برسانيد .

بخشدار روانه ژ

روز سوم آوريل زعيم مصطفی بارزانی و تمام السران به بارزان مراجعت کرده بانتظار روز پنجم و ملاقات مازور مور شده ولی مازور آن روز نیامد .

يك للغرائ تسليت

روز ۱۶ آوريل ۱۹۴۵ بنسابت فوت پرزهدت روزولت تفكرالسی مضمون ذيل از طرف زعيم مصطفی بارزانی به سفير كبير امریکادر پنداد سفا برده شد .

بفغان

سفارت امریکا و وفوت روزنامه صوت الالهالی

با گمان تأسف ، ليايت نافر شود را از در گذشت رئیس جمهوري صالحه متحده ، مستر فرانکلين روزولت و حرکت در اين سوگزاري به ملت دموکرات امریکای حق پرور و ساسی ملل ضعیف تله به میارم واخذ اونه مستلت ميشایم که بیوسته ارتش بیرونده شما بیروز باقه .

بارزانی مصطفی

- ۳۰ -

خلف وعده

روز بیستم آوریل ۱۹۲۵ بود که خبری از طسرف فرماندار اربیل واصل شد مبنی بر اینکه روز جمعه ۲۱ آوریل مازورمور میبازد عزت عبدالعزیز را در «حریر» ملاقات نماید. فوراً عزت عبدالعزیز از طرف زمین دستور داده شد که سمیت محمد محمود بحریر عزیت نمایند. این دو در میدانگاه حاضر شدند ولی مازورمور آمده و مراجعت کرده بود.

روز ۲۲ آوریل بهشتاد «اناسی» اطلاع داد که لژرال اسمعیل نامق وزیر جنگ عراق انومیسیل خواهد فرستاد تا عزت عبدالعزیز در بیلان «صلاح» الدین» حاضر شده با ایشان ملاقات نماید. بلافاصله دستور حرکت به عزت عبدالعزیز صادر شد که عزیت نموده محمد محمود را نیز همراه خود ببرد آنها حرکت نموده و بنظر بلال لشکر دو صلاح الدین رسیدند ولی وزیر جنگ اسمعیل نامق بخداد مراجعت کرده بود.

ولی عزیت وزیر جنگ مانع از این شد که عزت عبدالعزیز ملاقاتی محرمانه و تقریباً در حدود چهار ساعت با لژرال صالح ضراب رئیس ستاد اول ارتش در آنجا بنماید. این ملاقات محرمانه بود و بدون حضور فرستاده دیگر کسی محمد محمود انجام گرفت.

بدنیال سر نوشت

ملاقات پایان یافت، عزت عبدالعزیز شاد از دفتر رئیس ستاد خارج شد و اظهار داشت اوضاع سیاسی بسیار مساعد است و خطری متوجه ما نمی باشد من توانم لامانع به اربیل رفته با عزت هیواناسی بگیریم. بهتر این است از این فرصت استفاده ننمایم. انومیسیل حاضر بود و فرستادگان به اربیل عزیت نموده در اربیل زحمای حزب هیواوا ملاقات نموده متوجه ساخته که دوالتین عراق و انگلیس اصرار دارند باینکه امیران بارزانی را ترک گفته بقتون مراجعت نمایند. پس از آن گاهی با منن از جریان امر لازم بود حزب نظریه خود را اعلام دارد از این حیث جلسه فوق العاده تشکیل یافت و اکثریت قریب با اتفاق در این باب چنین تصمیم گرفت که اظهار نظری ننماید و اختیار هر گونه تصمیم را بسخود عزیت آزادی واگذار نماید.

در همان ایامی که این موضوع بیکفیت فوق جریان داشت، مازور ولسن ساون مشاور سیاسی منطقه کرکوک هم باربیل آمده بود و شبکه مذاکرات پایان یافت فرستادگان هیئت آزادی حتی عزت عبدالعزیز و محمد محمود عازم حریر شدند مازور ولسن هم چون کارهایش پایان یافته بود در این سفر آنها را همراهی نمود بدین ترتیب هر سه نفر با هم بحریر رفتند. چیزی از ورود آنان بحریر نگذشته بود که مازور مور هم در آن جا حضور یافت. عزت عبدالعزیز با استفاده از این تصادف، توانست بیک ملامت محرمانه هم با مازورمور بیست آورد.

روز ۲۵ آوریل مازورمور - عزت عبدالعزیز و محمد محمود بیارزانی مراجعت کردند. در این سفر مازورمور بقصد ملاقات شیخ احمد برادر بزرگ ملا معصومی آمده بود. پس از ورود بیارزانی مازورمور بسلامت شیخ احمد عزت و پس از مذاکرات زیاد سلامه گفت. امر سفیر این است که او امر دولت عراق را اطاعت نموده در بارزانی بزراعت مشغول شوید. شیخ احمد که از این ملاقات چندان راضی نبود با خشونت و تندی پاسخ داد از اطاق خارج گردید و مازورمور هم مراجعت کرد.

-۳۱-

تخصیم هیئت آزادی - مراجعت افسران

روز ۳۰ ماه آوریل ۱۹۴۵ هیئت آزادی تشکیل جلسه داد تا با در نظر گرفتن جریان های اخیر آخرین تخصیم خود را اتخاذ نموده بیومع اجراء گذارد. در این جلسه میر حاج احمد هم که از طرف هیئت آزادی اعضارشده و موافق گردیده بود که بارزان فرار کند حضور داشت. پس از مذاکرات در این جلسه چنین تخصیم گرفته شد که مرتضی عبدالعزیز و محمد محمود و احمد اسمعیل به فتون مراجعت کنند و مصطفی خوش ناو و میر حاج احمد بارزان را ترک کفنه در منطقه ای خارج از بارزان سکونت اختیار نمایند.

اوضاع واحوال حکم میکرد که هیئت آزادی این تخصیم را اتخاذ نماید زیرا میبایست در مقابل اصرار زورمندان فقط پاتید آینه ای که شاید روزی آمیدی در آن یافت تسلیم شد. ولی امسوس که در معامله زورمند و عیب مساوات و حسن دانت و بشر دوستی وجود ندارد. زورمند همه چیز را برای خود میبخواهد کلیه خواسته هایش باید صحیح و قابل اجرا تشخیص داده شود قانون، قانون زور است و تصرف محکوم به اجرای آن میباشد. اگر شعبی از امر زورمند سرپیچ کرد و به ناعدالتی های آن متنوع لغو است فوراً تسلیم شود او محکوم به تیر و عقیان است و کفرش اسعلا و نابودی میباشد.

تخصیم هیئت آزادی بیومع اجراء گذارده شد دو نفر از افسران مصطفی خوش ناو و میر حاج احمد همان روز محروب بارزان را ترک گفتند. روز بعد یعنی دوم ماه مه زخم مصطفی بارزانی به همراهی افسرانی که میبایست طبق تخصیم هیئت آزادی به فتون مراجعت نمایند یعنی مرتضی عبدالعزیز و محمد محمود و احمد الحید ناو و احمد اسمعیل بوسیله اتومبیل ماژور ولسن از طریق قفلاوه به اویل حرکت کردند.

روز ۵ مه مرتضی عبدالعزیز و احمد اسمعیل و محمد محمود به کسرکوک عزیمت نمودند روز بعد این افسران با ماژور ولسن ملاقات و پس از مذاکراتی که جز آن یافت ماژور ولسن گفت باید همانگونه راه بغداد معرفی نماید و در صورتی که ضرورت اجبار بود میتواند با ژور ولسن راه در سفارت خانه ملاقات کند. دوروز بعد افسران در بغداد خود راه وزارت جنگ معرفی کردند. ولی پس از بیست روز تسلیم دادگاه شدند.

روز پنجم ژوئن محمد محمود که یکی از این افسران تسلیم شده به دادگاه بود مجدداً به بارزان فرار کرده و در این مسافرت یکی دیگر از افسران رفیق خود را در صوم به جلال امیر، حیدر داشت.

-۳۲-

نقش بر میگردد

روز ۱۷ ژوئه فرماندار اریل اطلاع داد که میخواهد در میت کاپین جاگس معاون مشاور سیاسی کرکوک ملا معطی بارزانی در مرگه سور ملاقات نماید .

این ملاقات در موعد مقرر انجام گرفت ولی محیط سرد آن باعث عدم موافقت شده طرفین با کدورت از هم جدا شدند .

اوضاع روز پوشاقت سیرت ، ملاقات ها ، یکی بعد از دیگری ، همه از آینده امضاگی حکایت مینمود . ناچار برای اینکه تصمیمی اتخاذ شود روز ۲۵ ژوئه ۱۹۱۵ زحیم معطی بارزانی و محمد محمود و جلال امین جلسه ای تشکیل داده و قرار بر این گذاشتند که در مناطق دهرک - آملی - عمره شیخان و سنجار گشتی زده مراجعت کنند و بعد به رواندر - گوی سنجاق رانیه - حلسه و شاخین هم رفته ملاقات های با روسای عشایر کرد این مناطق حاصل آورده و روح همکاری و هم آهنگی آنان را تقویت نمایند .

دو روز بعد یعنی در ۲۷ ماه ژوئه مسافرت آغاز شد و طبق برنامه ای که پیش از این آماده بودند ، با روسای عشایر تماس گرفتند و اطمینان تا روز ۱۰ ماه اوت ۱۹۱۵ با کمال نظم انجام گرفت .

در این روز در سنکامی که مسافری در دهرمه با که چهار روز سواره تا بارزان راه بودند توقف داشتند کافلی بیستون ذیل از فرماندار اریل برای زحیم معطی بارزانی رسید .

ملا معطی بارزانی

لازم است خود شا و روسای بارزان در مدت ۳ روز از تاریخ دریافت این کافلی تسلیه دولت شوند و همرا به صورت مسئولیت خسارات وارده و کشته گان متوجه آنها خواهد بود .

فرماندهار اریل - سید نراق

در همین روز کافلی هم از مشاور سیاسی شهرستان موصل کتل میبه برای زحیم رسید که با نامه فوق هم آهنگی کامل داشت . در این نامه متریحا نوشته شده بود :

«اگر دستورات دولت عراق را اطاعت نکنید از کلبه توبیجان مأموروم خواهد بود»

مصر همین روز کافلی هم از شیخ اسد برادر بزرگتر ملا معطی دریافت شد که اطلاع داده بود و شورش آغاز شده و بین نوای بارزانی و دولت زده و خوردی روی داده ، ادارات دولتی در بارزان از طرف بارزانیان تصرف شده ، التویک کشته شده و بیست مرگه سور هم تصرف گردیده لازم است فوراً مراجعت نماید .

-۳۳-

اوضاع دیگرگون شده بود. اتفاقاً را که تا بحال با کمال حدیث سلامت بوده بودند روح داده لمن تغییر یافته نامه های فرمانه‌ار ارییل و مشاور سیاسی شهرستان موصل هم شخصی را بفریدیم می انداخت که در زدو خورد هایی که شیخ احمد در کاخ خود بدان اشاره نموده بود شاید دست مرموزی در کار بوده و بطور غیر متوجه از نسبت ملا مصطفی استفاده نموده سران بارزان و ادویک عن احام گرفته فرار داده اند.

همه چیز پیش بینی میشد غیر از زد و خورد بارزان بنابر این تا وقت تنگ تر نشده می بایست بارزان مراجعت کرده و علت این پیش آمد را نموده و یا در نظر گرفتن اوضاع نسبی انتقاد نمود. ولی قبل از مراجعت لازم بود در آن نواحی و وسای حاشیروا آگاه نمود تا در صورت لزوم جنک در آن مناطق هم شورش شروع شود.

این تنظیمات محلی هم چند روز وقت لازم داشت ولی با نهایت سرعت تا آنجا که وقت اجازه میداد دستورات داده شد و دستور ۵ احام گرامت میسر آید بارزان پیش گرفته شد و روز ۱۹ اوت ۱۹۴۵ مسافرین سایر بارزان رسیده از قیام احمد حاضر شدند.

شورش دوم بارزان

۱۰ اوت ۱۹۴۵

در این روز ها که اتفاق شوم زد و خورد روی داده بود شویست اوضاع صومی را در نظر گرفته ناچاران امر بهتر وانف گردیم.

۱ - اهمیت بارزان - بارزان روز بروز بر اهمیت خود می افزود، حرکات ملی کرده شدت می یافت و این قانون نهضت ملی نیرومند شده بود بطوری که تزلزل عیبی در محافل ذی علاقه عراق امکانپذیر بود.

این مستانوں سوزان می رفت که کم کس شده اش چنانکه گهرتر خود و هر وسیله تبلیغی که برای اسماء آن بکار میرفت کارگروانغ نیافتاده بارزان فریاد دادخواهی کرد را دولیاس دیپلوماسی دو جهان منعکس نموده بود و نهایت کوشش بکار می رفت که از آلودگی به جنک و سبتر خودداری نمود. سیاست مدیرانهای که در اداره این اقدامات سیاسی بکار رفته بود هرگونه تبلیغی را سختی ساخته بود. تنها یک راه باقی بود و آن کشاندن بارزان بجنک بود. احیام این نقشه هم با بودن ملا مصطفی دو بارزان چندان آسان نظر نمی رسید.

۲ - یک فرصت مناسب - چنانکه در پیش گفتیم ملا مصطفی و دو نفر از افسران از بارزان خارج شدند که به اوضاع مناطق دیگر کرده نشین حرکات ملیتانه. امور بارزان نمونه در دست شیخ احمد بود. این نسبت بهترین فرصت برای اجرای نقشه بود.

۳ - مسافر ناگهانی - یک روز قبل از اتفاق زد و خورد، عزت محمدالیزیر خود را به بارزان رسانید و این وقت نقطه شیخ احمد در بارزان بود بنا بر

این پیشنهاد های عزت عبدالعزیز در شیخس او که در این جا تنها بود زود تر موثر واقع میشد . شیخ احمد که شیخس منصوبی است کمتر بهره‌وز سیاسی وارد بود و حل هر مشکلی را در چنگ میدانست بنا بر این محیط کاملاً آماده بود که اگر حادثه ای روی دهد چنگ در گیرد

۴ - دستور دولت - بعضی خروج ملامصطفی از بارزان دولت عراق از موقعیت استفاده نوده قوای نظامی به اطراف منطقه بارزان فرستاده و دستورات تلگرافی به کلیه ادارات دولتی در بارزان صادر نوده بود که هر بارزانی برای هر کاری به ادات دولتی مراجعه نمود فوراً باید دستگیر شود بنا بر این آن وسیله ای هم که میبایست چنگ را بر انگیزه بدین ترتیب با اجرای این دستور فراهم میگشت فکر مستعد شیخ احمد هم برای چنگ که از طرف عزت عبدالعزیز مسکن بود تقویت هود بیکر تبه ملامصطفی را می توانست در بک همل انجام شده قرار دهد .

نقشه اجرا شد

پس از وصول دستور تلگرافی دولت به ادارات دولتی بارزان اسمد خوشه‌وی رئیس عشیرت مزوری (از عشایر بارزان) به پست زیبار مراجعه مینماید شروع به گرفتن او مینمایند ولی اسمد خوشه‌وی باز بر دستی خود را نجات میدهد .

عده ای از بارزانی ها به ادارات خود بارزان مراجعه مینمایند چون دستور دستگیری آنها صادر میشود این عده به مقابله پرداخته بالنتیجه اهدارات بارزان را بارزانیان تصرف مینمایند .

در مرگه‌سور الوبیک رئیس عشیرت شیروان با دو نفر بارزانی مسلح برای امور قتل و شکر و غیره به پست مرگه سور مراجعه مینماید چون مسی خواهند آنها را دستگیر نمایند مقاومت نوده در داخل پست امنیه زد و خورد در می‌گیرد و بالنتیجه الوبیک از یک طرف و فرمانده پست و چهار نفر امنیه هم از طرف دیگر کشته شده و پست ها از طرف بارزانیان تصرف می‌شود .

و نتیجه کار بانجا میرسد شیخ احمد نامه ای که در پیش به آن اشاره شد به ملامصطفی می‌نویسد که درده مره با دریافت میگردد .

آخرین علاج

پس از ورود بیارزان واستحضار از چگونگی وقایع ناگوار اخیر چاره جز این نبود که تصمیمی متناسب با اوضاع حاضر گرفته شود بنا بر این جلسه ای با حضور شیخ احمد - ملامصطفی و افسرانی که در بارزان بودند بلافاصله تشکیل یافت و چنین تصمیم گرفته شد که باید فوراً برای مدافعه در مقابل قوای که از طرف دولت بیبانه حوادث اخیر اهرام خواهد شد جبهه هائی تشکیل داده شود و ضمناً یادداشتی هم حاکی از جریان های اخیر تسلیم نمایندگان دول بزرگ در بشداد گردد:

-۳۵-

جبهه‌ها با فرماندهانشان بقرار زیر معین گردیدند:

۱- جبهه خاور بفرماندهی شیخ محمد صدیق برادر بزرگتر ملامصطفی و معاونت فرماندهی عزت عبدالعزیز

۲- جبهه جنوب یعنی جبهه اکره بفرماندهی ملامصطفی باوزانی و معاونت جلال امین و محمد محمود

۳- جبهه باختر یعنی جبهه بالنده بفرماندهی صالح عبدالعزیز برادر عزت عبدالعزیز

و همان روز فرماندهان جبهه‌ها باقوای مسلح خود عازم محل مأموریت گردیدند.

و یادداشتی هم بضمون ذیل تهیه و برای امایندگان دول انگلیس - امریکا - شوروی - فرانسه - چین و نخست وزیر عراق صمدی پاچه چی ارسال گردید.

بارزان ۲۰ اوت ۱۹۴۵

جناب آقای سفیر کبیر

در مدت دو سال که خورش اول خود را متوقف ساختیم پیوسته نشان دادیم که برای اطاعت اوامر دولت و بیجا آوردن دستوراتش حاضر میباشیم و در مقابل این اطاعت و تسلیم انتظار داشتیم که تمهیداتی را که دولت در زمان صدارت نوری سپید کرده بود بجا آورد این تمهیدات همان وعده های اصلاحات کردستان می باشد که صمدی پاچه چی نخست وزیر کنونی هم آنرا تأیید نموده است.

دولت عراق بهمد خود وفا نکرده بلکه بالعکس دستور داده که پست امنیه دربارزان تشکیل و تکمیل گردد و قشون دولتی را بنام ما نوور به اطراف بارزان فرستاد تا نقشه های زیرین را بوقع اجرا گذارد

۱- اینجانب فرار کرده بودم در منطقه کردستان شهرستان موصل بنیامین برای اینکه روسای عشایر را ملاقات کنم دولت عراق رسماً مرا از رفتن منع نمود ولی چون در قوانین مملکت عراق گردش در داخل مملکت ممنوع نیی باشد اینجانب مانی در آن مسافرت ندهم

۲- بی از این که این جانب از بارزان دور شدم ادارات محلی دولتی در زیبار و بارزان و مرگه سور بارزان بیان را از مراجع به ادارات دولتی منع نمودند.

۳- تلگرافی رسمی از فرماندار اربیل به تمام ادارات دولتی بارزان ابلاغ شد که هر بارزانی که با ادارات دولتی مراجعه نماید بلافاصله باید دستگیر گردد. اسعد شوشوی که به پست بارزان مراجعه میکند شروع به دستگیریش مینمایند و تا آچار مقابله کرده پست را اشغال میکنند.

۴- الو بیک که یکی از روسای عشایر بارزان است در موقع مراجعه کردن به اداره مرگه سور بدون اینکه از جریان مطلع نباشد از طرف بک نقر امنیه گشته می شود سه نفر بارزانی که همراه او بوده اند تا آچار

- ۳۶ -

در مقام دفاع برآمده در داخل پست امنیه زدوخورده شروع میشود و بالنتجه پست اغفال و امنیه ها از طرف بارزانیان اسیر میگردد .

۵ - دولت عراق تشون نظامی خود را در آکسره و با پشتیبان و نوای امنیه را در منطقه ری کانی جمع نموده و بدون مقدمه آتش جنگ را در مقابل ما مشتعل نموده اند تا این که عده ای کوه بی کناه را معرکه نمایند .

جناب آقای سفیر کبیر

پس از آشکار نمودن حقایق فوق درحیثی که این یاد داشت را تقدیم میدارم نیروی هوایی عراق مشغول بیچاران دهات مامهباشد و بیر مردان و اطفال بی گناه ما را می کشد .

لازم دانستم ضمن مستحضر داشتن خاطر آن جناب از جریان حوادث تنها نباید که دول متبوعه خود را آگاه فرمایید بامید اینکه مطابق وعده هایی که بکلیه ملل جهان داده اند و برای محترم شمردن منشور آتالنتیک که قرار است حق مرلمتی را بشودش و اگذار نه از این که نه عملیات وحشیانه و دیکتاتور ی های دولت عراق جلوگیری شود .

درخاتمه امیدوار است که دول کیمک کننده به ملت های ضعیف همیشه پیروز مند باشند .

فرهانده شورش کردستان - مصطفی بارزانی

همانطور که در مقدمه این فصل گفتیم روز ۱۶ اوت پس از پایان جنبه فرماندهان جبهه ها و افراد مسلح آنان بقر ماموریت خود حرکت نمودند ولی ملامصطفی که خود فرماندهی جبهه جنوب را بعهده گرفته بود روز ۲۱ اوت یعنی یک روز پس از ارسال یادداشت فوق بهمراهی نفرات زبده مسلح خود که شصت نفر بودند بطرف جبهه اکره (عقره) حرکت نمود .

روز ۲۲ اوت پس از عبور از وودشانه مزین درده سفته متوقف گردیدند و در اینجا از طرف نیروی هوایی عراق بمباران شدند .

دوروز بعد یعنی ۲۴ اوت محمود آقا زبیری باچهل نفر از افراد مسلح خود درده هرند بده ملامصطفی پیوسته جمع نفرات که در این موقع به یکصد نفر رسیده بود بکوه پیرس حرکت کردند .

کوه پیرس کوهی است مستور از جنگل و صعب العبور که در حدود دو هزار و بانصد یا از سطح دریا ارتفاع دارد فاصله آن از بارزان شش ساعت راه است و موقعیت دفاعی بسیار مساعدی برای زیبار و بارزان تشکیل میدهد روز ۲۵ اوت پس از عبور از کوه پیرس بده «کوبیش» رسیدند این

ده در بین کوه پیرس و کوه عقره واقع شده است و از بارزان هشت ساعت راه است . فرمانده جبهه قرار گذاشت که «اشکفته» را مقرر فرمایدی قرار دهد در این روز خبر رسید که هتک ۵ دولت عراق از عقره وهنگ ۴ دولتی از رواندز مرده باهم روز ۵ سپتامبر حمله خواهند نمود .

- ۳۷ -

برای برهم زدن نقشه حمله قوای دولتی، ملامصطفی دستوری بشرح ذیل صادر نمود که چهل تن از نفرات چهار دسته ده تقریبا تقسیم شده و شب ۲۷ اوت شبانه اطراف کوه عقربه را که در روی آن قوای دولتی قرار داشت گرفته در ساعت معین هزار نفر چهار تیر خالی کرده مراجعت نمایند بدون اینکه منتظر عکس العمل دشمن شده و یا بچنگ بردازند.

نیروی دولتی که در عقربه قرار گرفته بود هنگ ۵ بود و دسته جات چهار گانه از مسلحان بارزان بسر کردگی چهار تن از جنگجویان هازم ماموریت شدند :

دسته اول بسر کردگی محمد امین میرخان - دسته دوم بسر کردگی مرز آقا زواری - دسته سوم بسر کردگی رشید زبیری و دسته چهارم بسر کردگی قرتاسی زبیری .

دستور یکجیبیتی که از طرف فرمانده کل ملامصطفی صادر شده بود اجرا گردید یعنی دسته جات مسلح فوق‌الذکر اطراف عقربه را گرفته تیراندازی نموده مراجعت کردند .

ملا مصطفی پیش بینی نموده بود که اگر دو هنگ از قوای دولتی به نحوی که میبایست از جیب جنوب و جیب خاور یکمرتبه حمله نمایند دست با ندامتند قوای ملی ناچار خواهد بود در دو جیب بچنگ پرداخته با نتیجه ضعیف شود و این ضعف هم ممکن است بشکست منجر گردد بنا بر این چاره نیست جز اینکه کاری کرد که حملات باهم ازدو جیب شروع نشود.

اعزام دسته جات فوق بهترین طرخی بود که می توانست حمله هنگ ۵ را بتوقیق اندازد .

اجرای صحیح دستور فرمانده شورش بارزان با موفقیت ترین شد و حمله هنگ ۵ در روز موعود انجام نگرفت . بلکه در روز مقرر فقط هنگ ۴ در جیب رواندا یعنی جیب خاور بفرماندهی سرهنگ قیصر هرمز بجهت پرداخت با اطلاع قلی قوای بارزان از این حمله ارتفاعات و نقاط سوق الجیشی طوری تصرف شده بود که چند ضربت سریع و شانلگیر کننده هنگ را بشکست سوق داده علاوه بر ۲۰۸ نفر کشته که بجا گذاشت فرمانده هنگ هم کشته شد تعداد زخمیها قریب بیستده نفر و در حدود ۵۰ قبضه تفنگ نیز بجای ماند. از قوای بارزان دو نفر زخمی شدند .

سربان این جنگ را فرمانده جیب بشرح ذیل بفرماندهی کل گزارش می نماید :

جنگ بادلیان

در جیب خاور

گزارش فرمانده جیب شیخ محمد صدیق

جناب مصطفی بارزانی

صبح ۲۵ اوت هنگ ۴ دولتی از باباشقیان از راه « دیانه - بادلیان » میوهوات از « کوله گوند » به پشت « شینه » میآید و پشت نیروی ملی ما را بگیرد .

-۳۸-

فرمانده دسته کوه گولند: «اوروشیروالی» باهنگ نامبرده تصادم نمود (انفراد از عبارت اژده نفر بودند) چنگ شش ساعت ماول کفیه در موقع ظهر، چهار هزار یارد عقب نشینی کردیم و در آنجا خط دفاعی تشکیل دادیم مقارن یکساعت قبل از غروب چنگ بمقبنشینی و شکست هنگ نامبرده و کشتن ۲۰۸ نفر و زخمی شدن سیصد نفر و کشتن فرمانده هنگ بقصر همرم و بدست آوردن ۵۰ تنفک و سه مسلسل سیک و بیست صندوق فشنگ و یک دستکاهی سیم و دو خیاره اندازه و مقداری بیدستی و یک مسلسل سنگین نوع «لیگری» خانه پذیرفت.

از ما فقط دو فدائی زخمی شده و خودم شخصاً در اثر تیراندازی توبخانه مختصر زخمی برداشته ام. فعلاً فرماندهی جبهه بمپه معد آنجا مرگه صور میباشد. تا یک فدائی از ما زنده باشد در بنام خداوند و در راه حق پرستی نمی گذاریم دشمن یکجوب داخل خاک ما بشود. فرمانده جبهه خاور - شیخ محمد صدیق

(جبهه جنوب)

چنگ نهلله

دشت نهلله دشتی است برآب و آباد ولی کم درخت نصف دهات آن متعلق به عشیرت سورچی و داوای چند دو آسوری نشین میباشد طول این دشت در حدود ۵ هزار یارد است. کوه پیرس در شمال و کوه عقره در جنوب آن واقع گردیده عشیرت سورچی در شرق و عشیرت های زیبار در دشتی در مغرب آن قرار گرفته اند.

سه راه از روی کوه عقره میگذرد و به دشت نهلله میرود که در نزدیکی ده گریش یک راه میشود که از آنجا از روی کوه پیرس گذشته به زیبار می رود از میان این سه راه که ذکر شد راه ریمسی قابل عبور برای هرگونه تسلیحات و مهمات جنگی است در حالیکه در راه دیگر فقط پیاده رو میباشد.

شب ۸ سپتامبر زعم مصطفی بارزانی نقشه چنگ نهلله را طرح نمود. در همان شب بیست نفر به فرماندهی محمد امین میرخان و همزیروا تا به دامنه کوه عقره حرکت کردند اینها میباشد به دو دسته ده نفری تقسیم شده ده نفر در طرف راست و ده نفر دیگر در طرف چپ دامنه کوه عقره رو به وقت نهلله در خط مستقیم و بقاصه از یکدیگر خود را پنهان دارند. این دودسته دستور داشتند تا از طرف زعم صدای تیر بلند نشود به تیراندازی نپردازند. زعم مصطفی بارزالی خود ۲۰ نفر مسلح برداشته در دامنه کوه پیرس رو بدشته نهلله به انتظار آمدن توای دولتی قرار گرفت.

صبح روز ۸ سپتامبر، ملی الطلوع، هنگ ۵ بوسیله توبخانه و هوا آتیا جبهه زعم را بمباران نمود و متعاقب آن پیاده نظام دشت به حمله زد ولی در مقابل این تیراندازی های توبخانه و پیاده نظام از طرف نیروی ملی هیچ صدای تیری شنیده نشد. دشمن دولتی باطمینان باینکه مانی در سر برآه نیست به پیش روی خود ادامه داد.

- ۳۹ -

پس از اینکه موخره قشون دولتی از جلودسته محمد امین میرخا، گذشت زحیم شروع تیراندازی نمود قشون دولتی که تیراندازی را از جاودید برای گرفتن موضع عقب برگشت همینکه باین سمت متوجه شد دسته محمد امین میرخان تیراندازی برداشت قشون ناچار بسمت راست متوجه شد در این جا مواجه با تیراندازی دسته وزیر آقا گردید. و چون از این راه هشتم روزنه امیدی دیده نشد ناچار بسمت چپ روی آورد ولی در اینجا هم دسته سعید الوبیك تیراندازی نمود. قشون از هر طرف مورد حمله قرار گرفته و بدون اینکه بتواند از این دام فرار کند تا غروب باران گلوله بر سرش می بارید. غنایمی که بدست نیروی ملی رسید عبارت بود از یک توپ کوهستانی دو مسلسل شیک - ۲۸. تفنگ - ۱۶۸ گلوله توپ - ده صندل فشنک - چهار صد بار مهمات و آذوقه با ناظر تلفات وزخمی های قشون دولتی هم بقراردیل بود یک صد و پنجاه نفر و سه افسر کشته و چهار صد نفر زخمی ولی از نیروی ملی هیچکس کشته و بازخمی نشد.

قشون دولتی ۳ روز دیگر در آنجا در محاصره ماند. وضع قشون دولتی فون الماده خطرناک شده بود واعزام قوا برای خلاص نمودن آنها غیر از استفاده از قوای هشامیری میسر نبود ناچار بیابست روسای عشایر کرد را که در آن حوالی بودند تحت تاثیر قرارداده از قوای آنها برای شکست محاصره استفاده نمود ولی این امر هم جز با دخالت دولت انگلیس امکان پذیر بود.

شب ۱۲ سپتامبر - نظر از افراد مسلح هسپرت سوچی هنگام دولتی را از محاصره نجات دادند و ملا مصطفی بهتران دیدند که بواسطه دیگری در گوه بیرس که یک ساعت و نیم از موضع جنگ دور بود عقب نشینی نمایند.

در عرض پنج روز یعنی روز ۸ سپتامبر ۳ روز محاصره و روز آخر جمعا هفت دفعه مصادمه با قشون دولتی در گرفت بود. روسای عشایری که با افراد مسلح خود به کمک قوای دولتی آمده بودند عبارت بودند از : احمد بیك زیباری - شوکت زیباری - مجید حسین آقا - عبدالله خرفانی - شیخ جلال بریف کانی - و در نتیجه این سیاست که روسای عشایر کرده را بر علیه قوای ملی به جنگ در آورده بودند مقصود زیباری هم که خود را به قوای ملامصطفی ملحق نموده بود از نیروی ملی جدا شده بطرف دولتیان رفت و ملامصطفی را با فدایانش تنها گذاشت.

مجموع کشته وزخمی پس از این سلسله معاربات بقرار ذیل بود از قشون دولتی ۳۸۰ کشته و ۴۵۰ زخمی و از نیروی ملی هم نفر کشته و چهار زخمی یکی از این کشته ها گان فرمانده جبهه راست هریر آنا زواری بود.

جنگ هودیان و مزنه (جبهه خاور)

روز ۲ سپتامبر ۱۹۴۵ هتک ۴ از طرف راست و هتک ۳ از طرف چپ از با پشتیبان بسوی موته تشرش خود را آغاز نمودند. در این موقع قسمتی

- ۶۵ -

از نیروی ملی که در اشکفت همدان خود را پنهان کرده بودند و از مرز قریب یکساعت راه بود پشت هر دو هنک را گرفته و با وجود بسیاران هوایسا و نیز اندازی شهید توپخانه حمله سختی نمودند . فرمانده جبهه متحد آقا سر که سوری یاعده پلجاء نفری خود چنان قلب تشون حمله نمود که طرفین بهم در آمیختند و در نتیجه تیر اندازی زره پوش های دولتی بود که این عده مختصر عقب نشینی موقتی نمودند ولی حملات بعدی تشون را بشکست کشانید
 ۳ توپ کوهستانی - ۳ مسلسل سبک (نوع برن) - بیست صندوق فشنگ -
 ۴۸ کلوله توپ بنشینت نیروی ملی درآمد تعداد کشته گان تشون دولتی سیمد و زخمی ۴۵۰ نفر از نیروی ملی دولتی زخمی شده بودند قهرمانان این نبرد مصداقاً سر که سوری و نور و شیروانی بودند.

جنگ هرن « جبهه غرب »

عشایر بادینان و زیباری در ده هرن که سه ساعت از غرب منطقه بارزان راه است قرار داشتند.

دو نفر افسر دولت عراق و هشت نفر از عشایر فرماندهی با نصد نفر مسلح عشایری را پیاده گرفته بودند و بوسیله یکدستگاه بی سیم ارتباط خود را با فرماندهی تشون دولتی برقرار ساخته بودند.

هرن دو پشت جبهه بیرس واقع شده بود از این جهت وجود این قوای مسلح در آنجا در هر حال نمیتوانست جبهه بیرس را تهدید نماید زعمم مصطفی بارزانی نقشه ای طرح نمود که این موضع تهدید کننده را از میان بر دارد تا به آسانی بتواند در جبهه بیرس عملیات مقاومتی و تفرشی خود را ادامه دهد.

نقشه این بود که ملا مصطفی کوه بیرس را ترك گفته باسی نفر مسلح این عده را محاصره کند و شیخ سلیمان نیز بر سر گردگی ۲۸ نفر عده ملا مصطفی را در عمل محاصره تقویت نماید و در حین که این قوا مشغول محاصره هرن هستند افسر عزت عبدالعزیز تویی را که در جنگ تیل به غایت گرفته شده بود و در آن موقع در هرنه نصب گردیده بود با کمال دقت برای بسیاران هرن بکار ببرد .

از آنجائی که مسافت هرن تا هرنه ۶ هزار یارده بود و تهررس توپ نامبرده هم هفت هزار یارده از این جهت نقل و انتقالی لازم نبود و بعضی رسیدن قوای ملا مصطفی با اطراف هرن تیر اندازی توپ بوسیله عزت عبدالعزیز دشمن را غافلگیر و متواری مساخت.

بطوریکه بیش یعنی شده بود ملا مصطفی عده خود هرن را محاصره نمودند عزت عبدالعزیز هم تیر اندازی آغاز نمود ولی تیر بر خلاف انتظار ۱۱ به هرن نرسید از این جهت ملا مصطفی دستور داد که عزت عبدالعزیز توپ را نزدیکتر نموده تیر اندازی را ادامه دهد ولی هر قدر ملا مصطفی بانتظار عمل محاصره را ادامه میداد از تیر اندازی توپ خبری نبود ناچار پس از اینکجه مدت هشت ساعت با نهایت شجاعت عده با نصد نفری را محاصره کرده بود چون خبری در اطاعت

-۴۱-

نموده که نوای دولتی به پیرس حمله نموده ناچار محاصره را ترک کرده پسرش خود را به کوه پیرس رسانید.

اما علت اینکه عزت عبدالعزیز نتوانست دستور را اجرا نموده وظیفه خود را انجام دهد گویا این بود که چون دستور یافت توپ را نزدیکتر نباید و در ضمن تغییر دادن محل توپ خبر بی‌اساسی شنیده بود که ملامصطفی محاصره را ترک کرده بدون توجه به دستور فرمانده کل این خبر بی‌اساس را مقدم بر دستور پنداشته توپ را برداشته و به محل اولیه خود معاودت کرده بود. این عمل عزت عبدالعزیز یکی از بزرگترین ضریب‌های بود که بر پیشر نیروی ملی‌واره آمده و تقریباً می‌توان گفت اساس شکست را این خط‌یافتند فراهم نمود.

جنگ کوه پیرس و عقب نشینی نیروی بارزانی

صبح ۲۵ سپتامبر ۱۹۴۵ زعم مصطفی بارزانی با ۶۰ نفری در خطی بسافت با قصد یازد سنگر بندی نموده خود را برای جنگ آماده کرد. در این موقع کوه پیرس از هر طرف محاصره شده بود و نوای (یادی دست بخمله زده بودند در طرف چپ عشیرت شورچی با قصد نفر مسلح بجله پرداخته ملاهلی ژاژوکی را وادار به عقب نشینی کردند. هنگام ۵ در حمایت بهاران هشت توپ و پنج طیاره از جنوب بکوه پیرس حمله نمود. از طرف راست عشیرت پروارده و براشی و شرفانی و دوسکی با قصد نفر مسلح برش بردند از پشت سر هم عشیرت زیباری با چهارصد نفر به حمله پرداخت.

باین کیفیت جنگ تا غروب آن روز ادامه داشت زعم مصطفی بارزانی و نفراتش با استفاده از تاریکی شب از رودخانه مزن گذشته خود را به هرته رسانیدند. در اینجا خط دفاعی تشکیل یافت و به شیخ احمد خیر داده شد که برای درمان گذاردن عشیرت بروزی از خطر حمله هواپیما و تیر اندازی توپ باید فوراً کلبه دهات را تخلیه نموده به پشت کوه شیرین و منطقه عشیرت شیروانی بروند. این تخلیه در همان شب انجام یافت.

شب ۳۰ سپتامبر افسر سیدعزیز سید عبدالله اطلاع داد که به همراه سید مسلح و عده‌ای مسلح در کانی رش (سرحد ایران و عراق) آماده اجرای دستورات فرماندهی کل می‌باشد در جواب زعم مصطفی بارزانی دستور داد که از راه کانی رش - کلبه شیرین و ایران دنا نماند.

روز ۶ اکتبر ۱۹۴۵ در حالیکه نیروهای مسلح در چهار جبهه مشغول دفاع بودند تمام ایل بارزان، با کلبه انانیه و اغنام، با تمامی اقوام غیر مسلح وزن و مرد و بیرو جوان به کانی رش رسیده در آنجا زعم مصطفی بارزانی با دوست نفر مسلح موخره مهاجرین را از حلات دشمن مصون داشته و در حین که ایل بطرف ایران بفرکت ادامه میداد بکلبه جیبه‌ها دستور داد که بطرف کلبه شیرین عقب نشینی نمایند روز ۱۱ اکتبر ۱۹۴۵ کلبه شیرین که آخرین نقطه سرحدی ایران و عراق است از طرف ایل بارزان ترک شد و در حالیکه آخرین پست نیروی عراق سیل مهاجرین را بدرقه نمود ایل بارزان به ایران داخل گردید.

به خوانندگان ارجمند

مطالبی را که خوانندگان محترم در این کتاب مطالعه میفرمایند
با زحمات زیادی بدست آمده ولی بطور ساده و بی آرایشی
بچاپ رسیده است .

چون در نظر داریم در آینده چاپ دوم آنرا کامل تر و زیبا
تقدیم خوانندگان کنیم از مطلعین به «امروز بارزان» تقاضا
داریم اگر مدارک و اطلاعاتی که این موضوع را کامل تر
سازد در دسترس داشته باشند و یا عکس‌هایی مربوط باین
موضوع در اختیارشان باشد لطفاً به آدرس :

تهران - روزنامه کوهستان

ارسال فرمایند . ضمیمانه سیاست‌گذاریم .

ناسنامەى
پرۆژە

پرۆژەى دەستەى ئىنسىكلۆپىدىيەى پارتى دىموكراتى كوردستان،
لە پىناو ناساندىن، كۆردنەو، بە دىكۆمىنتكردىن و بلاوكردنەو،
مىژووى پىر لە سەرودى كىر و خەباتى پارتى دىموكراتى
كوردستان، لەسەر پىشنىيازى رىژدار مەسرور بارزانى، ئەندامى
مەكتەبى سىياسى پارتى دىموكراتى كوردستان، لە سالى ۲۰۱۴
دامەزراو.

ئەم بەرھەمەى بەردەستى بەرپىزتان بەشىكە لە ھەول و
ئامانجەكانى ئەم پرۆژەى.

